ANUL XXI
44
(862)
Sîmbătă
4 noiembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Îndemnuri gravate în conștiințe

În acest anotimp, cînd eforturile țării își arată în lumina soarelui roadele, am fost martori, participanți ai unei săptămini bogate în evenimente social-politice, de deosebită însemnătate pentru activitatea amplă de construcție în care este angajat întregul nostru popor.

Vibranta manifestare care a avut loc în orașul Pitești, consacrată tradiționalei sărbătoriri a „Zilei recoltei" a evidențiat, prin sintetica trecere în revistă a izbînzilor obținute de oamenii muncii din agricultură, caracterul viguros, sănătos al întregii noastre economii, justețea orientărilor adoptate de partid pentru prosperitatea multilaterală a patriei. În cuvîntarea rostită cu acest prilej de tovarășul Nicolae Ceaușescu au fost exprimate cu claritate obiectivele primordiale ce stau în fața agriculturii socialiste, a cercetării științifice, a tuturor factorilor chemați să acționeze pentru modernizarea continuă a agriculturii, pentru creșterea bunăstării generale.

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, **ale cărei lucrări s-au desfășurat în cursul acestei săptămini, avînd la ordinea de zi probleme de major interes pentru destinul națiunii noastre, a pus în fața partidului, a tuturor organelor de partid și de stat, sarcina intensificării eforturilor tuturor oamenilor muncii în vederea realizării unui program suplimentar de dezvoltare mai rapidă economico-socială a țării și a programului de creștere mai accentuată a nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru traducerea cu hotărîre în viață a obiectivelor stabilite de Congresul al XI-lea și Conferința Națională ale partidului. Încă o dată, prin cuvîntul secretarului general al partidului s-a subliniat necesitatea întăririi spiritului de răspundere în toate domeniile, a manifestării unei exigențe maxime față de desfășurarea întregii activități, în așa fel încît — prin participarea energică a maselor largi de oameni ai muncii la realizarea obiectivelor prevăzute — să se asigure în continuare valorificarea superioară a posibilităților existente, drumul către noi împliniri în toate sectoarele vieții economice și sociale, trecerea cît mai rapidă a României de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de dezvoltare economică medie.**

Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, **actuala Sesiune a Marii Adunări Naționale au dat expresie voinței unanime a poporului, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, de a face totul pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru dezvoltarea continuă a industriei, agriculturii, științei și culturii, pentru afirmarea României ca o țară demnă, suverană și independentă, ca o țară al cărei popor este hotărît să construiască neabătut socialismul și comunismul, idealuri superioare ale umanității.**

Chemarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste **este întîmpinată cu patriotică emoție de întreg poporul român, care va celebra în acest moment de împliniri socialiste, șase decenii de la unirea Transilvaniei cu România, un eveniment epocal, care a consfințit încununarea aspirațiilor și luptei de veacuri pentru eliberare națională și unitate statală. Cu istorică îndreptățire, Chemarea relevă rolul hotărîtor care a revenit Partidului Comunist Român în soluționarea problemelor fundamentale ale societății românești în interesul întregului popor, în asigurarea propășirii continue a patriei, în afirmarea drepturilor și libertăților democratice, în edificarea unei politici interne și internaționale care se bucură de prestigiu și unanimă recunoaștere.** „Strîns uniți în jurul Partidului Comunist Român, al Comitetului său Central, al secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **se spune în Chemare** — să acționăm ca un singur om, pentru apărarea și consolidarea libertății, independenței și suveranității patriei, a minunatelor cuceriri revoluționare obținute prin lupta și munca întregului popor".

Un îndemn firesc, un îndemn adînc gravat în conștiința fiecărui fiu al țării, un îndemn căruia faptele de azi și de mîine îi vor lumina realismul și măreția.

Luceafărul

Monumentul lui Mihai Viteazul ridicat la Cluj-Napoca (Opera sculptorului Marius Butunoiu)

Dreapta — mplinire

Puternic bate clopotul Unirii
În Alba noastră și-azi ca-n orice zi
Și cu cît trece timpul toți românii
Mereu mai tare îl vom auzi.

Mihai Viteazul a-mplinit porunca
Din moși strămoși, ce-n veci va lumina,
Poruncă dreaptă ce pe totdeauna
Cu nici o spadă nu s-o mai schimba !...

Virgil Carianopol

● În paginile 4 — 5 : ● A PATRIEI CINSTIRE ● Poeme de Ioan Alexandru ● „Ușile" — proză de Dumitru Dinulescu ● Rubricile noastre : ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică

Ferestre către cetate

Cineva mi-a zis deunăzi că detestă pe un confrate, poet, care a scos, pînă azi patru volume de versuri și care și-ar folosi prin urmare literatura ca „marfă". Eminescu, zicea acest amic, a publicat în viața lui o singură carte și aceea în chip întîmplător și oarecum în contra voinței proprii. Ei bine, nu e așa. Mai întîi că Eminescu se gîndea (avem indicii) la apariția unui volum și numai evenimentele vieții și o muncă istovitoare pe care n-o merita l-au împiedicat să-și adune poeziile mai iute decît au făcut-o alții pentru el. Dar în spatele acestui așa-zis dezinteres pentru publicare zăceau nenumărate producții de temperatură înaltă, din care s-ar putea extrage cu ușurință douăzeci-treizeci de volume. Așa de „neînsemnată" numeric în timpul vieții, opera eminesciană capătă în absolut proporții nepereche.

Una e fuga de umanitate și detestarea omenirii în secret și alta cenzura propriei producțiuni în vederea unei opere de valoare înaltă. Dacă Arghezi n-a publicat pînă la 47 de ani nici un volum, nu decurge de aici că în 1927 el a apărut ca un bolid în literatura noastră și că ura publicul. Acest punct de vedere e neadevărat și vădește o mentalitate înapoiată, de „fin de siècle". Numai Des Esseintes, eroul lui J.K. Huysmans, se izola într-un castel și degusta în tăcerea profundelor arcade versuri rare de poeți decadenți. În cursul vieții lui Eminescu i s-a publicat un singur volum, însă poetul cobora ziua în agora spre a combate, scriind în fiecare zi cîte un articol jurnalistic, retrăgîndu-se noaptea la lumina selenară ca să audă rotația galaxiilor. El nu fugea de lume ci voia să-i sporească înțelesul cu un sunet nou, esențial

Și atunci, pentru ce să nu publici mai mult de un volum în cursul vieții, ba chiar patrucinci dacă nu zece ?

Dintr-un motiv foarte simplu : scriitorul nu este izolat în condiția lui elitară. Creatorului, de orice expresie, îi trebuie confruntare și prin urmare raport. Numai o trufie veleitară e capabilă să rupă firele cu umanitatea și să se închidă într-o cameră de plută sterilă. Un creator fără critică e un autodidact care descoperă America a doua oară. El se teme de propagarea în public dintr-o secretă intuiție a nulității

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Poezia și lupta pentru unitatea națională (II)

Impulsurile și elanurile date literaturii române de războiul pentru independență au continuat și după marea biruință de la Plevna, pentru a o contura cît mai pregnant în inimile urmașilor, ele cunoscînd o nouă recrudescență în preajma și după aniversarea primului sfert de veac de la luptele din Balcani.

Este perioada în care apare romanul lui Duiliu Zamfirescu **În război**, publicat mai întîi în „Convorbiri literare" (1897—1898), marile evocări în proză ale lui George Coșbuc, **Războiul nostru pentru neatîrnare** povestit pe înțelesul tuturor, volumul de poezii al acestuia intitulat **Cîntece de vitejie** (1904), urmate de **Povestirile din război** ale lui M. Sadoveanu (1905) și de **Schițele din război** (1906) publicate de Emil Gârleanu. Recenzînd volumul de poezii al lui George Coșbuc — volum consacrat în mare parte eroilor de la Plevna, lui Basarab, învingătorul lui Carol Robert, lui Ștefan cel Mare și lui Mihai Viteazul, lui Tudor Vladimirescu și atîtor alți eroi ai patriei — N. Iorga scria că aceasta „este cartea cea mai oțelitoare de inimi pe care a scris-o un poet român".

Concomitent cu acestea, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, tematica patriotică se lărgește, ea dobîndind, în spirit pașoptist, o puternică patină de actualizare, abordînd problema originii și continuității noastre naționale, a luptei pentru desăvîrșirea unității statale românești.

Din acest punct de vedere este semnificativă, pe de o parte, creația poetică a lui Victor Vlad Delamarina — **Noi ni-s scasă** — apărută în ziarul „Dreptatea" de la Timișoara (1894) și apoi monografiile publicate de N. Iorga în amintirea lui Mihai Viteazul, simbolul unirii, **Scurtă istorie a lui Mihai Viteazul în amintirea celor săvîrșite acum trei sute de ani**, (1900) și **Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc**, (1900) și de istoricul bănățean Ioan Sârbu, **Istoria lui Mihai Vodă Viteazul** (2 vol 1904 și 1907). În primul din cele două volume dedicate marelui viteaz, Ioan Sârbu, un istoric aproape uitat astăzi, adresa Transilvaniei unul din cele mai înălțătoare imnuri, comparabil cu vechea evocare a lui N. Bălcescu: „Transilvanie! Transilvanie! Țară de pădure, Țară de peste Munți, Țară plină de atîtea daruri dumnezeiești! Pămînt roditor... munți ce ascund bogății de aur, de sare și de cărbuni, munți ce și-au deschis sînul să verse rîuri binecuvîntate peste văile și cîmpiile tale!".

Monografiilor despre Mihai Viteazul, N. Iorga le adăuga în 1904 și **Istoria lui Ștefan cel Mare, povestită neamului românesc** cu prilejul comemorării a 400 de ani de la moartea sa.

Omagiului lui N. Iorga li se asociau și poeții transilvăneni Șt. O. Iosif și Octavian Goga, primul prin poemul **Din zile mari**, scris la mănăstirea Putna, în preajma mormîntului viteazului voievod, iar al doilea, prin poezia **De la noi**, publicată în revista „Luceafărul".

Nimeni, de la Eminescu și pînă atunci, n-a găsit accente mai vibrante pentru a evoca personalitatea învingătorului de la Baia, de la Podul Înalt, din Codrul Cosminului, semnificația lui națională: „Acolo dormi tu arhanghel bătrîn, / Tu Ștefane, Sfînt voievode, / Ce-ai scris strălucirea norodului tău, / Cu singe dușman de noroade. / De sfînta ta dreaptă, de spada ta sfîntă, / Spun toate poveștile slovei, / Să nu se-nfioare de numele tău / Nu-i frunză în codrii Moldovei... / Măria Ta. Sintem bătuți de nevoi, / La noi în zadar ară plugul, / Căci holdelor noastre cu spicul de aur / Străinul le fură belșugul "

Marele cîntăreț al timpului, „poetul pătimirii noastre", „poeta vates", avea de altfel să fie Octavian Goga prin care poezia patriotică românească s-a ridicat pe noi culmi. Volumul său din 1905 — **Poezii** — a fost cea mai înălțătoare realizare patriotică și artistică a timpului. Poeziile sale inspirate din durerea Ardealului oprimat captivau și emoționau ca adevărate strigări sfîșietoare: „La noi sînt codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă, / La noi atîția fluturi sînt / Și-atîta jale-n casă... / La noi de jale povestesc / A codrilor desișuri, / Și jale duce Mureșul / Și duc tustrele Crișuri... / Iar codrii ce-nfrățiți cu noi / Își înfioară sînul, / Spun că din lacrimi e-mpletit / Și Oltul nost bătrînul."

Volumul, premiat de Academia Română în 1906 în urma unui raport al lui Titu Maiorescu, va fi elogiat, pe lîngă prestigiosul pontif al criticii literare, de principalii cărturari ai epocii, N. Iorga, C. Stere, V. Goldiș, Sextil Pușcariu, și va fi retipărit într-un timp record în patru ediții. Strofe din el se citesc și de la tribuna Camerei deputaților, și se recită la solemnități și festivaluri. Poetul e socotit marele cîntăreț al neamului. Poezii ca **Rugăciune, Noi, Oltul, Plugarii, Clăcașii**, sînt considerate ca bucăți de antologie, intrate definitiv în patrimoniul literar românesc. Volumele următoare — **Ne chiamă pămîntul** (1909), **Din umbra zidurilor** (1913), — fără a avea prospețimea și vigoarea celui dintîi, continuă același fir al revoltei și întreține prestigiul poetului.

Și alături de Goga, unindu-și cîntarea cu a lui, se mișcă întregul Ardeal. Revistele **Luceafărul, Transilvania, Cosinzeana,** ca și ziarele **Tribuna, Gazeta Transilvaniei, Românul** publică în fiecare număr articole și poezii patrio-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 5-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărților ● Fragmente critice : „Elegiile lui Nichita Stănescu" de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond : ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● „La Suzdal și Vladimir" — note de călătorie din U.R.S.S., de Vasile Ileasă ● Din lirica sovietică

Sensul tradiției
Călinescu și Lovinescu

(I)

G. Călinescu face el însuși o evidență din faptul că prin afirmarea unei tradiții anterioare occidentalizării se opune punctului de vedere lovinescian din „Istoria civilizației române moderne". Cum bine se știe, Lovinescu își fonda din punct de vedere istoric concepția sa pe absența unei tradiții constituite ca atare și fixate „în multiplele forme ale culturii". El admitea totuși prezența unui „element fix", rezidind în latinitate (nu ca formulă somatică, ci mentală). Istoria noastră pînă în veacul al XIX-lea desfășurată în mediul „de dizolvare morală" al vieții răsăritene este considerată ca o abatere de la virtualitățile rasei, de la „esența sufletului românesc". Abia contactul integral cu civilizația și cultura apuseană ce a avut loc în secolul al XIX-lea a însemnat „o reluare a adevăratei continuități etnice și ideale". Și pînă atunci, la originea oricărui element de progres a stat o influență occidentală : „Începînd cu veacul al XV-lea și pînă în veacul al XIX-lea, istoria culturii românești și-a însemnat (...) progresele sub influența apusului..."

Civilizația și cultura română sînt datorate, așadar, contactului cu Occidentul și singura soluție eficientă pentru dezvoltarea lor viitoare o constituie imitația în continuare a modelelor lui. Lovinescu amendează, se știe, teoria maioresciană a „formelor fără fond", insistînd asupra funcției stimulatoare a formelor. Aceste forme „goale", care sfîrșesc însă prin a-și crea un conținut, reprezintă pentru el singura alternativă la „barbaria orientală". Termenul însuși de „barbarie orientală" e reluat de la Maiorescu, partizan al unei evoluții organice, lente, și dușman al formelor exterioare, al „stafiilor fără trup", dar și al stării vegetative în care a fost „cufundată" societatea românească pînă în secolul al XIX-lea.

Deși consideră tradiția noastră orientală „un amestec de elemente eterogene", Lovinescu nu operează disocieri în cadrul ei și o respinge în bloc. Susținătorilor ei, Lovinescu le cere un inventar, un „corpus" al elementelor de cultură tradițională. Gestul e, bineînțeles, retoric. „Numai arareori, spune el, ancora civilizației române se lovește de terenul solid al tradiției naționale".

De-a lungul întregii sale lucrări, Lovinescu insistă asupra lipsei de consistență a formelor instituționale și culturale ale Evului Mediu românesc. Pretextul i-l oferă de fiecare dată soluțiile organiciste atît de des recomandate în istoria culturii noastre, de la Mihail Kogălniceanu pînă la Rădulescu-Motru. Trecutul nostru

Mircea Martin

Continuare în pag. a 7-a

colocviile „luceafărului"

UN AN DE LA DEBUTUL DEZBATERII :

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

(II)

● Participă ● Edgar Papu ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Solomon Marcus ● Paul Anghel ● Nicolae Dragoș ● M. Ungheanu

(În paginile 3 și 6)

CARTEA CU PRIETENI

Erik Majteny

Ne despart două magnolii în care suspină de febră căutînd loc în candelă, ploile de primăvară. Nu unesc povești părăsite în mirodeniile timpului și un drum cu mașina, iarna, sub lună printr-un ținut înzăpezit. Brazi naivi sau poate cedri (ramurile scînteiau albastru și se legănau, trunchiurile se visau schimbate-n lăzi de zestre) ne erau prieteni fără deznodămînt. Erick, lîngă umărul meu, spunea de dragoste : „În urmă și-naintea / a fost și fi-va cîntul — / ulciorul plin, izvorul, ulcior de lut : pămîntul, / o, liniște-nfrunzită / a orelor fugare / rimă-răspuns discută / cu rima întrebare... /.

Și eu, ascultîndu-l, mă simțeam prizonier sub un portal ornat cu lămîi și-mi sprijineam sufletul într-o bardă bătută cu stele. Ningea. Și noaptea era plină de elan, cu ochii lîngă oala de rachiu amestecat cu piper. Și cum Erik se

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

INSTANTANEE

Drumurile Mioriței

Învățăcelul : — Ce spuneți, magistre, de noua carte a lui D.I. Suchianu : **Foste adevăruri viitoare,** recent apărută în Editura Minerva ?

Eudoxiu : — Sînt niște „studii literare" foarte interesante, ca tot ce semnează acest veșnic tînăr octogenar, mereu pe linia întîi de atac. Îl urmăresc cu nestinsă pasiune, încă de pe cînd eram pe băncile Universității.

Învățăcelul : — Eu unul, n-am putut trece dincolo de primul studiu, **Estetica „Mioriței"**, în care se susține că păstorul n-a murit, că...

Eudoxiu : — Și ce te miră? Sache, cum îi spun lui Suchianu prietenii, ne-a deprins de mult, de totdeauna, cu punctele lui de vedere, în răspăr cu părerile comune.

Învățăcelul : — Credeți și d-voastră că păstorul din baladă n-a murit ?

Eudoxiu : — Dacă ar fi să-l credem pe Andrian Fochi, care a publicat în 1964, în Editura Academiei Române, monumentala lucrare despre

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

ALEXANDRU DUȚU „Cultura română în civilizația europeană modernă"

Cercetarea aprofundată a istoriei culturii și literaturii române a provocat în ultimul deceniu un adevărat proces de revizuire a concluziilor vechi și a soluțiilor inițiale de interpretare. Cartea lui Alexandru Duțu, **Cultura română în civilizația europeană modernă**, se arată preocupată de felul cum s-a alcătuit civilizația română modernă și de felul cum a fost înțeleasă constituirea ei în timp. Nu e greu de observat, pornind chiar de la titlu, că sinteza pe care ne-o prezintă Alexandru Duțu se inscrie în sfera temelor culturale care cuprinde și scrierea lui E. Lovinescu **Istoria civilizației române moderne** singura lucrare cu acest titlu din bibliografia românească a temei. În lucrarea lui Alexandru Duțu numele lui E. Lovinescu nu este niciodată pomenit, fapt cu atît mai curios cu cît autorul ține să nu lase pe dinafară nimic din ceea ce are atingere cu preocupările lui. Sfîrșitul perioadei de care se ocupă Alexandru Duțu, secolele XVI—XIX, coincide cu începutul perioadei care intră în raza atenției lui E. Lovinescu. Cu toate acestea indicele de nume nu conține nici o trimitere la autorul **Istoriei civilizației române moderne**. Amnezia se explică prin simplul fapt că Alexandru Duțu nu agreează polemicile în sine, concentrîndu-se asupra noutății cercetării sale și mai puțin asupra combaterii insistente și individualizate a punctelor de vedere opuse.

Autorul **Culturii române în civilizația europeană modernă** evită tradiționalul capitol de bilanț al stadiului problemei cercetate intrînd direct în materia propriei lucrări. Procedeul maschează caracterul profund polemic al acestei cărți care merită o mai largă audiență nu numai prin angajarea ei deschisă într-una din marile polemici privind istoria culturii românești cît și prin critica metodelor de lucru îndătinate și, evident, prin concluziile avansate. **„Eliberînd studiul culturii române de obsesia sincronizărilor,** scrie Alexandru Duțu, **cercetarea istorică va putea marca locul culturii române în civilizația continentului, surprinzînd dinamica internă a vieții intelectuale române și depistînd în asimilări o parte dintr-un dialog, care, în cealaltă parte, conține replică și difuzione".** (p. 231) Aceasta e fraza program a cărții așezată însă, ciudățenie a redactării, undeva spre sfîrșitul cărții, ca o concluzie și nu la începutul ei ca un enunț. Intenția autorului e de a restitui adevărata înfățișare a culturii române de-a lungul vremii, îndepărtînd imaginea ei contrafăcută după modele europene inadecvate și de aceea dezavantajoase. Alexandru Duțu definește vocația culturii române drept o vocație europeană, dar observă că această vocație nu poate fi înțeleasă după aprecierea „că **Europa** este totuna cu **Occidentul**". Cea mai barbară consecință a acestei confuzii, dovadă încă vie a unui mod de a gîndi și a acționa plin de suficiență, sînt cîteva restaurări de vechi monumente arhitectonice românești de către renovatori străini care au desființat liniile stilului local „occidentalizînd" inutil un trecut care-și avea propria sa configurație europeană. **„La Argeș, Tîrgoviște. Putna sau Suceava, arhitecți formați în medii culturale deosebite au purces la reconstruiri totale, cu convingerea că lumea începea cu ei; monumente de mare vechime, precum Tismana sau Bistrița olteană, au fost reclădite în stiluri depășite care nu se implantaseră, la vremea lor, în cultura română. Confuzia grosolană dintre modernizarea unui oraș și modernizarea unei mărturii a lipsit istoria noastră culturală de cîteva documente de cea mai mare importanță".** (p. 212) Veștejind efectele occidentalizărilor excesive cu consecințe nefaste, Alexandru Duțu vizează o întreagă mentalitate care proiectează nu numai asupra unor relicve istorice o lumină falsă ci chiar asupra desfășurării istorice a faptelor. Una din idelle istoriei civilizației scrisă de E. Lovinescu este că România modernă datorează totul unui occident salvator care a scos-o dintr-o sferă de influență răsăriteană infecundă, păgubitoare. Astfel de aserțiuni are în vedere desigur autorul **Culturii române în civilizația europeană modernă** cînd scrie : **„Intelectualii pașoptiști au proclamat programatic vocația europeană a culturii române; dar nu ei au introdus cultura română în civilizația europeană, așa cum ne-ar putea face să credem interpreții care, întrucît nu cunosc și nu înțeleg forma de universalitate europeană în care s-a înscris cultura română pînă în secolul XVIII, pretind că alfabetizarea culturală a poporului român a început din momentul în care acești savanți întîlnesc, pe treptele timpului, în versiune română* Tragedia lui Lentor..." (p. 215) Alexandru Duțu își propune să fixeze profilul acestei forme de universalitate în care s-a înscris cultura română și să precizeze locul și rolul acestei culturi în ea.

Premiza de la care pleacă sinteza asupra culturii române în civilizația Europei moderne este că opoziția dintre „occidentul dinamic" și „orientul letargic" sau „occidentul progresist" și „orientul stagnant", cu care multe lucrări de istorie mai operează, este o falsă ocoluș. Ea rămîne rezultatul unei priviri comparative care la drept unic criteriu occidentul. Realitățile românești, realitățile sudesteuropene pentru a fi bine înțelese au nevoie, ni se spune, de căutarea criteriului intern de dezvoltare. Critica lui Alexandru Duțu se îndreaptă atît asupra istoricilor sudestului european care au preluat schemele istoriei occidentale și le-au aplicat la istoria propriilor lor popoare, cît și asupra exagerării rolului influențelor : **„A vorbi despre pacul provocat în conștiințe de achiziționarea de către un cărturar a Enciclopediei franceze sau de realizarea unui contact cu istoria lui Lalande înseamnă a reduce istoria culturală la textologie și îndeletnicirile oamenilor la capriciî amuzante".** (p. 60) Ce propune cercetătorul este vizibil încă de aici : o analiză a faptelor în propriul context istoric, o relationare a lor în propriul perimetru de desfășurare. Atenția se concentrează însă asupra structurilor mentale singurele în stare, după părerea autorului, să explice persistența unor moduri de exprimare și adoptarea altora. Reconstituirea structurilor mentale presupune la rîndu-i o operație documentară plină de migală deoarece unde să observăm în receptaculul ei de interes detaliile cele mai semnificative ale epocii. Postulatul acestei metode privește rezistența structurilor mentale la schimbări violente. Prefacerea lor e lentă și transportul pe care-l realizează dintr-un trecut îndepărtat într-un prezent trepidant, novator devine foarte important. Cu alte cuvinte rapida prefacere din secolul XIX n-ar fi fost posibilă dacă structurile mentale n-ar fi fost din vreme pregătite pentru ea. În viziunea lui Alexandru Duțu europenismul culturii române e vechi și nu trebuie confundat cu curentul de occidentalizare, posibil tocmai pentru că venea pe un teren pregătit. Întrebării dacă în cultura română a existat o Renaștere autorul îi dă cel mai interesant răspuns. El se adresează unei definiții esențializate a Renașterii, care înseamnă întoarcerea la Antichitate și la clasicismul grecolatin. De vreme ce cultura română prin filiera bizantină s-a întors la Antichitate se poate vorbi despre o Renaștere românească care nu trebuie nici confundată nici comparată cu cea occidentală. Acolo unde mulți cercetători se grăbesc să vadă influențe ale Renașterii apusene e mai degrabă corect să observăm dacă nu este vorba de o tradiție proprie. Fizionomia particulară a culturii române își precizează în urma cercetării și sintezei lui Alexandru Duțu cîteva din trăsăturile definitorii. Sciziunea tipică pentru occident între nivelul aulic și cel popular al culturii nu mai este tipică pentru cultura română unde, din pricini de dezvoltare istorică specifică, cele două nivele se întrepătrund. Solidarizarea conștiințelor este procesul cel mai bine marcat al acestei culturi care se dezvoltă în alte condiții decît chiar vecinele ei de sub dominația otomană. Societatea românească, ne arată Alexandru Duțu, își formează și consolidează conștiința națională încă din secolul XVII. Intelectualii romantismului românesc se mișcă pe o platformă de idei care a pregătit cu două secole mai înainte starea de spirit care a constituit cel mai bun climat pentru mișcarea națională și revoluționară O surpriză, într-un studiu atît de supravegheat doct, este schițarea unui portret inedit al lui Antim Ivireanu ca o înaltă conștiință critică a momentului său, un om angajat adînc în viața societății românești, un intelectual pe care spiritul său critic și dorința de independență atît pentru biserica românească cît și pentru statul român al vremii l-au transformat în martir așa cum mai tîrziu se va întîmpla cu N. Iorga.

Cercetarea culturii române în context european modern prin studiul structurilor mentale este firesc să urmărească consecințe ale înnoirilor asupra acestor structuri. Influența luminilor introduce un dezechilibru în raportul tradițional al culturii române care știm că interfera nivelul aulic cu cel popular într-o simbioză vizibilă. Ea amputează, ne spune Alexandru Duțu, o parte din profunzimile trecutului și reprimă „moduri de gîndire încă vii, în mediile rurale". Ruptura e încă mai puternică în secolul XIX în care imitația înundă mai ales compartimentul de sus al societății : **„Imitația a luat proporții la nivelul culturii oficiale, impulsionată fiind de clasa suprapusă care s-a dorit mai aproape de burghezia străină decît de masa țăranilor din satele tot mai atașate formelor tradiționale, pe măsură ce urbanizarea progresa unilateral. Politica oficială de modernizare a societății în folosul unei clase și prin sporirea obligațiilor mării mase țărănești și apoi a muncitorilor, a provocat permanent reacția intelectualilor care au pus în lumină vigoarea culturii dezvoltate e la nivelul popular și au recapitulat momente din tradiția de civilizație română (...) Asumarea probleme au stat la baza poporanismului sau a semănătorismului"** (p. 217). Dinamica procesului pe care E. Lovinescu o înfățișa parțial e aici completă și reacțiile justificate.

Cercetarea lui Alexandru Duțu aduce la lumină o cultură cu rădăcini adînci, cu un model și soluții proprii, care a avut incontestabil prestigiul său și influența sa în mediile vecine. Ocupîndu-se de determinismul adînc, subtil al culturii române, Alexandru Duțu a scris o carte care revizuiește simțitor o ocotică pe atît. **„Nu mai avem motive să acceptăm explicația oferită de autorii cu reputație internațională, de manuale de istoria artelor sau de istoria scrisului, care acordă o pondere covîrșitoare unui singur grup de culturi"** scrie la începutul cărții Alexandru Duțu. Cum am observat în cartea lui o simetrie inversă, citîm la sfîrșit această frază franc polemică cu care se deschide **Cultura română în civilizația europeană modernă**, carte fecundă prin metoda și perspectiva ei înnoitoare.

M. Ungheanu

Geo Bogza — Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor

Ceremoniile cuvîntului

Într-un cadru sărbătoresc, sîmbătă, 28 octombrie 1978, a fost acordat Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe 1978 academicianului GEO BOGZA. Despre semnificația evenimentului precum și despre personalitatea scriitorului au vorbit George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Ana Blandiana, Meliusz Jozsef, Romulus Vulpescu, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Alexandru Philippide.

Nu știu ce-ar putea explica mai bine locul atît de important pe care îl ocupă Geo Bogza în literatura românească actuală decît caracterul de **necesitate** a scrisului și rostirii sale. O necesitate organică întocmai fenomenelor naturale. Cuvintele lui, solemne, arzătoare, pătimașe trebuiau **spuse** și Bogza a găsit întotdeauna mijlocul să le spună, mai exact, mai oportun, mai vibrant decît o puteau face alții, stimind acea adeziune spontană, imperioasă, a frazelor și adevărurilor pe care numai o clipă, neîndurătoare clipă, te desparte să nu le formulezi și tu însuți. Dar Bogza a avut, de atîtea ori, acest fertil primat al rostirii. Personal, m-am gîndit, și nu în puține dăți, la ce ar fi spus Bogza despre cutare eveniment, faptă sau gînd și mărturisesc că această vecinătate mentală am simțit-o continuu stimulatoare.

M-am întrebat, de pildă, de unde provine acea senzație de **veghe** solemnă, nedomolită pe care o invocă mereu opera sa. M-am întrebat, de asemenea, cum un scris care bate tot timpul la porțile sublimului mai găsește în sine forța și disponibilitatea de a se interesa și de mărunțele întîmplări ale lumii fără de care, însă, viața n-ar avea nici un moment palpitul ei inconfundabil. M-am întrebat de unde atîta gravitate în cotidian și de unde atîta familiaritate, în sensul cel mai bun al cuvîntului, cu lucrurile copleșitoare ale umanității. Pentru că, poate, adevărul cel mai de preț pe care ni-l comunică opera lui Bogza tocmai acesta este : acela de a trăi demn și frumos, înconjurați de lucruri care merită în cel mai înalt grad atenția și respectul nostru și, totodată, înconjurați de lucruri ce reclamă neistovitu noastră trezie.

Faptul că mulți dintre noi au început să se uite cu mai multă atenție la constelația Orionului, dacă n-o făcuseră pînă atunci, i se datorează, firește, și lui Geo Bogza. Faptul că de multe ori ne-am adus aminte, cînd trebuia, cînd era cea mai presantă nevoie, de Eminescu și de condiția, veritabila condiție de scriitor român i se datorează, desigur, și lui Geo Bogza. Faptul că adevărurile conștiinței, din viață și deopotrivă din literatură, ne interesează acum mai mult ca niciodată, faptul că integritatea morală nu mai apare drept o condiție printre altele în fața omului de condei, toate acestea sînt legate și de numele lui Geo Bogza. Este mult, este puțin ?

În ce mă privește, cred din răsputeri că odată cu Bogza s-a ivit pe lume ceva mai multă frumusețe, ceva mai multă amenie și demnitate, ceva mai mult adevăr. A-l gîndi pe Bogza alături este un prilej de nobilă garanție a valorilor ce constituie prețul existenței, iar cuvîntul său, scris sau rostit, îmi dă de știre că într-adevăr nu poate lipsi din viața noastră, oricît de amalgamată uneori, o „oră a frunții ridicate spre cer". O oră care prin intensitatea și prestigiul ei poate măsura cît toate celelalte.

Dan Cristea

viața cărților

Alb-negru

● O poezie confesivă cu măsură, de un dramatism reținut, cu accente pasionale supravegheate de luciditate, trecută, fără ostentație prin filtre culturale, ne întîmpină în cel de-al doilea volum*) de versuri al lui Stelian Oancea.

Cartea se deschide programatic cu poemul **Atlantida I**, definiție lirică a peisajului interior asupra căruia se apleacă inteligența artistică a poetului. Este sugestia unei stări preconștiente, haotice, ființînd obscur în continentul misterios al memoriei afective, de unde eminesciene „aduceri-aminte" les la lumină pentru a configura un univers : Trăiri, aduceri-aminte / Toate fățuri / Adunate cu lacrimă / Unele într-altele lunecînd / Fără trup / / Haos concentric / Îmbulzeală bezmetică / / Beznă atotștiutoare / Atît de înțeleaptă încît / Nu a mai avut nevoie / De lumină //. Și lumina a orbit. / O memorie fără chip / Ținea totul în stăpînirea ei / Monstruoasă // Simțurile ieșiseră mult / În afară / Antenecimpuri, tentacule... / Se plămădea lumea / Și colcăia toată într-un punct / Jilavă... / Nu era încă timpul să zboare". Titlul volumului **(Împărăția sorilor)** ar putea programa lectura în direcția descoperirii unui poet solar, cîntăreț al luminii ca ipostază a echilibrului interior. De fapt, este vorba mai degrabă de o aspirație neliniștită decît de o stare imobilă, și, de aceea, eul liric, angajat în aventura descoperirii de sine, pendulează între **lumină** și **întuneric**, spații metaforice, în plan existențial, complementare : „S-a crăpat bezna toată / Firea s-a țăiat într-o rază / și a curs lumină / / Dintr-o dată dezgolite / Visele au prins coajă / și au murit puțin / Pe dinlăuntru / și s-au făcut lucruri" **(Sublimul)**.

Descrierea peisajului interior este făcută prin contaminație cu lumea sensibilă iar cele două spații metaforice își asociază constelații semantice și teme relevante. Astfel „luminii" i se suprapun **zborul, puritatea, lacrima**, în timp ce **întunericul** „vine" cu **taine**, cu **„boncăitul singelui"**, cu **tăcere**. Starea conflictuală nu-și află rezolvarea („O, soarele nu poate / Pîrul umbrei rele să-l topească"), se extinde în toate planurile existenței, punîndu-și sigiliul și pe poezia erotică. Cuplul nu poate fi refăcut, ceea ce rămîne fiind doar dorința. Ca în acest frumos poem cu atmosferă retro în care cadrul pregătește subtil izbucnirea erotică din final, chemare tristă peste timpuri : „Îmbătrîniseră apele Loarei / Putrezind încet / La Chenonceaux / / Miriapod, incremenit / Peste oglinzi / cizelate cu pești / / Băteau cornurile de vînătoare / Băteau / Se furișea pînă departe / Balaurul-fantomă al chemării / / Alături de curteni / De-odinioară / Urcau în mine / Ca-ntr-o firidă a timpului / Tîrzie / Miriapodul pornise / Să traverseze apa / / **Curtean stingher / Încolăcit de șoapte / În seara aceea / Aș fi vrut să mă iubească / O femeie / La Chenonceaux".** (s.n.).

Cu discreție, fără tam-tamul care inconjoară evoluția altor destine poetice, Stelian Oancea se arată a fi, la a doua sa carte, un poet notabil.

Valentin F. Mihăescu

*) **Stelian Oancea : „Împărăția sorilor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Călătorie teatrală

● Subtitlul **Călătorie teatrală prin Statele Unite** exprimă cît mai exact intențiile cărții **Teatrul american de azi** *), publicată de profesoara Ileana Berlogea la Editura „Dacia". Lucrarea nu evită aridităteа informației de specialitate, dar, conștientă de dinamica și labilitatea unui proces în mers, preferă o imagine ea însăși în mișcare, mai apropiată de realitatea descrisă și mai plăcută la lectură. Se transmite — într-o transparență pe care autoarea nu o cenzurează, dimpotrivă — pulsația impresionistă, efectul vag turistic, tar amalgamul acesta, de imagini de ansamblu ale realităților americane și respectiv de note și fișe culese pe scenele teatrelor de tot felul, de la repetiții și spectacole, din dialoguri cu celebrități în materie, conferă paginilor caracterul unui jurnal de călătorie... „Teatrală", se impune să adăugăm numaidecît, pentru că autoarea nu divaghează, deși simțim la tot pasul bătaia digresionistă a ochiului.

Itinerant, de o deschidere mozaicată, excursul are la bază o orientare profesională concretă, întemeiată pe un program riguros, chiar dacă handicapul deplasării continue obligă la dispersii provocate din motive de tot felul. Cercetătoarea e prezentă la rampa mișcării teatrale cu o disponibilitate infinită, în această privință cartea emanînd o prospețime binevenită. Este impresionantă astfel tocmai putința, deloc comună, de a angaja în abordarea diverselor aspecte la zi, cunoștințe culturale diverse, amintiri, remanențe livrești, rezumate de lucrări dramatice, corecții ale unor imagini demult depășite, impresii directe și încă fremătătoare, de o emoție crudă, portrete și mici casete bibliografice, într-un potpuriu agreabil, deloc obositor, fără a fi cîtuși de puțin pauper ori diletantist.

Cititorul va găsi mai tot ce-l interesează cu privire la mișcarea teatrală americană, în această privință rigurozitatea — desigur, în limitele naturii eseistice a lucrării — răsplătind așteptările. Parcă invocînd înțelegerea lipsită de prejudecăți a europeanului, Ileana Berlogea încă de la început ține să opereze distincția în chiar aparatajul criticii, arătînd că în Statele Unite comentariile, oricît de avizate, nu pot trece peste aspecte acolo cardinale, cum ar fi sursa de finanțare, eficiența, reclama, încasările, impozitele, cheltuielile Nici o clipă nu vom găsi în cartea Ilenei Berlogea bagatelizarea novatorismului perpetuu al artei teatrale americane. Cartea pornește la drum cu indicarea valorilor estetice deja constituite ale fenomenului, văzut în amploarea și diversitatea sa. Și tot pentru a evita orice circumspecție, ni se oferă concluzii care ordonează cartea, menționate în precizarea direcțiilor de evoluție ale teatrului american de azi : „dispariția căutărilor spectaculoase, violente, bazate pe negări categorice care au stîrnit vîlvă în anii „70" și înlocuirea lor cu un proces de decantare riguroasă și atentă a mijloacelor găsite, cu desăvîrșirea celor valoroase în vederea apropierii teatrului de marile probleme sociale ale contemporaneității și respectiv „mutarea centrului de greutate al vieții teatrale din New-York în restul țării prin apariția teatrelor cu un profil bine stabilit și un program artistic propriu și în imensul spațiu dintre Atlantic și Pacific".

Intră, deci, în atenția cercetătoarei, teatrul comercial, concurența acerbă între Broodway și angajamentul ofensiv al mișcării Off-Broodway și respectiv Off-Off-Broodway. Aflăm lucruri noi în legătură cu **Living-Theatre, Open-Theatre, Bread and Puppet.** Parcurgem relatări ale unor întîlniri cu oameni de teatru celebri : Julian Beck, Judith Malina, Peter Schumann, Joseph Chaikin, Richard Schechner. Un capitol e dedicat lui Paul Baker și Teatrului său din Dallas-Texas altul se consacră dintre prezentare a **El Teatro Compesino**-ului și a animatorului acestuia Luis Valdez. Pornind de la concluziile celei de a XI-a Conferințe Naționale a Dramaturgilor Americani, din 1975, autoarea stabilește mutațiile în structurile dramatice contemporane, iar apoi direcțiile principale ale experiențelor americane.

Ioan Lazăr

*) **Ileana Berlogea : „Teatrul american de azi", Editura „Dacia", 1978.**

Experiența lecturii

● Spirit metodic, avînd obișnuința muncii ordonate, a documentării mergînd pînă la erudiție, Aurel Sasu, autorul unui studiu remarcabil consacrat retoricii literare românești întreprinde o nouă experiență intelectuală, de altă factură, cu eseul său **Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei** *) Autorul consideră că romanele lui Rebreanu „oferă sugestii pentru un comentariu mult mai abstract (speculativ) decît simplele omologii cunoscute", și are sentimentul că exegeza romancierului se află într-un „punct mort", ceea ce impune depășirea interpretării tradiționale. Cercetarea pe care o propune Aurel Sasu se vrea un „examen practic" care „a însemnat mai puțin o ilustrare și mai mult o verificare polemică" a unor bunuri comune ale criticii contemporane, urmărind să ofere „o probă de actualitate". Aurel Sasu vede în critică o „cercetare de sine" dincolo de secretul operei, aserțiune acceptabilă dacă nu ar fi absolutizată („Dacă n-ar fi așa, critica ar fi inutilă"). Această conștiință a criticii ca funcție narcisistă determină într-un anume mod lectura ca „reflecție liberă" și ca „vis liber". Riscurile provin din transformarea demersului critic în speculație preocupată de sine însăși, din schimbarea planului. Textul devine, contrar intenției, pretext și cu aceasta speculația critică evoluează paralel cu el, luminîndu-se pe sine. De aici și caracterul preponderent generalizant, utilizarea unei categorii tactice preexistente. Din acest moment critica devine speculație autonomă, textul interesînd în măsura în care furnizează confirmări pentru categoriile propuse, ceea ce se întîmplă numai rareori.

Categoriile aplicate operei lui Rebreanu sînt Omul revoltat, Simetria, Captivitatea, Dublul, Durata, Privirea, Eșecul, Vinovăția, Focul, Criza de identitate etc. Proveniența acestora nu este însă textul, ci metodologia și descoperirile criticii moderne însușite și aplicate în litera lor. Aurel Sasu nu se poate sustrage erorii de a nu fi uitat acea parte necesară din lecturile sale teoretice, de a fi păstrat toate fișele și de a recurge la citate cu o frecvență excesivă, chiar acolo unde formulări personale ar fi avut aceeași funcție. Aurel Sasu citează abuziv; Starobinski, Barthes, Valéry, Freud, Mauron, Girard, Bahtin, Sklovski, Caillois, intervin permanent în „reflecția liberă" a autorului. Criticul se lasă tutelat de autoritățile în domeniul teoriei literare pînă la regretabila înăbușire a propriei originalități, aplicînd operei lui Rebreanu concepte, definiții, categorii, perspective exterioare și prin aceasta irelevante. Ceea ce este definitor pentru Racine sau Dostoievski nu este în mod obligatoriu revelator pentru specificul operei lui Rebreanu, fiecare operă fiind unică, dincolo de similitudini. Deși nu descoperă identitatea operei, cît o raportează la categorii cakhiate, speculația rămîne totuși atrăgătoare, ca o aventură a intelectului sedus de noutate, dar eroarea de a-și însuși noua teorie a literaturii mai mult decît în spiritul, în litera ei este sursa de risc a demersului. Este aceasta o experiență și o virstă a lecturii care, în perspectiva viitoare a istoriei literare românești se va dovedi probabil un simptom al unei grăbite reacții recuperatoare.

Sultana Craia

*) **Aurel Sasu : „Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei", Editura „Albatros", 1978, colecția „Contemporanul nostru".**

CARTEA DE DEBUT

Scurte istorii

Cartea lui Apostol Gurău, **Începutul verii astronomice** (povestiri, Cartea Românească, 1978), recomandată cititorilor de Marin Preda, este într-adevăr un debut remarcabil. „Profesor gălățean, scrie Marin Preda, el cunoaște medii diferite și mai ales tinerele generații de țărani care au luat drumul calificării în marile uzine. Talentul său sesizează mutații psihologice frapante, într-un stil fără înfloriturl, fidel faptelor de viață, care prinde interesul cititorului din primele fraze și îl captivează...".

Cele 28 de povestiri ale volumului, nu mai mare de 130 de pagini, sînt scurte istorii, de multe ori vesele, cu toate că autorul e mai mult un ironist, decît un umorist. Accentul nu cade atît pe întîmplări, cît pe comportamentul eroilor, pe reacțiile lor adesea neașteptate. Un țăran vinde un miel. Cumpărătorul vrea la rîndul său să-l revîndă, dar fiindcă îl scapă din mînă, îl lovește. Țăranul nu admite ca animalul să fie batjocorit și vrea să și-l ia înapoi. Cumpărătorul îl îmbrîncește, țăranul cade, dar la un moment dat izbește pe mușteriu în ceafă și cînd acesta se rostogolește la pămînt ca un sac, îi pune banii „ca pe o luminare" în mînă și-și ia mielul înapoi **(Incident pe bac).** Tănase Cinepăverde, șef de tură la uzina din Galați, vrea să plaseze lui Axente, rămas văduv, pe cumnata sa, Georgeta, și fiindcă acesta nu se lasă prins îl acuză că i-a furat o iapă murgă, dată însă la jurnal ca dispărută **(Iapa murgă).** Inginerul Viorel Alstanei roagă pe subinginera Cleo Popescu să-i ajute la proiecții. Fata e bucuroasă de sarcină, se mîndrește în fața studenților, dar după un timp constată că Alstanei i-a produs o sarcină reală **(Momeala).** Diana Adafin, foarte preocupată de copil, își surprinde soțul cu fata din casă și se răzbună provocînd o explozie de pe urma căreia cei doi albesc **(Lumina Dianei).** Femeile vorbesc mult, fără să poți înțelege ceva din turuiala lor **(Măgăoaia),** bărbații nu vor să fie socotiți „omul" cuiva, nu le place omul cu „os de rimă", au ciudă pe ingineri „băieți de asfalt", care „stau la umbra importului cu oaia pe căldură", rămîn oameni cînd sînt înșelați de mueri, ca Iordan Doblete al cărui cap „în patru colțuri", de țăran, e folosit la mărci speciale de oțeluri. „N-am pierdut mare avere-n sat, explică el tovarășilor de chef, am lăsat apa pe loc și iepurele-n cimp, hai, mai toarnă, Ene !" De moarte nu se tem, iar fetele acceptă să fie măritate și simbolic cu cineva care a căzut ca un erou. Dragostea apare brusc și se soldează cu căsătoria pe loc. Un tînăr cunoaște o fată în tren și în aceeași zi, seara sună la ușa ei cu toate lucrurile într-un sac de hîrtie și un pickup cu discuri ; „Din momentul acesta nu mai plec de la tine". Printre muncitorii veniți din mediul rural calificativul de om bun nu-i măgulitor. Trebuie să arăți că poți fi și altfel, ca meșterul Naia, care aruncă într-un dormitor de la subsol cîrpe aprinse și rîde cînd cei dinăuntru ies buimăciți strigînd : „— Arde, măăă, **stelerul!"** Ion Haraga, maistru la furnale, ajuns pensionar, deschide un atelier de căciuli de damă. Un timp n-are clientelă, dar într-o zi apare „o păpădie, o fată nălțută, firavă" care probează o căciulă. Deoarece n-are bani s-o cumpere, blănarul i-o oferă în dar. Fata îl îmbrățișează și Haraga, om viguros, își la cinstit, recompensa. Melu, sudor electric de la Combinat, a suferit un accident și stă în ghips în spital. Deoarece nuntise înainte de căsătorie cu nevastă-sa în magazia din curtea unei biserici pe un dric i se mai zicea și Meludric. Melu suferea nu atît pentru că i se zdrobise oasele lui, cît pentru că Toașcă, beat, trecuse cu tractorul peste calul lui, crescut de mic. Un tînăr părăsit de o fată se uită pe stradă după toate fetele, neizbutind să atragă și pe prietenul său Luci care de fiecare dată îi răspunde impasibil : **„Am acasă, George"** (Lasă-mă, inimă !). Concentrarea aici este maximă, autorul are nevoie de două pînă la patru pagini. Mai lungi sînt povestirile **O garoafă roșie** (Virgi iubește pe Șoni, dar e fascinată de Arturo Catacomba, un tip sclivisit care-i oferă o garoafă și numărul de telefon). **Unchiul Alec** (un bibliotecar în mediul rural cu mare succes la femei, căsătorit în cele din urmă cu o veterinară care însă moare, lăsîndu-l nemîngîiat) și povestirea care dă și titlul volumului **Începutul verii astronomice,** narațiune în stil senzațional a unei tentative de crimă din gelozie (Tibi Lepădatu injunghie, din cauza Dorei Crăiță, operatoare la o stație de radiotele-releu, pe Adrian Florescu, șeful unei echipe de asfaltatori, Adrian nu moare și Dora vestește acest lucru triumfătoare rivalului). Ritmul narativ e încordat, energic, anunțînd poate în Apostol Gurău un viitor romancier. Căci un volum ca **Începutul verii astronomice** e irepetabil într-o carieră.

Al. Piru

Erik Majtèny

Urmare din pag. I

adîncea mereu în cîntec mi se părea că ninsoarea creează încă o dată lumea, așezîndu-ne pe noi doi în centrul ei, care e arhipelagul pericolelor. Eram buni și veseli și triști și, de bună seamă, intangibili — dac-am fi avut am fi dăruit cîte-o sanie fiecărui om — și Erick :

„...De mi-ar fi tare frig / aș rupe din coline catifea / — un lat de palmă doar — / să-mi-o-nfășor la git...

Noaptea era ca o moară în care sună un clopot rătăcit, era un omagiu adus nesiguranței, iar noi ne inscriam în singurătatea ei ca doi pirați în drum spre marea buzelor ce se doresc sărutate. Astăzi știu că a fost acolo, pe terasă unde cîmpia se petrece în munte, și un lup, ca un fruct imens al iernii, a țesit într-o rariște ca să măsoare ninsoare egală în străfundurile ei fantastice numai cu răbdarea și cu foamea lui. „Păcat că n-avem să-i dăm nimic", a zis Majteny, și-n glas avea o tristețe de piatră lunară.

Erick a cunoscut foamea pustiitoare (cinci ani în care n-a curs nici-un strop de milă prin cîte rupturi suferă lumea !) în răsăritul ei de sînge vînăt. De aceea strigătul poeziei lui e un migdal în marginea inimii, o pîine din care ies aburi, o lumină de vin subtil ca un duh de demult

„...Și-am rătăcit pe străzi și m-am gîndit / că e timpul să redactăm, în sfîrșit / dicționarul enciclopedic al culorilor, catalogul / sunetelor și noua ediție critică a miresmelor / Și m-am urcat în tramvai ca-ntr-o navă / Și geamurile vibrau și coastele de fier / înălțau armonia lor simplă și gravă / și-au străbătut între valuri și cer / golfurile pieților și strîmtorile-adînci / ale clădirilor și m-am gîndit atunci / dacă pe ceasornicul electric de la capătul liniei / mai flutură oare al lui Iason tezaur — lîna de vis și de aur...".

Cascade redate liliacului și izmei.

Iar acelui lup înjugat foamei, un uger cu lapte nearătat fîntînilor.

colocviile «luceafărului»

protocronism și sincronism (II)

Un decalaj intern:

creație — receptare

POMPILIU MARCEA : Fapt ce ține de psihologia elementară, ni se pare că ceea ce este al nostru, în apropierea noastră imediată, este în același timp și bine cunoscut și nu întreprindem nici un fel de eforturi speciale în vederea adîncirii cunoașterii, a desprinderii adevărurilor esențiale și a demonstrației lor riguroase. Or, invitația ce ne-o adresează prof. Edgar Papu este tocmai aceea de a părăsi această ipostază comodă și superficială, de a ne adînci în noi înșine pentru o cunoaștere completă, în cunoștință de cauză, de pe platforma căreia aprecierile pe care le vom formula să capete temeinicia morală și intelectuală corespunzătoare. Consider de aceea că trebuie să capete o nouă amploare studiul comparatist al autorilor români, demonstrația valorii lor, fireste acolo unde este cazul, adică la autorii fundamentali, nu numai în contextul culturii noastre ci pe planul absolut al culturii așa cum, în cartea sa, Edgar Papu procedează și izbutește în numeroase capitole. Modelele nu lipsesc în cultura noastră anterioară și exemplele lui Vianu sau Călinescu, spre a ne limita la ei, și care desigur că l-au stimulat și pe profesorul Papu, sînt suficiente pentru demonstrație. S-a invocat aici și cartea lui Caraion despre Bacovia și cred că exemplul a fost bine ales. Multe studii, despre mari autori în lipsa orizontului cercetării, folosesc numai parametrii locali, ceea ce se dovedește insuficient, uneori chiar minimalizant. Metoda comparatistă în cercetarea literar-artistică se cuvine intensificată și, în multe cazuri, ea este obligatorie. Comparația cu noi înșine nu e probantă la modul absolut, ea trebuie extinsă. Iată prin urmare că ideea de protocronism înțeleasă în substanța ei, poate deveni o adevărată forță dinamizatoare în cultură. Cici, departe de a ne crea iluzia că, vorba lui Caragiale, „dăm exemplu Europei", așa cum au înțeles unii comentatori, mai mult orali ai mesei noastre rotunde de acum un an, eu cred că, dimpotrivă creează obligații sporite, fecunde cercetării.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Tăcerea nu înseamnă acord. Faptul că am intervenit mai rar e departe de a însemna acceptarea multor lucruri spuse de unii dintre convorbitori pînă acum. Ca o discuție să înainteze și să evite a rămîne o simplă ceartă se cere o minimă comprehensiune a rațiunii opozanților. Găsesc inutil să reluăm controversele de acum un an, altfel vom bate pasul pe loc, sau apa în piuă. Celor încăpățînați să-i tot găsească păcate lui Lovinescu, le-aș putea reaminti că și Ibrăileanu, apărător al originalității naționale, a susținut că „toată istoria culturii românești, de la sfîrșitul veacului de mijloc pînă azi, e istoria introducerii culturii străine în țările române". Mă îndoiesc că mulți dintre „autohtoniștii" noștri înverșunați au gustat la vremea făuririi ei „Pasărea măiastră" a lui Brâncuși, au considerat-o reprezentativă și „protocronică" pentru geniul național, (cum și este) și nu o imitație condamnabilă de modele cubiste din Occidentul decadent.

Se vădește că a fost, totuși, util cuvîntul meu inițial de punere în gardă. Cei care și-au exprimat rezerve față de teza protocronismului n-au fost declarați antipatrioți. Dar, dacă revedem anumite intervenții de pînă acum, constatăm că ei se plasează „într-un scepticism confortabil și uneori profitabil", că sînt „protocroniști în favoarea altor culturi", „cel puțin o parte, foști proletcultiști" sau inși care „au cochetat cu proletcultismul" și „se străduiesc să-și facă uitat trecutul", vasalizatori ai originalității, relativizatori ai adevărului. Mult pînă la grava acuzație nu lipsește.

Distinsul matematician și om de știință reputat, Solomon Marcus, susținător al protocronismului, a afirmat că „ceea ce se produce în orice țară într-un domeniu de activitate reprezintă numai 1 la sută față de ce se produce în acel domeniu în lume. Ceea ce trebuie să luăm de la alții este mult mai mult. Iar ceea ce dă o cultură este mai puțin decît poate primi de la celelalte culturi la un loc". Nu altceva susținea Lovinescu, atunci cînd vorbea de raritatea originalității absolute în planul ideilor și de manifestarea ei mai ales prin fenomenul refracției lor conform cu spiritualitatea specifică fiecărui popor. „Modelul" schițat de Solomon Marcus diferă simțitor de cel pe care și-l propune Paul Anghel, ca rezultînd din importanța ideii protocronismului.

Eu cred că discuția are șanse să înainteze, dacă pornim de la lucruri acceptate, peste divergențele expuse. Așa, de pildă, mi se pare interesant să discutăm puțin problema prin prisma „sociologiei succesului", așa cum ne invita Mihai Ungheanu.

SOLOMON MARCUS : În esență, problemele legate de alternativa protocronism/sincronism, de raportul dintre originalitate și prioritate, revin la una și aceeași problemă a producerii și promovării valorilor, a aducerii lor în conștiința publică. Nu e vorba de dispute semantice, nu e o ceartă pentru cuvinte ; e vorba de înțelegerea și ordonarea faptelor de cultură. Astfel, distincția dintre un precursor al unui domeniu și fondatorul acestuia este esențială : primul aparține perioadei de acumulări îndelungate care pregătesc o nouă teorie, cel de al doilea strînge laolaltă elementele acumulate, ridicîndu-le din starea lor disparată și latentă și organizîndu-le într-un mod explicit, coerent și unitar. Arhimede e numai un precursor al calculului diferențial și integral ; fondatorii acestui calcul sînt Newton și Leibniz. Prioritatea, dimpotrivă, se referă la unul și același rezultat, obținut însă la momente distincte, de autori diferiți. Desigur, în disciplinele social-umaniste (fie ele științifice sau artistice) problema echivalenței a două rezultate, idei, metode comportă dificultăți mai mari decît în științele exacte. E adevărat și faptul că originalitatea, mai cu seamă în artă, se dezvăluie prin unicate, nu prin fapte de repetiție. Dar nu e mai puțin adevărat că unicul mod de a studia valorile originale, de a le încadra într-un sistem de referință, este inserarea lor în diferite categorii, în diferite serii de ordin logic, filozofic, social, cultural sau estetic. Nici faptele artistice sau literare nu se sustrag (cel puțin deocamdată) acestei constrîngeri. Teme, stiluri, curente, metode intră astfel în matca inevitabilă a ordonărilor care comportă priorități și anticipări.

POMPILIU MARCEA : Ce trebuie să facem cu alte cuvinte pentru ca inițiativele, să le numim protocronice pentru că termenul a prins, care există în diverse domenii să fie omologate, să capete demnitatea pe care o merită prin natura și substanța lor ? Mai întîi să folosim, cum s-a spus, argumentele care provin din partea specialiștilor. Din păcate însă uneori ei nu se pronunță și am convingerea că pentru motivul că nu sînt solicitați, căci îmi vine greu să cred că sînt dezinteresați. Iată, spre pildă, a apărut, de curînd, cartea lui Constantin Noica : **Sentimentul românesc al ființei**, cu totul interesantă pentru ceea ce ne preocupă pe noi la această masă rotundă. În legătură cu ea s-au pronunțat, favorabil, chiar elogios, critici literari. Dar cartea, având certe tangențe cu literatura, privește într-o măsură și mai mare pe filosofi și pe filosofii care nu știu să se fi pronunțat în scris. Am avut însă vă dați seama, curiozitatea să le aflu opiniile și o spun nedumerit, și unii și alții manifestă oral numeroase reserve, ba chiar îl tratează de sus pe autor considerîndu-l un diletant în filosofie, un impresionist în lingvistică. Las la o parte faptul că autorul e tratat cu ironie mai ales de cei care nu scriu nimic în problemă, având superioritatea și mai ales invulnerabilitatea tuturor creatorilor de cafenea. În ipoteza că numai cîteva chestiuni nu se termină aici. Mulți au auzit, sînt ascultați, au autoritatea ce le-o conferă funcția (confundată adeseori cu autoritatea muncii și meritelor) și pot imprima o atmosferă nefavorabilă unor cărți care merită o altă receptare. Cred, de aceea, că, în asemenea cazuri, revistele literare se cade să aibă mai multă inițiativă, să solicite opinii ale unor specialiști de prestigiu care să se pronunțe competent și să impună punctele de vedere cele mai judicioase după care să se ghideze alți specialiști cît și mai ales tinerețul studios.

EDGAR PAPU : Expunerea cuiva a protocronismului din cartea profesorului Solomon Marcus atrage într-adevăr atenția asupra faptului că nu ne aflăm în fața unor rezultate accidentale ci în fața unui fenomen sistematic. Cazurile de protocronie literară sînt și ele numeroase și ne pun în fața aceluiași fenomen sistematic. Ele sînt cu mult mai multe decît cele înfățișate în cartea mea, dar necunoașterea lor a făcut pe unii din cititorii cărții să lege adevărul protocronismului doar de exemplele date de mine.

M. UNGHEANU : Critica și istoria literară românească din ultimii douăzeci de ani oferă numeroase exemple de paralelee literare cu sens protocronic. Compararea lui Camil Petrescu cu Sartre, a lui Sadoveanu cu Hemingway și Faulkner, de pildă, nu sînt opera profesorului Edgar Papu. Aceste comparații și altele premerg cartea **Din clasicii noștri**. Iată ce scrie N. Steinhardt în volumul **Între viață și cărți**, apărut în 1976 : „Culturii române îi revine cinstea de a număra printre reprezentanții săi pe inaintașii cîtorva din marile curente literare ale lumii contemporane. Urmuz, fără îndoială, poate fi socotit inițiatorul scriiturii suprarealiste ; Tristan Tzara este (mimeticul) dadaismului ; maestru mai mult decît precursor al „teatrului absurd este Eugen Ionescu ; **Ființa tragică** a lui Mihail Dragomirescu (și la deosebi primul volum al lucrării, **Teoria cunoașterii**) constituie contribuția noastră cea mai de seamă la începuturile structuralismului lingvistic, iar în **Istoria civilizației române moderne** a lui E. Lovinescu oricare critic imparțial va recunoaște un valoros aport la ansamblul de genuri și de teme ce pot fi denumite ale „sincronismului". Deși folosirea citatului de față nu e lipsită de „riscuri" pentru autorul lui, (e vorba de etichetările gen Stănică Rațiu) am apelat totuși la el pentru că vorbește semnificativ despre o nouă optică asupra literaturii române.

PAUL ANGHEL : Dumnezeu să ne ierte, (dețin informația din cartea profesorului Marcus, care descrie cîteva cazuri de frustrație de-a dreptul jignitoare), că prioritatea lui Gabriel Sudan nu este încă recunoscută la ea acasă. Există o rezistență mai generală față de afirmarea propriilor noastre valori care în aspect especial e utilității. Noțiunea profesorului Edgar Papu ne oferă prilejul să vorbim tocmai despre aceste valori ignorate la ele acasă, contestate, știrbite.

SOLOMON MARCUS : Vă rețin, pentru semnificațiile sale deosebite, prioritatea — descoperită cu o întîrziere de 50 de ani — pe care matematicianul român Gabriel Sudan o are asupra primului exemplu de funcție recursivă neprimitiv recursivă. Este vorba de un rezultat clasic, consemnat în toate cărțile de logică matematică modernă, dar atribuit peste tot lui Ackermann. Am prezentat radiografia acestui caz în **Din gîndirea matematică românească** (1975). Vă rog acum să-mi permiteți să prezint ceea ce a urmat, veți vedea că lucrurile sînt semnificative pentru întreaga problemă pe care o discutăm.

Un singur curs universitar românesc a consemnat (în treacăt și timid) această prioritate. Cei mai mulți studenți ai noștri învață deci în continuare că Ackermann e autorul exclusiv al exemplului în cauză. Concomitent, un articol privind această prioritate a fost trimis revistei internaționale **Historia Mathematica**. Inițial, această revistă a refuzat să-l publice, obiectînd că articolul lui Sudan (publicat într-o revistă românească purtînd data ianuarie — iunie 1927) nu avea specificată data primirii la redacție. A urmat o corespondență complicată, în care s-a putut arăta, prin referire la texte publice, că Ackermann avea cunoștință, în momentul elaborării articolului său, de cercetarea lui Sudan, după cum și Sudan avea cunoștință de preocupările lui Ackermann. În aceste condiții, publicarea a fost acceptată cu următorul amendament : Ackermann și Sudan sînt, deopotrivă, autorii primului exemplu de tipul menționat mai sus.

Obiecția privind absența datei de primire la redacție a articolului lui Sudan e îndreptățită. Consemnarea datei de primire ține de abecedarul alcătuirii unei reviste științifice. Acest fapt, în aparență mărunt, e simptomatic pentru o întreagă stare de lucruri nesatisfăcătoare.

Ne-am supus unei prime confruntări internaționale. Ea ne-a obligat să revizuim unele argumente, să întărim altele. Vor urma, fără îndoială, alte confruntări, pentru a obține ca, treptat, noile monografii, sinteze, tratate de logică matematică să înscrie, alături de numele lui Ackermann, pe cel al lui Sudan. Va fi probabil un drum lung, nici nu sîntem siguri că acest drum va fi parcurs pînă la capăt.

EDGAR PAPU : Prin exemplul dvs. caracterizați o situație de un ordin mai general. Există un decalaj extraordinar și neacceptabil între capacitatea de creație și cea de receptare. Multe personalități literare de mare dimensiune sînt parțial sau deloc înțelese, o parte a operei lor rămîne ignorată. Receptarea rămîne evident în urmă față de creație. Îndrăznesc să spun că dacă din punctul de vedere al creației românii sînt unul din primele popoare ale Europei, din punctul de vedere al receptării propriei creații cred că nu ocupăm locul pe care-l meritām.

„Boicotul istoriei" —

boicotul propriilor valori?

SOLOMON MARCUS : Dacă vrem să ne încredințăm de autenticitatea unei valori științifice, să-i apreciem amploarea, trebuie să acceptăm ca testarea ei să se facă pe baza unei confruntări cu întreaga comunitate științifică mondială, trebuie să ne rezervăm și pentru eventualitatea infirmării unor ipoteze, să fim deschiși unor posibile revizuiri. Trebuie nu să așteptăm această confruntare, ci să ne pregătim pentru ea, s-o provocăm, să venim în întîmpinarea ei, dacă vrem să evităm ne viitor fenomene de tip Paulescu, Sudan, Gherea. O atare confruntare face parte din procesul firesc de comunicare între culturi. Ea e necesară nu numai pentru testarea și validarea valorilor, ci și pentru producerea lor. Ea se face de la egal la egal, fiecare cultură avînd obligația de a lua în considerare achizițiile celorlalte culturi, dar și dreptul de a pretinde celorlalte culturi să țină seamă de ceea ce ea le poate da și de a participa la testarea și validarea valorilor pe care ele le propun. Această atitudine nu are nimic comun cu aceea pe care profesorul Edgar Papu o numește atît de sugestiv **constiință retardatară** și care, din păcate, încă persistă ca o realitate deloc neglijabilă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Afirmării valorilor noastre spontane în lume le fac — cred — mult rău și insistențele deplasate, fără simțul măsurii. O vorbă populară spune cu înțelepciune : „Lauda de sine nu miroase bine". Trebuie să deprindem violenta, care e o adevărată artă, de a ne valorifica pe plan mondial realizările autentice, fără să lăsăm impresia că ne autoelogiem. Aici au o importanță esențială respectul adevărului și simțul măsurii. Unii ajung să facă rău din dorința de bine, exagerînd și mascînd inițiative contestabile. Alții cad în neserioasitate completă și anunță descoperiri epocale, făcute în noi la fiecare lună. Nu e nimic scepticismul și ne stîrnește neîncrederea în capacitățile proprii. Dar aici fi orbi să nu vedem și cît discredit aruncă și asupra realizărilor efective tărîboiul fără rost. Încă o dată, valoarea limbată și vecinătatea nu e chemată să dicteze astfel de bătălii grele și serioase. În domeniul acesta, tăriași, travaliul serios, documentat și lucrat ar cuvîntul hotărîtor. Și tăriași, adevărul trebuie să prevaleze — cum recomanda Maiorescu — răbdarea legitimă și necesară de a pe afirma contribuția la tezaurul valorilor universale mondiale.

PAUL ANGHEL : La pericolele semnalate aici de tovarășul Ov. S. Crohmălniceanu eu aș mai adăuga unul. În tentativa de a analiza, evalua, reevalua valorile noastre întîmpinăm adesea o opoziție care nu duce decît la inhibarea celulei creatoare : ideea **megalomaniei**. La dosarul ineficienței demersurilor de impunere a valorilor adăugăm și acest obstacol : eticheta megalomaniei.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : În dezbaterile sociologiei succesului privitor la mecanismul valorilor propriu-zise bătaie dîstug și cîteva aspecte care ne privesc pe noi. Unul din ardeiul inerției receptării. Românii s-au obișnuit cu o acumulă remarcabil mărită în acest capitol. Bloga vorbea de un „boicot al istoriei". S-a fost chiar așa, dar ceva asemănător analog a existat și persistă. Vrem să fim recunoscuți, dar fără a ne agita prea mult și mai ales fără a cheltui energie și bani. E poate, nobil, dar ineficient. Fără o atitudine activă nu vom reuși. După ocupă încă terenul unde avem cele mai multe șanse să obținem rezultate este cel universitar, al seminariilor de românistică. Acolo e pepiniera viitorilor iubitori, traducători și comentatori de literatură română în limbile cu circulație mondială. Acțiunea cere însă răbdare, grijă, cadre într-adevăr pregătite. De asemenea, relații strînse și bune interuniversitare. Altfel totul riscă să devină o simplă spoială.

Al doilea aspect e cu totul contrariu. Se caracterizează, după mine printr-o febrilitate și iritație rară. Exultăm, dacă ne pomenește nu știu care publicație obscură și decretăm imediat faptul inventariabil la rubrica „succese peste hotare".

Ne facem singe rău pe chestiuni fără o prea mare importanță. Aici putem măsura practic diferența dintre prioritate și originalitatea recunoscută. Să fiu bine înțeles, vorbesc de creația literară. Una e să se consemneze undeva, într-o listă, că autorul român cutare a tratat intîiul nu știu ce motiv sau a folosit primul o anumită tehnică artistică. Alta înseamnă însă ca respectivul romancier, poet ori dramaturg să fie considerat o personalitate de o mare originalitate, tradus, citit și comentat. Panait Istrati n-a fost protocronic, dar își păstrează și astăzi o reputație mondială. Austriacul Arthur Schnitzler a utilizat înaintea irlandezului Joyce monologul interior, în **M-lle Elsa**. Totuși autorul lui **Ulysse** a cîștigat renumele născocitorului acestei tehnici literare noi, fiindcă a împins-o printr-o operă grandioasă, de o mare originalitate. Și Schnitzler n-a rămas un necunoscut, dar gloria sa e clădită pe alte scrieri, ca piesa „Reigen" și altele.

Revenind la problemele noastre. E mai important, după mine, să ne concentrăm eforturile în creația de valori majore și originale, decît să urmărim locurile din diferite clasamente culturale dubioase. Publicarea unui eseu critic inteligent și convingător despre valoarea fără pereche a lui Urmuz, să zicem, poate aduce literelor românești servicii superioare insistentelor privitoare la prioritatea lui pe tărîmul humorului absurd.

NICOLAE DRAGOȘ : Teoria „boicotului istoriei", formulată într-o perioadă istorică deosebit de complexă, conține în sine și elementele unui protest față de aberantele atentate la condiția de suveranitate și existența demnă a unui popor. Putea fi, în viziunea celor ce o susțineau, și o replică la nedreptățile și faptele absurde la care destinul unor colectivități umane era supus. În consecință, rațiunile acreditării ei puteau fi, în anumite cazuri, pozitive. Numai că se pornea de la o interpretare excesiv unilaterală a adevărurilor istorice, de la supralicitarea unor situații, mai cu seamă de natură mitică, în detrimentul actelor majoritare și esențiale ale istoriei naționale. Poporul român n-a întors niciodată fața de la istorie, nu s-a lăsat copleșit de cumplitele interogații la care aceasta l-a supus, și-a asumat eroic apărarea integrității, a ființei sale naționale. Iar, prin creația reprezentativă — de la cronicari la Sadoveanu, sau de la autori de seamă contemporani, ca Eugen Barbu și Marin Preda, pînă la foarte tineri scriitori ca Eugen Uricariu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru —, se validează și literar adevărul implicării active, energice în istorie. Mi-aș îngădui să observ că și în materie de istorie, de reprezentare și interpretare a faptelor ei, românii au propus lucrări ce se pot, la o cercetare atentă, integra conceptului de protocronie.

PAUL ANGHEL : Dar teoria „boicotului istoriei" n-are nici o îndreptățire. Blaga însuși a amendat-o în ultima lui carte, „Ființa istorică", unde, spre deosebire de trecut, vorbește despre rolul fertil al proto-istoriei, despre permanența preistoriei, care face istorie. În momentul istoric dat, al elaborării teoriei „boicotului", Blaga nu înțelegea mecanismele sociale, etno-sociale ale rezistenței poporului român în epoca migrațiilor, zidul obștilor sătești, pus în lumină de cercetarea lui H. H. Stahl. „Teoria" dă expresie perplexității lui Blaga în fața unui fenomen care i se părea incomprehensibil filosofului. Vedeți dvs. se mai întîmplă ceva cu Blaga, un fenomen care s-a întîmplat cu mulți intelectuali români, cu mulți intelectuali din alte țări aflate în aceleași condiții cu România, aflați adică sub condiția dictatului intelectual al atitor culturi. Citind tabelele de valori ale acelor culturi, vezi că nu lipsești. Prima reacție este de stupoare. A doua, în unele cazuri, de revoltă. A treia, în anumite cazuri, de resemnare. Admiți că istoria sau cultura a fost făcută de alții, pentru alții, cu ignorarea nearmului tău, uneori pînă a te retezima, sau prin a acuza, tacerea desigur, nearmul tău. De ce el a lipsit ? Cum de n-am vibrat, să zicem, la căderea Constantinopolului sub otomani, țară avansată de un strălucit patrimoniu român, care, fapt curios, ignoră informația din propria sa disciplină, lucrările semnalate : supraviețuirea cărții în care se afirmă această țară, reproduce vestita frescă de la Hurmor, reprezentînd căderea Constantinopolului, temă iconografică în care românii și-au concentrat neîntrecuta artă, participarea la tragicul eveniment. Se mai adaugă și un document politic : scrisoarea lui Ștefan cel Mare către tatăl lui Ivan al III-lea, cruciul său, în care românul deplînge căderea „creștinității" bizantino-balcanice, acuzînd incapacitatea țărilor creștine de a face un front comun de apărare (document publicat în 1955 de I. S. Lurie și N. A. Kazacova, și introdus în circuitul istoriografiei noastre de P. P. Panaitescu). Revenind, cum n-ar fi vibrat românii la căderea Bizanțului, cînd ei erau interesați vital ca Bizanțul să nu cadă ? Cum să boicoteze istoria, cînd practic țările române au preluat funcția Bizanțului și cînd, cu aportul fundamental al românilor, la 1877—1878, s-a scris ultima cruciadă, care a avut ca rezultat eliminarea otomanilor din Europa ? Cum să-i excluzi pe români cînd, în cea mai recentă cruciadă, cea împotriva fascismului să spunem, România, cu efectivele ei, se plasează pe locul celei de a patra puteri combatante și ca număr de jertfe ? Și asta într-un act istoric de anvergură mondială ! Noi azi discutăm despre frustrări, acele frustrări de care vorbea prof. Solomon Marcus. Dați-mi voie să spun că și-o acest domeniu intransigența noastră trebuie să aibă un caracter absolut. Cu atît mai mult cu cît, invocîndu-se teoria „boicotului istoriei", este vorba într-adevăr de un boicot, boicotul propriilor noastre valori. Un exemplu : am tradus a patra carte a lui Levy-Straus, dar nici una din cărțile lui Mircea Eliade.

M. UNGHEANU : Cînd anonimii făcători de istorie și-au putut trimite mesagerii la suprafața vieții sociale, cînd au procurat țării scriitori legați indisolubil de o seculară tradiție, iar evenimentele social-politice de după 1944 au creat această posibilitate, ei au respins această optică. Marin Preda nu a scris numai **Moromeții** ci și **Imposibila întoarcere** în care se întreabă nedumerit : badea Gheorghe sabotor al istoriei ? Cînd a boicotat badea Gheorghe istoria ? La Rovine ? La Podu-Înalt ? La Călugăreni ? La Plevna ? La Mărăști și Mărășești ? În Munții Tatra ? Astfel de întrebări, de bun simț răstoarnă orice teorie, oricît de seducător construită. Semnul de întrebare ridicat de Marin Preda ne arată că formule ca „boicotul istoriei" (Blaga), „simularea morții" (Ralea) nu mai sînt de actualitate. Dacă funcționează față de Lovinescu nu văd de ce spiritul critic ne-ar lipsi și față de o teorie ca aceea a lui Lucian Blaga. Teoria nu mai rezistă într-un moment în care faptele au fost evaluate la justa lor valoare.

POMPILIU MARCEA : Că nu ne cunoaștem suficient de bine valori fundamentale din cultura noastră, valori care uneori stau la temelia unor discipline sau capitole de interes universal o dovedește, după opinia mea, suficiența, ca să nu spun ignoranța, cu care este tratată una din cele mai mari figuri ale spiritualității românești din toate timpurile și un mare european, Nicolae Iorga. Parcurgeți capitolele ce i se consacră în diverse cărți de istorie literară, ca să ne oprim la ceea ce știm mai bine. Imaginea marelui om este minimalizată, se accentuează, pînă la schematism și caricatură limitele (existente, desigur), și se manifestă o ciudată zgîrcenie în recunoașterea meritelor, pe deasupra și într-un spirit de indulgență superioară. Iorga a devenit, astfel, un etalon al îngustimii tradiționaliste, un campion al luptei contra europenizării noastre, un critic obtuz și arierat în criterii, un ins aproape ridicol. Plecîndu-se de la opiniile lui Lovinescu (care a beneficiat, fără voia lui, desigur, de un tratament preferențial) dar depășîndu-se în sens negativ aceste opinii (dealtminteri incomparabil mai generoase și mai obiective ca unul care s-a înfruntat direct cu „colosul", recunoscîndu-i mari merite), s-a ajuns la găsirea unui „țap ispășitor" pentru fenomenele revolute din literatura română, cu o înverșunare demnă de o cauză nobilă. Nu vom suspecta, nici vorbă, pe cineva de intenții premeditat malefice sau machiavelice. S-a ajuns aici dintr-o cauză mai simplă, mai omenească, anume din superficialitatea cunoașterii.

Un model de import:

sinteza lacunară

M. UNGHEANU : Tema protocronismului conduce inevitabil la o alta : tema fenomenului românesc. Ceea ce este evident, și discuția despre protocronism a evidențiat asta, este că avem o aproximativă cunoaștere a fenomenului românesc în sens larg. Dacă pe vremea în care E. Lovinescu își scria **Istoria civilizației** faptul putea fi justificat de absența unor cercetări și studii auxiliare, astăzi nu mai sîntem în aceeași situație. Observarea funcționării mecanismului extern al succesului impune și observarea mecanismului intern al succesului, difuzarea cunoștințelor despre noi înșine, felul cum le inserăm în contextul general. Intrăm în joc aici obceiul de a ne privi sau a ne transforma în spectatori la un happening pe care-l oferă Europa occidentală mai ales. Un exemplu : se traduce de către **Editura politică** o carte ca **Furioșii Domnului** de Georges Bolnd, dedicată fanaticelor lupte religioase europene de-a lungul vremii. Cartea nu vorbește, era de așteptat, despre luptele religioase duse de români, dar surprinzător, nici prefața n-o face, deși s-ar fi cuvenit făcută o completare în acest sens. Cititorului i se formează astfel o reprezentare falsă despre luptele religioase europene de vreme ce conflictele românești de acest fel — puternice, semnificative — sînt complet ignorate. Ca și cum totul s-ar petrece mereu în altă parte și românul e numai spectator. Alt exemplu care se oprește la jumătate de drum. Tot editura **Meridiane** traduce cartea lui Guido A. Mansuwelli, **Civilizațiile Europei vechi**, intrată în colecția parisiană **Marile civilizații**, coordonată de Raymond Bloch. Cine va căuta aici referințe despre civilizațiile preistorice de pe teritoriul traco-get va rămîne dezamăgit. Cartea, excelentă în ansamblu, are extrem de puține referințe asupra acestei zone geografice. Prefațatorul (Radu Florescu) subliniază carența atrăgînd atenția că vina o poartă în mare măsură și arheologia balcanică insuficient conectată la circuitul științific internațional, dar notele care să suplinească deficitul cărții lipsesc. Alte lucrări traduse procedează mai corect cu cititorul român. Traducînd **Prerenașterea rusă**, lucrare cunoscută în lumea specialiștilor, a lui D. S. Lihaciov, editura **Meridiane** previne lacuna cărții precizînd în prefața lui Dan Zamfirescu ce loc și rol revin culturii române în cadrul „prerenașterii răsăritene". Acest procedeu este singurul recomandabil : acolo unde studiul sau tratatul străin tradus face „tabula rasa" dintr-o realitate sau contribuția românească, golul trebuie umplut de editură prin prefețe, studii anexă, note de subsol etc. În locul simplului transport cultural acțiunea unui spirit critic activ.

PAUL ANGHEL : Excluderea răsăritului din Europa e o mai veche meteahnă a lucrărilor occidentale. Și dacă este vorba de megalomania culturală, cam pe aici ar trebui căutată. **Prezențele românești** ale lui Adrian Marino tocmai despre hipertrofierea eului acestor culturi vorbește. Să trecem la boicotul cultural. Vedeți dv., istoricii occidentali ai culturii au făcut o istorie pe cît de unilaterală pe atît de comodă. Trebuie oare noi s-o acceptăm ? Ei comit sau au comis falsuri cu mult mai crunte decît excluderea culturii române din ansamblul culturii europene. Ei au comis falsul de a exclude aportul culturii bizantine la constituirea edificiului european pre și post renascentist, cultură în care românii, dar și alții, au un aport imens, așa cum au comis gafa de a exclude cultura arabă la constituirea edificiului european, sărind de-a dreptul la romani și elini și uitînd că factorul de continuitate l-au asigurat alții decît occidentalii. Văzute din perspectivă vest-europeană, continuitatea și unitatea spectacolului cultural european apar fragmentate și cu nejustificate goluri. Noi, care știm ce știm, admitem, din păcate, golurile propuse, ba facem chiar teoria golurilor. Apoi inventăm teoria sincronismului, uitînd să atragem atenția occidentalilor că și ei au datoria să se sincronizeze — cu ce ? — cu niște tradiții pe care, voit sau nu, le ignoră, să se sincronizeze deci cu o parte a continentului care e la fel de importantă ca și cealaltă, cu o lume care are un uriaș tezaur de valori, oricît de ignorat. Fragmentar, prin inițiativă sporadică sau prin pătrunderi tumultuoase, ei, occidentalii, au luat act de Răsărit. Au descoperit, spre exemplu, în secolul al XIX-lea, cultura rusă, asta, mai mult ca o consecință a victoriei ruse asupra lui Napoleon, apoi vag, concesiv, culturile sud-estului european. Au preferat să descopere Asia, India, Japonia, China, sărind peste noi, uitînd că drumul unității planetare trece și pe aici, chiar pe la noi. Au sărit deci peste gară. Vom vedea însă că această cultură occidentală pe care o luăm ca etalon știe să-și repare greșelile teoretice și practice ; voi vorbi despre asta mai tîrziu. Important este să fixez aici, acum, la

Continuare în pag. a 6-a

ioan alexandru

Rădăcina

De nimenea văzută pe pământ
Fără de chip și fără-asemănare
O știu numai coroanele in vint
Pe frunzele cuprinse-n tremurare

Dintr-o plămadă moartă in adinc
Se-alege mai intii o-ntemeiere
Căci inainte de-a fi fost cuvint
Era sămința-n noapte la putere

Un fir de ghindă-n țărnă doborit
De sinea sa măruntă se desparte
Cu cit e lepădat mai in adinc
Cu-atit va crește-n ceruri mai departe

Avram Iancu

Cine te ține-ntr-una-n preajma mea
Nu pot să-mi văd in pace de-ale mele
De cum intorc obrazul spre Ardeal
Apari și tu cu-n fluier dintre stele

Cu șapca veche de bătrin pe cap
Osos la chip și luminat din fire
Pe umere pogoară un suman
Și-n crucea ochilor o mănăstire

Moșul din partea mamei te-a văzut
In nopțile de iarnă in pruncie
Cu frații roată-n vatră lingă foc
Il ascultam pe cal cum te imbie

Casa din munți in care te-ai născut
Iți mai păstrează leagănul in tindă
Pe masă e un sfesnic și-un cosor
Și o icoană singeră la grindă

Suntem și noi un neam cu ceilalți
De oameni drepți și blinzi și de-omenie
Ca frati să fim cu toții pe pământ
Trudim din greu aici de-o veșnicie

Neagoe Basarab

Lăuntricele nevăzute răni
Nu poți scăpa de ele intr-o vară
Cu cit dorești in grabă să le uiți
Cu-atit incep să singere și doară

Bine-i să ai de-apururi pe pământ
Durerile aducere aminte
Să-ți minci lumina piinii suspinind
Și lacrimile-n ochi să nu se svinte

De bucurii mai rar să te atil
S-amii plăcerile pe cit se poate
Că cine stie miine de-i putea
Să plingi in tihnă și pe săturate

Bună-i văpaia plinsului in zori
Si-n miez de noapte lacrima e sfintă
Iar toamna in amurgu-ndurător
Se face plinsul candelă de nuntă

Columba

Noapte de iarnă-n cer și pe pământ
A inceput să ningă de la sine
De cind tot doarme soarele cu noi
I-ajunge numai semnul pe colină

Se domolește fiece-nteles
Valea se-naltă dealul se retează
Numai columbei drumul i-a rămas
Descoperit pe zarea de amiază

Să poată ea străbate la izvor
Atit amar de vreme ce desparte
Cerul tăcut de cel cuvintător
Raiul apus de cel fără de moarte

Bradul

Drept crește bradul paruri pe pământ
Oricit de strimbă-i stinca și ripoasă
Căci el nu-și ia statura din adinc
Ci steaua-n virf il crește și apasă

Picură roua cerului senin
Și cetinile șuieră șiroaie
Și-ncremenesc in lacrimi străvezii
Stăpini pe munți și văi intre piraie

Cum leagănă in noapte uriaș
Corabia aceasta in furtună
Pină se scurge sbuciumul din ea
Și desfrunzește oasele-n țărină.

Vara

Ulvinei

Ai vintului sunt arborii de-acum
Ingreuiați pe ape de lumină
Revarsă aur plopii fără fum
Și tot rămine verde pe colină

Crengile se-nmoaie și pogor
Incovoiate intru așteptare
Se naște-n slăvi ceva inălțător
Și cerurile sunt nencăpătoare

Cu vuiete de ape rostogol
Se prăvălesc intruna și murmură
Si cel din urmă cuib nu este gol
Și cel dintii e impăcat pe-o șură

Și coaja de pe ou s-a spintecat
Și-ncep aripele să se intindă
Și-acest pămint de-acuma-mpovărat
Atit amar de sbor să-l mai cuprindă

Și se arată leagănul cuvint
Desferecat pe ape in bulboane.
Ceru-i adinc, pămintul e prea strimt
Intr-un avint, e totul in coroane.

Toamna

Sint agitate păsările nu mai au
Acea răbdare-n sbor și neclintire
Se vede c-a pătruns ființa lor
Chemarea rece dincolo de fire

Se trag intr-adevăr de pe pămint
Ca intr-un fel letargic de-nginare
Cleștul prin coadă lovăși de argint
Aprinde-n sbor un strop de luminare

Să se cunoască urma pe unde au trecut
Ceru-și deschide rana după ele
Să singereze-ncet și nevăzut
O văruie cu lacrimi și cu stele

Frunza

Nu mai are frunza in văzduh
Pe coroana pomului mănine
Fructu-i copt și poate fără vint
Ține loc luminii de vecbire

Cerul imprejur s-a-ngreulat
Și e zarea nopții nacuprinsă
Și nu poate frunza de acum
Să-i mai țină candela aprinsă

Cit e vara umbră pe pămint
Numai foșnet fost-a și răcoare
Arșițele s-au trecut pe vint
Și nu-i cui mai fi cutremurare

Puii-n cuib inaripați și ei
Fără teamă gingașe sub lună
Au deprins pe foșnete in tei
Cum să-ndure noaptea in furtună

Alte cuiburi mai fără de glas
N-au de-acuma cine le ascunde
Și-i trimeasă frunza de prepas
Să-și afine-aurele in unde

dumitru dinulescu

UȘILE

Familia Atanasiu era compusă din el, inginerul Atanasiu, din ea, Elena Atanasiu, de profesiune dactilografă și copilul Andrei, de 12 ani.

Cristea veni acasă obosit. Deschise ușa cu gesturile intipărite perfect in arcul reflex al deschiderii ușii, pomenindu-se-n antreu agață repede-n cuier pardesiul și basca.

Cristea se născuse la Dimbeni, un sat de munte caracteristic, cu oi și case albe și maro. Acoperișurile erau roșii.

Venise de mic la oraș, la o mătușă, pe care o ținea un tinichigiu auto.

Făcuse liceul, reușise la facultate și terminase cu brio ieșind diplomat in mașini-unelte.

Apoi se-nsurase.

Avea o locuință onorabilă, cu trei camere, baie, bucătărie, cămară și două closete.

Copilul era precoce, vioi și îi plăcea cartea.

Soția avea 38 de ani, era cu doi ani mai tinără.

Fusese laborantă la Institutul Agronomic, apoi dase examen la seral și incet, incet se incadrase intr-un servicin financiar.

Acum era in concediu. Fără să fie bolnavă. Doctorul Traian Cocină, un prieten al familiei, consătean cu Cristea, familiile erau in vizită, îi dăduse acest concediu.

Masa de prinz, dacă ora patru se poate numi prinz, trecu fără ceva deosebit. Bălatul sta cuminte, cu privirea-n farfurie, Elena se ducea și aducea mincările și salatele și cind era nevoie, punea.

Elena avea foarte acută distanța de mitocănism.

— Păi cum să îți pliinea pe masă ? îi zisese ea lui Cristea. Să știi, dragă, ăsta e un obicei mitocănesc, să știi asta de la mine.

— Bine, dragă, admisese Cristea, dacă zici tu.

Și de-atunci Elena ținea pliinea in bucătărie, nu aducea decit in coșuleț, atit cit trebuia.

Aveau in ziua aceea soté de mazăre și mincare de castraveți. La desert Elena făcuse găluști cu prune.

La mincărica de castraveți Cristea și-a tăiat niște roșii. Îi plăceau roșiile natur, roșii pline, mari, dure ca dovleceii.

Era intr-o miercuri, era vară.

Familia bău și un chil de vin de Murfatlar, de 12 lei și 50 de bani.

— La ce te gindești Andrei ? făcu tatăl după ce rase vreo două păhărele de vin și-și privi cu nespusă tandrețe feciorul.

Dar Andrei stătea cu nasu-n farfurie.

Nici mama nu era-n apele ei. La intrebarea tatălui făcu un semn din cap, știa ea ceva.

Ce știa ?

Băiatul a fost la strand. In loc să vie la ora 12, cum a fost vorba, a venit la unu și jumătate.

Elena se enervase. Vroia să-l trimită pe Andrei să mai cumpere ceva. Avea nevoie pentru masa de seară.

Așa căscat cum era Andrei nu se interesase cit e ceasul.

Venind acasă, Andrei știa ce-l așteaptă. Dar spera. De ce spera ? Credea-ntr-o minune.

— Cit e ceasul ? îl intrebă Elena.

— Păi...

— Ce păi ? Cit e ceasul ?

— Mamă...

— Da, deci știi cit e ceasul...

Andrei incepu să plingă.

Elena-i intoarse spatele, intră in baie și inchise ușa cu cheia.

Se dezbrăcă de capot, nu vroia s-o-mpiedice la mișcări, își puse niște pantaloni roșii, in partea de sus rămase doar cu sutienul.

In oglindă își privi fața :

— Ce cearcăne idioate !

Luă din cuier o curea subțire, pe care o purtase Cristea de mult și acum o abandonase. Cureaua își avea insă locul ei.

Andrei aștepta in sufragerie.

Elena puse cureaua-n două și intră-n sufragerie.

— Scoate-ți cămașa.

Andrei își scoase cămașa.

— Și pantalonii !

— Te rog, mamă, iartă-mă, altădată nu mai intirzii.

Dar in timp ce vorbea Andrei își scotea pantalonii.

— Culcă-te !

Andrei se culcă pe canapea.

Mama îi smuci chiloții, îi cobori pină la genunchi și-i spuse :

— Treci in baie !

Cu chiloții in vine copilul se duse cuminte in baie. Elena il urmă.

Bălatul aștepta in picioare.

Mama deschise robinetul și udă cureaua.

— Mamă, te rog, spuse Andrei...

— Gura !

— Mamă, nu mă bate !

Copilul plingea și sughița. Elena-i aruncă o privire scurtă și-nchise robinetul.

— Treci in sufragerie !

Impiedicindu-se de chiloții care-i stăteau in vine, Andrei îi scoase din mers și se lungi pe canapea.

Ceasul din sufragerie bătu ora două.

Elena îi lăsă intii cureaua peste omoplați, fără să lovească, băiatul simțea răceala, apoi brusc mama ridică obiectul și trăzni.

Andrei văzu stele : albastre, verzi, galbene, roșii, aurii.

Zbieră.

După vreo unsprezece lovituri, Elena se plictisi. Andrei zbiera, plingea in hohote, aproape horcăia.

— Ridică-te !

Băiatul se ridică imediat, cu fața schimonosită, plingind disperat :

— Iartă-mă, mamă ! Iartă-mă !

— Culcă-te la loc.

— Nu, mamă, nu, te rog...

— Bine, cere-mi atunci iertare. In genunchi !

Andrei ingenunchie :

— Iartă-mă, mamă !

— Dacă mai intirzii, ce să-ți fac ?

— Să mă bați, mamă !

— Vezi, tu ai spus-o. Ia cureaua și du-o-n baie.

Andrei se ridică, își trase plingind chiloții și pantalonii, luă cureaua, o agăță in baie la locul ei și se duse-n camera lui să plingă-n voie.

— Ei, am avut noi o problemă, spuse mama acum la masă.

— Ce problemă ? făcu tatăl care tot nu-și dădu seama.

— O problemă cu cureaua, zise mama.

— De ce-o superi, mă ? făcu tatăl. Nu ți-e rușine puțin ?

Și-i dădu cu o mișcare fulgerătoare o palmă grea peste față ; copilul rămase năuc.

— Marș in camera ta, incheie tatăl.

Cristea se ridică de la masă. Andrei se retrase-n camera lui, se lungise pe pat și plingea cu lacrimi amare ca fierea.

— Azi am avut mult de lucru, se gindea Cristea și spuse :

— Ei ! Iți faci griji cu ăsta !

Îi plăcea Elenei că bărbatul îi dădea dreptate :

— Păi da, spuse ea. Nu ? N-am dreptate ? Putem să lăsăm ? Spune și tu...

— Nu, zise Cristea.

El se gindea la altceva. Avusese o ceartă cu un subaltern și asta-l tulbura, îl tulbura ingrozitor.

— Azi am avut mult de lucru, spuse.

Dac-ar fi putut, și-ar fi zdrobit, ca pe-o ploșniță, idiotul de subaltern.

— Dar ce s-a-ntimplat, dragă ? făcu Elena care simți că nu-i ceva in regulă.

— Poftim ?

— Spuneai c-ai avut mult de lucru.

— A, da...

— A, da, păi cum ! ?

— Păi așa, m-am certat cu unu.

— Cu cine ?

— Cu un subaltern. Mazilescu.

— Cine ?

— Mazilescu.

— Și ?

— Și... nimic...

— Așa ?

— Păi așa... Ce să mai vorbim ?

Cearta se incheiase și dacă se-ncheiase ce mai vroia ? Totuși Cristea vroia să aibă dreptate. Oamenii inainte să acționeze vor să aibă dreptate. Și Cristea făcea parte dintre oameni.

De-aceea se tot gindea. Punea argumentele pe-o față și pe alta să se-aleagă adevărul de inversul lui.

Cristea intră in dormitor. Imediat cum ieși el intră motanul Pită in sufragerie. Motanul Pită nu-l suferea pe Cristea, care era brutal cu el. Se-nțelegea mult mai bine cu Elena. Elenei îi plăceau animalele.

Cristea avea o ură nesecată față de Pită și dacă nu era Elena de mult l-ar fi dat la hingheri.

Dar Elena se simțea bine cu motanul, era tovarășul ei de singurătate cind Cristea era la serviciu, Andrei la școală și ea in concediu medical.

Motanul era un zdrăgan de pisică asiatică, enormă, cu bot rozaliu și mustăți albe. Fusese castrat cu două luni in urmă.

Elena intră in baie, își scoase capotul, inchise ușa cu cheia și se privi in oglindă.

Cearcănele i se adinceau. Parcă din lună in lună se-ndepărtau ochii. Și se stingeau. Ochii verzi, verzi sau albaștri, o culoare nedefinită intre albastru și verde. Cind era-mbrăcată-n verde erau verzi, cind era-mbrăcată-n alb erau albi.

★

Cristea o cunoscuse pe Elena intr-o vară, prin 1963.

Abia ieșise inginer stagiar. Avea douăzeci și cinci de ani. Era foarte meticulos și avea un hobby : apa.

Știa să-noate și citea cărți de călătorii și aventuri. Povești cu marinari și pirați mai ales. Se ducea la strand, la Floreasca.

Admira femeile, trecea pe alei cu bustul lui plin, pietrisul scirtiia, uneori făcea baie.

Venea direct de la serviciu. Lenevea și visa. La soare. Urmărea cite-o gișă, cu zborul elegant și-i venea să zboare. Să aibă și el aripi de gișă, aripi delicate, elitre ușoare și tari ca o batistă scrobită.

Zări o dată o fată blondă, subțirică, dar cu picioarele bine formate. Fata era in șezlong, citea. Minca in același timp o tartină cu unt și brinză.

Cristea se uita la ea. Cerul era albastru și lacul Floreasca liniștit, el privea fata, fata minca, lăsase cartea, minca și după ce termină tartina își scutură palmele pline de firimituri, inghiți ultimele gogoloașe, il fixă scurt pe tipul cu bustul plin, își supse buzele, luă cartea din poală și căută cu degetul rindul unde era.

Apoi Cristea se plictisi s-o mai privească, fără ca să poată schimba o vorbă-două cu ea sau măcar să fie și el privit de ea și se-ndepărtă. Se cobori in lac și se scăldă.

Deși venea zilnic la strand n-o mai văzu insă pe fata blondă, care oricum i se legase intr-un fel ciudat și brusc de suflet. Ar fi vrut să poată

Sculptură de George Babici

teatru

Trei surori

Cred de mai multă vreme că actul regizoral nu poate fi decit un demers exegetic. Sigur, aserțiunea nu conține aproape nimic nou, ideea apare in comentarea spectacolelor teatrale, dar, din păcate, nu își găsește adepți intotdeauna. Este prea in treacăt formulată, ca un adevăr binecunoscut și tinde să rămină o frumoasă axiomă.

Cu toate acestea, cei mai interesanți regizori de astăzi se dedau faptei, pătrunzind in miezul operei, descifrind-o in chip critic pentru a da la iveală sunetul inedit. Este, practic, renunțarea fermă la inscenarea banală care se rezumă mai intotdeauna la distribuție și cadru scenografic onorabil.

Am recurs la aceste citeva cuvinte introductive, simțindu-le necesare și la locul lor pentru a ne referi la spectacolul cehovian „Trei surori" proiectat la teatrul băcăuan de un talent regizoral remarcabil : Mircea Marin. De mai multă vreme, sint convins, deși avem proaspătă incă imaginea „Livezii cu vișini" de la Teatrul Bulandra, nu am mai urmărit o atit de serioasă și solidă incursiune in universul marelui autor rus. Scena este de la inceput și pină la sfirșit un spațiu al așteptării, inundată cu scaune locuite pasager. Eroii vin și pleacă, se adună, uneori, in grupuri, dar senzația este aceea de monolog. Timpul in care ei trăiesc nu există : plutesc fie ca umbre ale unui trecut incărcat de amintiri sau avem siluete fragile „valsind" intr-un viitor inefabil. O spaimă și o neliniște cutremură această lume in scurte clipe de intensitate reală pe care nu are insă forța de a le reține atit cit este pămintește posibil. A filosofa se conjugă in accepțiunea eroilor (cuvintul sună aici peiorativ) cu ambalarea plictiselii in poleiala jalnică a „bontonului" mic burghez. Să-l observăm astfel, pe Kulighin (interpretat cu mult subințeles de Constantin Constantin) profesorul latinist, ridicul și tragic totodată in lansarea, mereu inoportună, a maximelor celebre : sau pe Verșinin, militarul preocupat de bunele maniere și de înțelepciuni reduse de fiecare dată la adevăruri elementare, dar nici acestea asimilate, intruchipat de Dan Săndulescu, actor adus de regizor de la Teatrul dramatic din Brașov.

Iată că nu am spus incă nimic de cele trei surori, considerate hazardat „personaj colectiv" de cite cineva. Aspirația lor comună — Moscova indepărtată — le adună, ce-i drept sub același semn Dar, in fapt avem in fața ochilor trei personalități distincte, cu grade de refulări diferite, cum bine susține spectacolul lui Mircea Marin. Și cum, de asemenea, convingător, ni le arată in amețitoarea derută din finalul montării, o soluție deschisă de reintoarcere a lor in prezentul concret fiind simulată ipotetic, in timp ce Natașa (veridic interpretată de Doina Iacob) se instaurează ca incontestabilă supraviețuitoare. Cele trei surori și-au găsit chip și asemănare prin Despina Prisăcaru (Olga), Diana Lupescu, actriță cu un impresionant registru de trăiri (Masa) și Mona Bordeianu-Fulga (Irina). I-am mai reținut pentru realizări deosebite pe : Liviu Manoliu (un interesant și complex Solionli), Livius Rus (Tuzenbah, sfișiat de neliniști), Romeo Mușețeanu (Andrei), Gheorghe Gheorghiu (Cebutikin).

Ermil Rădulescu

film

Primatul mesajului moral

Se pare că Gene Hackmann este actorul folosit prin excelență in filme „tari", cu acțiuni dinamice, adesea derutante din punct de vedere al construcției, care printr-un captivant de prima calitate invelesc un mesaj moral de răscolitoare gravitate. Interpret fără cusur al majorității rolurilor acordate, Gene Hackmann apare pe ecranele noastre și in filmul lui Stanley Krammer, **Principiul dominoului**, un film de stringentă actualitate, realizat programatic sub amprenta kafkiană a reflectării relațiilor sociale dintre oameni, a atitudinilor de viață, a acțiunilor individuale in raport cu acțiunea „in lanț", dominantă in societate. **Principiul dominoului** este metafora subtilă, in același timp și in aceeași măsură, evidentă și elocventă, a acestor relații. Fiecare dreptunghi al dominoului are poziția determinată și legată de „precedent", dar și determinantă pentru următorul. Intrebarea kafkiană, cine anume se află in poziția hotăritoare a intregului lanț, cine determină ordinea verigilor și „manipularea" lor, care trebuie să fie sau care „poate" să fie atitudinea individuală in mișcarea generală, constituie tema dar și mesajul acestui film de remarcabilă ținută artistică. Asasinatul politic ar putea părea, la prima vedere scopul intrigii susținute de film. Eroul, determinat la gestul crimei (crescut, manipulat fără cunoștința lui, de-a lungul anilor) își ia libertatea de a refuza gestul cerut. Mișcarea generală nu-și schimbă cursul, libertatea și revolta verigii — caz individual — nu oprește distrugerea lanțului, nici distrugerea „in lanț", fiecare crimă transformă pe asasin in victimă. Intr-o astfel de relație, „determinată", existentă impotriva a tot ceea ce este uman, frumos, constructiv, pașnic, fericit, revolta și gestul de refuz, ale unei singure verigi, ale unui singur dreptunghi de domino, nu sint suficiente. Necesitatea acută, imperioasă, este atingerea conștiinței de sine a fiecărei verigi, schimbarea structurii intregului lanț, stagnarea din față a poziției prime, determinante, care, paradoxal și kafkian, nu se știe cui aparține și de cine și cum este determinată. Apelul acestui film este „Atenție !", starea de atenție pentru fiecare atitudine individuală, căci altfel se ajunge la extraordinar de expresiva scenă finală a filmului. Eroul este hotărit să lupte, impotriva tuturor dezamăgirilor, furturilor materiale și sufletești, impotriva tuturor și impotriva singurătății, singura stare de care i-a fost teamă dar, in același timp, singura stare care i-a mai rămas, numai că hotărirea lui, sigură, profundă, emoționantă, convingătoare, are loc sub cătarea unei puști. In ciuda amenințării fatale, in cadrul solid definit al interdependenței verigilor constitutive ale lanțului social de crime și atrocități, forța filmului constă tocmai in acest final increzător in atitudinea curajoasă a adevăratului om, care ajunge să fie conștient de faptele sale, de atitudinea sa de viață, impotriva a „orice", cu toate că nu poate fi străin de realitatea că a hotărit prea tirziu Mesajul moral, de inaltă ținută, are un corespondent estetic pe măsură. E vorba despre un film care obligă la bucuria unor discuții ample.

Corina Cristea

televiziune

Noiembrie

● „Serenada pentru două virste", scenarizare TV a lui Paul Everac după piesa sa „Simple coincidențe", a constituit, prin regie și interpretare, o surpriză in programul zilei de marți, 31 octombrie. Subiectul, mereu actual — interpretare a dificilelor relații dintre generații, dintre părinți și copii, părinți și părinți și copii și copii — a fost in atenția dramaturgului, spirit viu și incitant, un bun profesionist al replicii și un abil constructor de situații dramatice. Filmările exterioare au „luminat" scenariul subliniind o calitate specifică a teatrului TV, in care aparatul, substituindu-se privirii noastre, are o mai mare libertate de mișcare atunci cind nu este fixat in studiou sau, in cazul inregistrărilor, in sălile de spectacol. Distribuția, reunind actori consacrați (Gina Patrichi, Dorado Negreanu, Constantin Brezeanu, Simona Bondoc, Mihai Mereuță, ș.a.) și actori tineri și foarte tineri (Catrinel Dumitrescu, Mihai Dinvale, Dan Condurache, Dumitru Drăcea ș.a.), a fost echilibrată, asigurind trecerile de la o virstă la alta fără stridențe, cu evident talent actoricesc. Și trebuie amintită, nu in ultimul rind, regia care a știut să interpreteze corect textul incredințat, fără false veleități de autor ad-hoc. Deci, o seară de teatru adevărat, la televiziune, lucru pentru care, in afară de autor și interpreți, și-a avut meritul său și redacția.

● Ancheta TV a lui Ilie Nedelcu și Florin Brătescu, care s-a vrut o demonstrație a priorității absolute a faptelor și nu a vorbelor, a fost urmărită cu un interes care, pe alocuri, se mai subția, mai ales atunci cind totuși, in perimetrul emisiunii, primau vorbele. Accentele critice ale anchetei, cite au fost, nu ne-au impresionat cine știe ce, fiind, ca și in alte cazuri, slabe. urmare a unui declin mai general al criticii pe micul ecran, după dispariția „reflectorului". Poate aceasta explică in parte și intermitența aparițiilor in program ale unor realizatori cunoscuți pentru incisivitatea anchetelor realizate (ne gindim la Al. Stark, Carmen Dumitrescu, Ștefan Dimitriu și chiar ale autorilor anchetei de față). Credem că s-ar putea face mai mult in acest sens, ținindu-se seama de o anume tradiție a criticii responsabile și constructive la televiziune, continuată astăzi numai in parte de citeva emisiuni („Viața satului", „Panoramic"), minimalizată de cele mai multe ori de scenetele de satiră și umor de simbătă seara și duminica după-amiaza.

● In emisiunea de miercuri — „Pentru noi, femeile", am remarcat un reportaj al Corneliei Rădulescu, o teleastă talentată, in care mai multe contemporane ale noastre incearcă să-și inteleagă timpul impărțit intre locul de muncă și familie. Răspunsurile, nefardate de mina reporterei, au evidențiat, dacă mai era nevoie, criza de timp in care își „mută" preocupările mamele, soțiile și surorile noastre, aflate intr-un mai nou „perpetuum mobile".

Iulian Neacșu

vorbi cu ea, să-i povestească tot ce crede el despre lume și oameni, despre apă și soare, despre bucuria de-a exista, despre necazurile prin care trecuse și prin care spera că n-o să mai treacă niciodată. Dealtfel la bătrînețe și la moarte nu se gîndea. Era prea tînăr și le socotea lucruri îndepărtate, la care va avea timp să se gîndească și poate chiar le va înlătura și dacă nu el precis știința, căci pînă va fi el bătrîn probabil știința va face asemenea teribile progrese că-l va scăpa și de bătrînețe și de moarte. Și oricum bătrînețea nu va fi foarte grea pentru el căruia îi plăcea atît de mult sportul și-i plăcuse încă de mic și făcea și zilnic exerciții cu extensorul și cu niște gantere, pe care le ținea în bale.

Elena, căci ea era fata blondă de la ștrand, fusese și ea interesată de băiatul acela bine făcut care se așezase în fața ei și-o privise fix circa un sfert de oră-douăzeci de minute. Îl plăcuse. Ea avea atunci deci douăzeci și trei de ani și deși nu era decît laborantă îi plăcea să citească, nu terminase însă nici liceul, fiindcă avusese niște încurcături. Era fata unui grădinar de la marginea Bucureștiului, om foarte aspru și fata ne mai suportînd scandalurile și chiar bătăile, fugise cu un ceferist. Pe care l-a părăsit pentru un locotenent major de aviație. Apoi s-a angajat la Alimentara și vindea brînză. Cînd se întorcea acasă făcea menajul unui bărbat bătrîn, un colonel de infanterie deblocat. Apoi s-a băgat la Institutul Agronomic. A ajutat-o unul, Vasile Vulpe, o rudă mai de departe, un fel de cumnat al bunicului din partea mamei, om de vreo șaizeci de ani, îngrijitor la cimitirul Sfînta Vineri. Vasile Vulpe avea o nepoată, la cadre, la acel Institut. După ce se făcuse laborantă, Elena plecase de la colonel și stătea într-o mansardă pe lîngă Arcul de Triumf, era bine că era aproape de serviciu, dar camera era proastă, o fostă odaie de servitori.

Dar nu era rău. Elena era mulțumită. Trăia pe picioarele ei, singură și aștepta să se mărite. Pînă atunci își găsise un prieten, un tînăr de vreo treizeci și cinci de ani, însurat, cu doi copii, de meserie merceolog și-n orele libere arbitru de tenis de masă. Un bun arbitru, fiindcă avea dreptul să conducă și meciuri din prima divizie, iar odată fusese delegat la Campionatele internaționale.

Elena, cu ajutorul lui Mihu, arbitrul, ajunsese și-ntr-un cerc de cealuri, unde veneau oameni de vîrstă mijlocie, cîțiva chiar depășind cincizeci de ani. Rar veneau și oameni mai tineri, foarte rar. Unii aveau însă mașini sau motociclete și în cîte-o duminică ieșea cu ei la plimbare. În cercul lor avea și niște prietene, dar ea la altceva se gîndea. Drăguță era, însă cît o să mai fie? Și nu-i plăcea ei viața asta, azi cu unul, mîine cu altul și să joace rolul de obiect de plăcere ușoară, căci așa-s bărbații, ce? nu știi?

Îl măsurase bine pe băiatul care stătuse acolo în fața ei și o privise și băiatul după ce că era drăguț, adică era bine format și avea trăsături regulate, părea un om serios și delicat.

Totuși nu se făcea să deschidă ea întîi vorba, pentru că ce ar fi crezut el despre ea? Iar faptul că el nu îndrăznise s-o acosteze era un semn bun că nu era cum s-ar spune un profesionist al acostajului. De d-alde ăștia ea era sătulă.

De-aceea îi păruse rău că el plecase și după aceea nici nu-i mai venise să citească. Deși ei îi plăcea foarte mult să citească și era mîndră de acest obicei al ei.

Dar tipul dispăruse de parcă-l înghițise pămîntul. Ea mai veni vreo două zile la ștrand, dar ori că nu mai veni el, dar el fusese, asta știm noi, dar ea nu știa atunci, ori că, și ăsta-i adevărul, în șirandul atît de mare soarta nu mai vru să-i pună alături.

Iar ea plecă în concediu. Idiot concediu! Își luase bilet la mare, la Eforie Sud. Acolo s-a legat de ea un bărbat bătrîn, de aproape șaizeci de ani și ea a vrut să profite, să viziteze restaurantele, barurile, să trăiască și ea omenește, cum îi șade bine unei fete tinere. Dar moșul era foarte zgîrcitob. Și-a dat seama și ea cam tîrziu. O ducea la restaurant și nu-i dădea să mănînce, nici n-o dansa. Moșul nu bea decît sitronadă, iar ea servea cîte-un coniac. Așa azi, așa mîine, iar moșul îi tot dădea înainte cu succesele lui din industria materialelor de construcție.

În ultima zi cunoscu pe plajă un student. Juca volei în cerc, băiatul a venit și el în cerc și după ce jocul s-a terminat, au stat de vorbă. N-a vrut să-i dea adresa din București. Studenții ăștia n-au nici bani, nici nu vor să se-nsoare și prea li-e gîndul la altele, vor și ei titrate probabil, sau, mă rog, fete cu zestre.

Dar studentul era băiat bun. S-a dus cu el la Mangalia și acolo au servit la braseria „Neptun" friptură și bere. Uite, domnule cu zgîrciobu-ăla bătrîn nu se-atinsese nici de-un mic și-acum deodată friptură, au băut și bere, iar la urmă studentul i-a cumpărat un pachet de ciocolată.

După aia au ieșit să se plimbe. Era frumos pe malul mării. Au mers mult, cîțiva kilometri, spre sud, pînă aproape de graniță. Era sălbatec țărmul, pescărușii țipau cu-nverșunare.

— Aici e-un cimitir de scoici, i-a zis studentul.

Erau într-un golf, pietros, luna veghea, plină, albă, ca un tișlaifăr.

Elena și studentul se dezbrăcară și se-aruncară-n mare.

Se-ntoarseră.

— Stai liniștit, mă, îi zise ea.

Îi plăcea citeodată să stea singură și era atunci foarte tristă.

Se credea melancolică.

Studentul o-ntrebă:

— De ce ești tristă?

— Nu știu, răspunse ea.

El fuma și privea marea.

Ea tăcea.

Capul lui zburlit se izbi cu gura de bereie el o muscă, pescărușii țipau, chiștocul aruncat de student se ducea în larg.

Se-mbrăcară cu gesturi rapide și drumul lung pînă la Mangalia se petrecu-n tăcere. Un marinar care ședea de pază îl rugă pe student dacă n-are o țigară.

După ce se-ntoarse la București, Elena frecventă iar șirandul. Se bronzase foarte frumos, nu voia să-și piardă bronzul.

Pe băiatul care-o pitise atunci știut că-l uitase complet. Dar iată că într-o zi îl văzu iar. Și el iar păstră o distanță respectuoasă, ca un chior care a fost deja bătut. Și iar nu schimbară vorbe. Și-a doua zi iar se văzură și de data aceasta el stătu mai mult în preajma ei, circa o jumătate de oră. Atunci ea își luă jocul și veni să stea mereu în același loc. Dar el nu mai veni. Dar ea continua să stea în același loc, pentru că tot una era. Și în fine el veni. Ea citea acum „Ivanhoe" de Walter Scott, marele romancier. Și el iar nu-i vorbi. Dar în zrna următoare îi vorbi.

— Am citit și eu un roman de Walter Scott. Se numește „Rob Roy" și este foarte interesant.

— Dar pe ăsta nu l-ați citit? se miră ea cu o prefăcătorie de o rară drăgălășenie și arătă coperta cărții la care citea acum.

Era tot „Rob Roy". Cu o zi înainte terminase „Ivanhoe" și-i luase pe ăsta. Cristea se încurcă, îl apucă un fel de tremurici și zise:

— Credeam că citiți „Ivanhoe".

Și se-nclină din cap deasul de bruse, se duse direct la vestiar, dar nu se-mbrăcă și se întoarse înapoi. Însă fata nu mai era pe mal.

— Unde-o fi? se-ntrebă Cristea.

O revăzu după două săptămîni. Atunci a fost ceva extraordinar. Cristea fu acasă și citea. Deodată în apropiere de Piața 1 Mai, avea o cameră mare și frumoasă, într-o vilișoară de pe strada Petofi.

George Babici: „Portret de fiicău"

Aude deodată că-l strigă cineva. Era prietenul lui Andrei, un fost coleg de facultate, dealtfel unul din cei mai buni prieteni din facultate. Care era cu o fată: frumoasă, blondă, cu tenul bronzat și într-o rochie albă cu linii. Era chiar ea.

— Poftiți, a zis Cristea extrem de ampresat, poftiți!

Pe urmă, Cristea, la rugămintea prietenului, care l-a luat de-o parte și i-a explicat, a trebuit să plece.

Distrus, a rătăcit pe Șoseaua Kisseleff, pe străzile din fostul Parc al Domeniilor și peste vreo două ore s-a întors. Prietenul plecase, dar ea era încă acolo. Se dezbrăcase și dormea.

Văzînd-o cum doarme, Cristea s-a înduioșat. A pregătit repede o cafea și a trezit-o. Dar ea a vrut să mai doarmă. Neavînd ce face și făcîndu-se tîrziu, Cristea s-a strecurat în pat lîngă ea. Se parfumase, se bărbierise și spera să profite și el de această femeie. Dar nu a fost așa cum prevăzuse. Elena s-a trezit și a început să se îmbrace și i-a spus că ea nu e ce crede el și să știe că nici Andrei n-a reușit să facă ce vroia el să-i facă, așa că să nu încerce să-și bată joc de ea.

Cristea a asigurat-o însă că nici pe departe nu se gîndise la ce credea ea. Atunci Elena începu să plîngă și i-a spus că toți bărbații nu urmăresc decît un singur lucru și de ce și el pe care-l credea altfel, este la fel cu toți ceilalți.

Atunci Cristea i-a povestit viața lui și a asigurat-o că de patru luni de zile nu se mai culcase cu vreo femeie.

Apoi s-a îmbrăcat și el și a condus-o pînă acasă.

De-atunci se-ntîlneau în fiecare zi. Făceau plimbări lungi, întrau de cele mai multe ori în cîte un restaurant, vorbeau despre toate, rîdeau, glumeau și se simțeau foarte bine împreună. Pînă cînd, într-o seară cînd erau la restaurantul 1 Mai, căruia acum îi spune Doina, Cristea a cerut-o.

Elena a rîs.

— Da, mă, sigur, a acceptat ea. Numai să fii tot așa. Știi, mie un bărbat trebuie să-mi dea garanții, altfel nu se poate. Ce garanții îmi dai?

Cristea i-a dat garanții și a luat-o. Peste două săptămîni au făcut nunta și s-au înțeles, slavă domnului, foarte bine.

a patriei cinstire

MIHAI BENIUC

Întrebare

Noi Agatîrșii, noi Cimerienii,
Noi munții cei de oaș, Apusenii,
Cu fații cei înșiși, cu Cosînzeana,
Purtînd mari lacrimi argintii în geană,
Cu fații noștri cei înșiși ce mor
Ca să trăiască dușmanii, dușmanele,
Toți grofii și boierii, toți avuții,
Ce locem, ce-am făcut [ca Horea, Iancu,
Și cei veniți pe urmă, neiubiții,
Și cei de mult robiți] să ardă teancu'
De drepturi și dreptăți ce pe nedrept
Le-au dobîndit, ca să se bată-n piept,
Că ei sînt mai presus și mai atare
Decît mădăia lumii muncitoare?

Răbdare, fiicăi frumos, răbdare.

NIKOLAUS BERWANGER

Pentru cei care ne sfidează

sufletul vostru	a fost
a fost	este
este	și va rămîne mare
și va rămîne	mare de tot
mic	măreț și luminos
mic și chircit	ca soarele verii
orbește	și atît de limpede
și plin de năduri	și prietenos
chiar dacă	ca un suris fericit
diminețile și seara	de copil
îl stropiți bine	de aceea
cu spray extra	sîntem atît de bogați
nici n-aveți cum	și voi atît de săraci
să înțelegeți	mai săraci
sufletul nostru	decît cei
care dimpotrivă	lipiți pămîntului

În românește de Anton Palfi

GEORGE ȚĂRNEA

Despre statornicie

Statornicia mării
este zbuciumul
statornicia patriei
scînteia
statornicia păsărilor
este zborul
statornicia îndrăgostiților
nerăbdarea
statornicia vîntului
sînt înălțimile
statornicia întîmplărilor
cuvîntul
statornicia învingătorului
ezitarea
statornicia celui înfrînt
speranța
statornicia clipelor
este nașterea
statornicia trestiei
un cîntec.

PAUL SÂN-PETRU

Dragostea de țară

Destule-au fost iubirile pierdute —
nici cea din urmă nu s-a rupt de fum;
uitarea-n fii o mai suspină tatăl
dar dragostea de țară e altcum —
ea nu e-n treacăt, semnul meu, de-o vară
ci vine dintr-un spațiu de strămoși,
ea e colosul sufletului nostru
ce ne inspiră fapte de coloși!

George Babici: „Omagiu"

ION SOFIA MANOLESCU

Compoziție în prag mioritic

Încărcată de prea multe emoții
impovărată de prea multe relicve
îmi umblă inima prin iarba trăită
și nici un cuvînt nu se preschimbă
nainte de-a ajunge împlinirea din lacrimi
Aevea rămîne numai copacul strigat
să mă pot regăsi în toate faptele mari
revărsate din umbra pămîntului drag
sub care îngenunchez mereu tulburat
lîngă îmbrățișările coapte de dor

Încrustat blagian în muguri de piatră
cuvîntat în adînc pe o gură de rai
la nașterea sufletului din prag mioritic
i-am adus ochiului din cunoaștere
spada netrecută prin sîngele auzit
Pentru eternul pămînt românesc
lîngă eternul cuvînt implinindu-se
mai adaug țărinii cu un semn mai aproape
cînd mă încearcă străbunii din somn
adormiți sub pleoape nebiruite de timp

FLORENȚA ALBU

Altitudine

Spun țară. Acestor geometrii spațiale, acestor galbenuri, verdelui, milului; apei și grîului copt.
Anotimp în zenit.

Aripi desprinse. Și atît de legate sus, prin atracția pămînteană. Dragoste de pămînt zborul, vederea de sus.

Drumurile — de-aici toate drumurile sunt Drumul Subțire al copilăriei. Și meandrele apelor — felul cum îmbrățișează, cum pleacă și vin, și veșnic ne leagă de semințiile locului.

Spun țară. Acestui rotund al vederii de sus, jumătate pămînt, jumătate spirit. Continuu sentimental...

Norii apusului înapoi. Norii de-odată reverberînd ziua și noaptea. Forme schimbătoare, himere bogate, crepusculul vă face posibile, vă suspendă în posibilul, imposibilul ochiului; ochi care arde pe rug pedepsit de erezia vederii.

Luna în elice. Sfertul ei luminînd orașul rămas înapoi (Bătrîna doamnă rămasă acolo. N-o vei mai vedea niciodată. Dar știi că este acolo —un du-te vino, în curtea mușcatelor sălbăticite de vară. Cu picioarele anchilozate de artroză și păru-albăstriu; vorbele încă se aud pe ele însele, la ora ceaiului băut cu fagure de albine...)

Și seara cum vine. Aparenta eliberare. Apele, așezările, prezențele, în această lumină. Lumina distanței! Aerul avînd aceeași intensitate, dînd aceeași iluzie trupului, de inaripare.

Dar țară spunîndu-i acestui sentiment de zbor — și ceea ce vezi printre aripi, elice, haloul retirii; spectrul culorilor, sentimentelor — neri și miraj și vizibil...

Aceste pămînturi colorate diferit, după lumină și umbră. Forme precise și imprecise, îmbrățișate în anotimp. Și dintre toate, lanurile florii soarelui cele mai vii. Predominanta simbolului.

Altitudinea adăugîndu-se timpului, spațiului; apusului și răsăritului; lui bună ziua și bună seara. Acest sentiment de țară — continuu al gîndului.

Urmare din pag. 1

tice. Printre combatanți întîlnim pe Andrei Bârseanu, autorul imnului **Pe-al nostru steag**, Zaharia Bârsan, Ioan Borcia, Maria Cunțan, I. U. Soricu, Vasile Stoica, mai apoi Aron Cotruș. Durerea Banatului subjugat e cîntată de Cassian R. Munteanu, a Bucovinei de George Roșca, George Tofan. La București, Craiova, Iași, Suceava se manifestă marile reviste **Semănătorul, Ramuri, Viața românească**, în fruntea cărora se aflau profesorii N. Iorga, C. Stere, Garabet Ibrăileanu, Sextil Pușcariu, și în paginile cărora întîlnim numeroși scriitori de peste munți. Curentul patriotic e puternic alimentat de creațiile scriitorilor transilvăneni stabiliți la București, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Gh. Bogdan Duică, Ion Gorun, ca și de scriitorii autohtoni Alexandru Vlahuță, Barbu Delavrancea, Corneliu Moldovanu, Mircea Dem. Rădulescu, M. Săulescu, D. Nanu, Cincinat Pavelescu, V. Voiculescu, N. Vulovici, Vasile Militaru și atîția alții.

Unitatea națională

A. D. Xenopol va publica, în această perioadă, o nouă ediție a scrierii sale despre **Mihai Viteazul**, Octavian Goga un nou volum de poezii **Cîntece fără țară** (1916) — și simbolice prin însăși titlul lor — care a adus poetului demnitatea de membru corespondent al Academiei, iar Mircea Dem. Rădulescu volumul **Eroice** premiat de Academia Română la propunerea lui Barbu Delavrancea.

La Iași, în timpul războiului, scriitorii se vor strînge apoi în jurul ziarului **România**, la care vor colabora M. Sadoveanu (director), O. Goga, Ion Minulescu, Al. Th. Stamatiad, Corneliu Moldovanu, Ion Agârbiceanu, Petre Locusteanu, George Ranetti ș.a. stimulînd și glorificînd necontenit avîntul vitejilor noștri ostași. Al. Vlahuță va cobori în înșeși tranșeele de la Mărășești pentru a îmbărbăta pe luptători.

Printre numeroasele sacrificii făcute de poporul român în decursul războiului, în luptele din Transilvania, din Carpați, de la Mărășești și Oituz, au fost și viețile scriitorilor M. Săulescu (căzut la Predeal), N. Vulovici (la Miercurea Ciuc), Const. T. Stoica (în Carpați), Ion Grămadă (la Mărășești).

Victoria a fost cîntată de Zaharia Bârsan prin **Poemul Unirii** (1919) și prin marea baladă a lui Andrei Bârseanu **Grăește marea**, citită sub cupola Academiei Române.

Poezia a exprimat astfel pas cu pas aspirațiile sociale și naționale ale poporului român, durerile și bucuriile lui, setea lui de unire, fiind alături de toți luptătorii — istorici, publiciști, oameni politici — exponenți ai luptei pentru realizarea unității naționale.

radio

Emisiuni de artă

● Emisiunea de **Arte frumoase** de vinerea trecută a continuat ciclul despre **Muzeul colecțiilor de artă**, de data aceasta cu un scurt comentariu al Ioanei Kasargian, care a amintit de prezența unor lucrări ale sale la acest muzeu. Apoi, într-o prezentare a colecției Avachian, Marina Preotu și-a propus să descifreze personalitatea renumitului colecționar din mai multe perspective — punînd, bineînțeles, accentul principal pe sugestiile ce vin dintr-un spațiu plastic constituit în acord cu individualitatea și certitudinile unui gust artistic bine cultivat, unei viziuni despre artă. De fapt comentatoarea a propus termenii problemei anticipînd posibile afirmații definitorii, o portretizare esențială a spiritului receptor de artă.

Un alt punct al emisiunii, intitulat „Exigențe ale actualității", a reprezentat o succesiune de remarci ale lui Vasile Celmare, Spiru Chintilă, Erwin Kuttler și Ion Sălișteanu, despre dezideratele calitative ale plasticii zilelor noastre.

Momentul cel mai interesant al emisiunii a fost interviul cu pictorul Aurel Ciupe. Ginduri despre artă exprimate cu precizia expresivă, cu siguranța aproape a unor sentințe. Linia fermă, de cristal, a frazelor sale, departe de a aplatiza sensul, nu reprezenta decît formularea lapidară a unor adevăruri la care pictorul trebuie să fi ajuns prin efortul său de creație, de înțelegere a lumii, pe căile autentice ale vieții lui de intelectual și artist. O ciudată vibrație în sobrietatea aserțiunilor sale (pe alocuri de portanță filosofică) avertiza asupra aderenței lui vitale, totale la sistemul de valori sugerat. Admirabilă în cele cîteva replici substanțiale ale pictorului a fost tocmai impresia că vorbele vin din partea unei individualități artistice în care experiențele de gîndire și creație s-au decantat într-o configurație exemplară.

● Emisiunea **Atlas cultural** de simbătă (cu durata de 20 de minute) răsplătește nu rareori audiția cu lucruri cel puțin interesante. Din amintiri relativ recente, vom cita transmisiunea vocii lui Serghei Esenin declamînd dintr-un poem al său (inspirată inițiativă!) — transmisiune însoțită de un frumos comentariu subiectiv al Ilenei Mălăncioiu despre poetul rus. Tot așa, ne gîndim cu plăcere la prezentarea autoportretelor lui Dürer, de Octavian Paler. Săptămîna trecută emisiunea a fost dominată de Florian Potra, care a realizat o evocare de o deosebită căldură și eleganță a lui Italo Svevo — o incursiune fluidă, ușor nostalgică (foarte bine informată, desigur) în spațiul de răscruce între secole, în spațiul de început de secol XX, cu minunile sale încă proaspete, cînd se făcea că Joyce îi era lui Svevo profesor de engleză...

Ioana Ieronim

plastică

Atributul excelenței

Expoziția de pictură și sculptură a lui **Iulian Olariu** (Galeriile „Simeza"; octombrie-noiembrie '78) stă în întregime sub semnul formei epurate, al reducerii geometrice progresive a oricăror posibile sugestii ale realului. Sobră și închegată, pictura lui se vrea un sistem coerent de forme cristaline, ce nu cunosc metamorfozele spectaculoase; ele au o autonomie completă a existenței, situată în afara regnurilor, într-o lume a proiecțiilor ideale. Chiar și raporturile cromatice urmează această aspirație a artistului, ele tinzînd parcă să epuizeze gama contrastelor posibile, să valorizeze fiecare aspect al unui ansamblu conferindu-i independență, să detașeze atît de pregnant masele de luminozitate diferită încît să facă să dispară impresia că în compoziții există o virtuală zonă de atracție și un virtual fundal. Impresia rezultată de pe urma concentrării privirii pe unul dintre elementele compoziției este că celelalte au un rol ordonator, că ele doar canalizează percepția vizuală. Ar fi greșit, desigur, dacă am analiza o astfel de pictură din perspectiva valorii semantice intrinseci. O asemenea analiză nu ne-ar releva mare lucru despre realitatea la care, eventual, s-ar raporta universul picturii lui Olariu. Devenită consubstanțială, expresia bazată pe puritatea geometrică a liniei și pe raporturi clare stabilite între mari mase cromatice prezintă un interes mai mult decît decorativ. Dinamica formelor rămîne o problemă a înscrierii lor într-un spațiu sugerat de celelalte elemente ale lucrării, devenite „subansamblu" în virtutea procesului descris mai sus. Nu o reprezentare analitică, ci un reflex descriptiv geometric al unei realități spațiale, dezbrăcată de orice adaus inițial, poate fi considerată pictura lui Iulian Olariu. Calitățile pînzelor sale sînt de întîlnit și în sculpturile (din oțel inoxidabil și alamă polisate) expuse. Ele au o eleganță remarcabilă. Multe, mărite la scară, pot împodobi cu cinste orașele noastre. În ciuda dimensiunilor, monumentalitatea lor impune și suprafețele perfect polisate îndeamnă parcă ochiul să alunece în direcții determinate de un avînt lăuntric. Forma devine astfel concretă, în ciuda trădaniei artistului de a ilustra prin ea imponderabilitatea actului devenirii reflecției în imagine. Ca și pictura, sculptura lui Iulian Olariu vorbește despre o anume modalitate, radicală, de a sublima și armoniza aspectul general al unui univers de semne artificiale, născut în urma unui proces de raționalizare a lumii vizibile. Acuratețea concepției și execuției conferă multor lucrări — insist asupra sculpturilor — atributul excelenței.

Grigore Arbore

muzică

Dinamismul prezentului cultural

Dinamismul pe care cultura românească — și muzica joacă aici un rol de primă importanță — îl are în acest moment de deosebită fertilitate al istoriei sale, se datorește fără doar și poate îmbinării armonioase dintre o mare tradiție a artei orale și o actualitate larg desfășurată, corespunzătoare cerințelor de profesionalizare și măiestrie ale secolului nostru, a artei profesioniste. România, țară est-europeană, adică și estică și europeană, se bucură, în actuala cumpănă a vechilor modele culturale, de o situație privilegiată. Sursa de inspirație încă plină de sevă, ce pare a fi din ce în ce mai greu de găsit aiurea, se află la noi într-un trecut încă viu prin modelele artistice ce le-a conservat și transmis. Nicicînd în arta românească nu a existat un antagonism între latura sa profesionistă și cea amatoare, ci o osmoză deplin profitabilă, în care specificitatea culturală nu stă într-unul sau altul din aspectele ei fundamentale, ci în îmbinarea lor perfectă.

Să nu uităm că însăși menținerea autenticității artei nonprofesioniste, în condițiile asaltului informațional, a diversității modelelor, a poluării firești a tradiției pe măsura îndepărtării de un trecut izolat, depinde de multe ori de autoritatea profesionistă care, după studii îndelungate și neîncetate comparații, discerne autenticul de imitație, originalitatea de imprumutul involuntar. O izolare este astăzi de neconceput, pentru că ea ar fi inconformă cu un stat ce are de jucat un rol cultural însemnat, pe măsura celui politic pe care și-l îndeplinește cu atîta strălucire. La marele dialog al valorilor culturale, România participă totodată cu tradiția și cu actualitatea sa profesionistă, căci ce poate fi mai impresionant decît vocea artei. Mesajul de prietenie, de înaltă spiritualitate este transmis de zecile și sutele de muzicieni români care, în fiecare an, concertează pe toate scenele lumii, în fața unui public ce vibrează în acord cu sensibilitatea marilor noștri interpreți.

Faptul că România ocupă astăzi al treilea loc în lume în clasamentul concursurilor muzicale cîștigate ne informează edificator asupra densității neobișnuite de talente și asupra calității învățămîntului muzical. Acest învățămînt specializat, creație a vremurilor noi, socialiste, ale istoriei României, este responsabil de depistarea numeroaselor talente care altfel s-ar fi irosit, este responsabil, de asemenea, de instrucția necesară pentru ca nativitatea să devină competitivă.

Învățînd pe parcursul întregii școlarități, incluzînd aici și cursurile superioare, o seamă de deprinderi tehnice necesare interpretării sau compoziției, nu înveți de fapt altceva decît cum arta ta poate să se adreseze mai direct și mai convingător celor mulți, cum să fie un model de etică. Civilizația se împlinește în spiritualitate, omul complex al viitorului are nevoi estetice mereu sporite, pe măsura multiplelor probleme ce-i stau în față. Rezolvarea lor depinde de imaginație și creație, de exercițiul zilnic al lor.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Elegiile lui Nichita Stănescu

11 Elegii (1966) a fost socotită cartea cea mai bună a lui Nichita Stănescu. Autorul însuși a sugerat, în citeva confesiuni publice, această ierarhie. Cea mai bună carte a lui Nichita Stănescu este însă poezia lui, luată în totalitate. Elegiile sînt fragmente dintr-un poem vast, neîncheiat, reluat și completat periodic. Putem spune însă că **11 Elegii** constituie volumul cel mai unitar și, în sens filozofic, mai **dogmatic** al lui Nichita Stănescu, hotărît să dea, acum, o viziune mai coerent demonstrativă despre filozofia sa lirică. S-a spus, în chip exagerat și impropriu, că el vrea să corecteze sistemul filozofic al lui Hegel. Niciodată însă un poet n-a corectat sau negat un filozof pentru că metafizica poetului este de natură existențială (chiar atunci cînd operează cu concepte și se revendică de la sistem) în timp ce metafizica filozofului este de natură conceptuală și intenționează să dea o explicație coerentă a lumii. Un poet poate lua sugestii din cărțile unui filozof dar ideile lor se dezvoltă în registre diferite. Nichita Stănescu citează însuși pe Hegel, Vasile Pârvan și frecventează în chip sigur **Dialogurile** lui Platon (aici și în celelalte cărți) însă poemele sale nu-și propun, și nici n-ar putea, să dea un sistem unitar de gîndire clasabil din punct de vedere filozofic.

Ambiția lui este mai simplă și mai mare : să sugereze un număr de raporturi care determină poezia și existența poetului în niște versuri mai conceptualizante și mai disciplinate decît altele. Cele 11 elegii sînt, în fapt, douăsprezece : **Omul-fantă** care în ediția din 1966 alcătuia **elegia a noua** devine în edițiile mai noi un poem de sine stătător și în locul lui apare o altă elegie sporind astfel la 12 numărul secvențelor. **Douăsprezece** este un număr de mai multe ori simbolic și cartea poate da de la început o sugestie despre natura ei inițiatică. Sugestia se întărește la lectura versurilor, precedate de dedicații solemne („închinată lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artiști, al dedalizilor") sau de precizări asupra temei discursului : „lupta dintre visceral și real", „tentația realului" etc. Explicațiile sînt și nu sînt lămuritoare. Poemele, în sine, au o altă desfășurare și, în genere, toată această aparatură filozofică rămîne în afara scenei lirice. Esențial este efortul intelectual de a defini liric un număr de categorii care intră în sfera poeziei și o determină.

Punctul de plecare este criza de natură existențială. Trecînd printr-o întîmplare mai gravă a ființei sale, poetul încearcă s-o depășească prin meditație. Citim, toate acestea, printre rînduri, căci tema intimă este ascunsă, poetul evadează din subiectivitate pentru a contempla subiectivitatea și condiția ei. Iată de ce poemele n-au o notă afectivă deși pornesc, am impresia, dintr-o afectivitate rănită. Întîia elegie este o definiție, în stil **taoist, a ceva** esențial dar nedeterminat și nenumit. De la **punct**, cel mai concentrat semn și imaginea cea mai redusă a universului, pînă la Creatorul absolut, totul poate fi îndreptățit, sugerat de acest enigmatic **El** : „El începe cu sine și sfîrșește / cu sine [...] / / Din el nu străbate-n afară / nimic ; de aceea nu are chip / și nici formă. [...] / / El este înlăuntrul-desăvîrșit / și, / deși fără margini, e profund / limitat. / Dar de văzut nu se vede...".

Stilul este solemn și ermetic ca în vechile cosmogonii : „Totul este inversul totului. / / Spune Nu doar acela / care-l știe pe Da. / Însă el, care știe totul, / la Nu și la Da are folie rupte" — stil pregătitor, inițiatic, cu propoziții oraculare din care fiecare înțelege ceea ce poate. Între atîtea aproximații, sigură este doar sugestia unei sufocante existențe în interiorul unui univers „care se începe cu sine / și se sfîrșește cu sine".

Elegia a doua, numită și **Getica**, destramă această solemnitate și, în stil aproape eseistic, stil alb de comunicare, dă o idee despre populare universului cu zei. Zeul apărea acolo unde se producea o ruptură în coerența materiei. Orice rană naște zeul ei, orice suferință este sacralizată. Dar suferința de a scrie, dar rupturile în interiorul subiectivității (ca cele sugerate de **tăcerile, golurile** elegiilor) nu au zeii lor ? Propozițiile clare nu merg mai departe și gîndul cititorului aleargă în voie. Mai concret lirică este cea de-a treia elegie, divizată în cinci părți, numite cu pedanterie de savant pozitivist : **contemplare, criză de timp,** iarăși **contemplare, criză de timp, contemplare.** Conceptele nu se lămuresc prea mult nici aici, în schimb lirismul afirmă, puternic, oroarea de vid, voința de solidaritate cu lucrurile. Baudelaire ura mișcarea, poetul tînăr român începe să se teamă de metamorfozele lucrurilor, el care celebrase mai înainte dizlocarea, ruperea lanțurilor gravitaționale : „Mă amestec cu obiectele pînă la sînge / ca să le opresc din pornire, / dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe / spre o altă orînduire".

Creatorul locuiește acum într-o sferă vidă și simte teroarea inconsistenței pe măsură ce simțurile cresc alarmant : ochii se deschid, unul cîte unul, din tîmplă, din degete etc. Apar **păsările,** într-o imagine emblematică a înlănțuirii : „Fluviu de păsări înfipte / cu pliscurile una-ntr-alta..." și **îngerii** cu lănci în mînă, și **ochii** („o girlă de ochi verzi") și, în fine, **privirea** acaparatoare de care stă suspendată lumea. Viziune teribilă, de un onirism negru : „Sîntem fructificați. Atîrnăm / de capătul unei priviri / care ne sugă".

Este limpede (cît pot fi de limpezi conceptele poeziei) că Nichita Stănescu împinge limitele lirismului dincolo de frontierele realului și vrea să vadă ceea ce într-un loc numește „văzul dinapoia frunzelor". A surprinde **Altceva,** pe **Altcineva, Altunde** pe care deocamdată logica normală nu-i poate concepe este ambiția (și suferința) poetului. Nichita Stănescu creează categorii care, apoi, îi asediază spiritul și-i provoacă aceste **stări de criză.** Deocamdată, el încearcă să străpungă lumea **visului** și, din contemplarea ei în stare de trezire, ies micile viziuni cosmardești citate înainte. În această ordine apare și simbolul Evului Mediu (în **a patra elegie,** aceea care dă seama despre lupta dintre visceral și real !), dar nu sub chipul întunecat pe care îl știm. În fabula lui Nichita Stănescu, Evul Mediu s-a retras din afară (din istorie) în interiorul subiectivității lirice. În ce scop se poate întreba logica normală ? Însă logica poetică are propria ei justificare. Evul Mediu este un fragment din marele tot care trebuie să trăiască în cineva și de care să se lase trăit, și acest factor recuperator este poetul obsedat de ideea ascezei spirituale. El poate spune, atunci, provocînd stupoarea bietului nostru bun simț : „Evul Mediu s-a retras în chiliile / roșii și albe ale singelui meu".

Elegiile alternează asemenea secvențe, pur speculative, abstracte, cu fragmente în care imaginația lirică se întoarce spre dramele existenței. Reapare, atunci, ca rîul ce curge o vreme sub pămînt și iese apoi la suprafață, tema fundamentală. În **Elegii** tema este suferința de diviziune, tînjirea de unitate, ridicată la treaptă cosmică : „Durere a ruperii în două a lumii / ca să-mi pătrundă prin ochii, doi. / Durere a ruperii-n două a sunetelor / lumii, / ca să-mi lovească timpanele, două. / Durere a ruperii-n două / a mirosurilor lumii, / ca să-mi atingă nările, două. / Și tu, o, tu refacere-n interior, / tu potrivire de jumătăți, aidoma / îmbrățișării bărbatului cu femeia sa",

Obsesia rupturii aduce imediat, în această dialectică fecundă și sucită, ideea de culpabilitate. Refacerea unității primordiale nu-i posibilă pînă ce poetul nu va ști limba simburilor, limba ierbii. O elegie (**a șaptea,** subintitulată : „opțiunea la real") exprimă în stilul solemn de la început solidaritatea cu pietrele, merele, cărămizile, caii. Versurile, de o umilință cam orgolioasă și, din loc în loc sacerdotale ca un comunicat al Sfîntului Sinaun, proclamă abandonarea totală a subiectivității pentru ca, odată instruit în limba necunoscută a materiei concrete, să poată îmbrățișa „un posibil gălbenuș al existențelor". Gînd îndrăznește ca acela al lui Dionis care se visează Dumnezeu și se prăbușește. Nichita Stănescu nu se pedepsește pentru cutezanța lui, și în altă elegie, una din cele mai frumoase, creează o țară nouă. **Hiperboreea,** locuită de ideile pure și uriașe, un fel de peșteră platoniciană unde sînt primiți și poeții : „Hiperboreea, zonă mortală / a mai-marilor minții / loc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sînt doar sfinții".

Elegia oului, a noua, aceea ce nu figurează în prima ediție, aduce imaginea barbiană a oului și a **sinelui** care locuiește în el. Lupta **sinelui** de a ieși din **sine** se izbește de dura lege a determinațiunii în univers, văzut, aici, ca o însumare de ouă din ce în ce mai mari. Imagine pur plastică, folosită și de vechea iconografie bizantină, împinsă de Nichita Stănescu spre simbolismul creației și drama cunoașterii : „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu. / Dintr-un ou într-unul mai mare / la nesfîrșit te naști, nezburată / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare, / din coaja vieții nici unul, / niciodată".

Omul fantă este un divertisment comic într-o operă serioasă. Ca să nu supere pe zeu, luptătorul așază la coada cortegiului triumfal un bufon. Comicăria este supapa necesară tragicului pentru a nu muri de congestie. **Omul-fantă** este spiritul pozitivist care trăiește în lumea aparențelor. El se umple „cu imaginile diforme" și așază piramide de vid pe întinsele deșerturi. El poate fi identificat cu conștiința noastră limitată

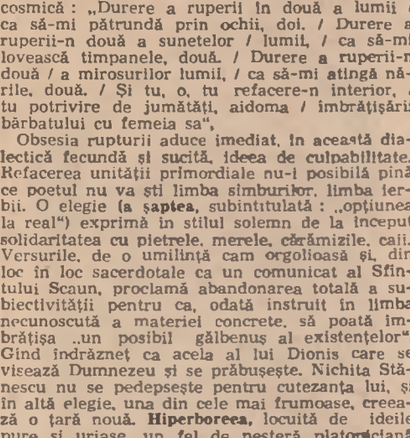

Ioan Alexandru Boanchiș : „Amurg"

existențială, el vede că „totul este lipit de tot" și nu are știința că există „un spațiu pentru vedere" accesibil doar celor care trec dincolo de falsele hotare.

După acest interludiu, menit să odihnească puțin spiritul, poemul revine la tema lui esențială exprimată, aici (în elegia a zecea) în plenitudinea ei. Este cea mai profundă, sub raport liric, pentru că versul nu mai ascunde tensiunea interioară în groase învelișuri de abstracțiuni. Ce a fost pînă acum a fost o lungă pregătire, o călătorie complicată prin straturile unei cosmogonii utopice. Atingem, în fine, centrul, izvorul ei existențial. Programul următor al poeziei lui Nichita Stănescu aici îl aflăm : voința lui de a atinge prin intensitatea gîndirii poetice **neauzul, nevăzul, nemirosul, negustatul, nepipăitul,** de a exprima inexprimabilul și, mai ales, suferința pe care el îl provoacă. Spiritul care își pune astfel de probleme intră, fatal, într-o stare de criză pentru că el suferă de ceea ce nu poate cuprinde : „Dar eu sînt bolnav. Sînt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, de un fel de ureche / neînventată de ere. / Trupul ramură fără frunze, / trupul cerbos / rărindu-se-n spațiul liber / după legile numai de os. / Neapărate mi-au lăsat / suave organele sferii / între văz și auz, între gust și miros / întinzînd ziduri ale tăcerii".

Ca orice poet care vrea să treacă dincolo de aparențe, Nichita Stănescu aduce în versurile sale și probleme pe care nu le poate rezolva. Sensibilitatea inventează teme imposibile pe care, apoi, trebuie să le dea corporalitate prin exercițiul limbajului. Din izbirea spiritului creator de astfel de interogații iese, în cazul **Elegiilor,** o poezie de o puternică originalitate, insolită prin discursul ei, ici radical prozaic, conceptual, colo amplu, patetic, muzical, pierdut în lumea ficțiunilor mari. Zborul cosmogonic al lui Nichita Stănescu se încheie prin acceptarea realului, întoarcerea la lumea fenomenală :

„A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu
înlăuntrul fenomenelor".

Eugen Simion

protocronism și sincronism

Urmare din pag. a 3-a

acest punct, că noi dogmatizăm doar falsele modele occidentale, fără a prelua însă adevăratele și fertilele demersuri pe care aceeași cultură le propune.

SOLOMON MARCUS : Uneori, modelul acestor cărți e preluat și în redactarea lucrărilor românești. Conștiința retardatară nu prea are încredere în capacitatea proprie de creație iar, în cel mai bun caz, dacă totuși o acceptă, consideră că validarea valorilor este de competența exclusivă a citorva centre culturale străine. Desigur, această atitudine e numai rareori mărturisită explicit, dar numeroase situații concrete o trădează. O parte de vină o are și comunicarea deficitară în interiorul propriei noastre culturi. Uneori, nu sesizăm anumite valori tocmai pentru că ne aflăm prea aproape de ele. Unde oare să încadrăm exemple ca cele care urmează ? O importantă contribuție românească, pe deplin acreditată în lumea științifică (dar care s-a zbătut mulți ani pentru a fi recunoscută) se referă la teoria matematică a învățării și este legată de numele profesorilor O. Onicescu, G. Mihoc și M. Iosifescu. Valorosul **Dicționar de psihologie,** recent apărut la Editura **Albatros,** ignoră această contribuție, deși consacră un lung articol teoriilor învățării. Un alt exemplu : Interesanta **Introducere în semiologia literaturii** publicată recent la Editura **Univers,** ignoră semiologia literară românească, deși tratează probleme în care autorii români au adus contribuții deosebite. De altfel, numeroase prefețe la cărți de teoria literaturii, cărți traduse din limbi străine, evită să realizeze joncțiunea cu cercetările românești corespunzătoare. Subaprecierea de către unii tineri (și mai puțin tineri) a maeștrilor criticii literare românești, la care se referea prof. Pompiliu Marcea, face deci parte dintr-un fenomen mai amplu, în care se înscrie și minimalizarea contribuțiilor românești recente de teorie și semiologie literară. Unele dintre aceste contribuții sînt mai degrabă cunoscute și folosite (fiind și traduse) aiurea decît la noi.

EDGAR PAPU : Conștiința retardatară, așa cum a precizat prof. Solomon Marcus, se arată difidentă în propria noastră capacitate de creație și dintr-un alt motiv. Ea se bazează pe o prejudecată care pleacă de la premisa falsă că, rămînînd cu citeva veacuri în urma occidentului, este imposibil și chiar absurd să se afirme că unele lucruri au fost gîndite nu acolo, ci la noi prima oară. În fond, ce s-a întîmplat pe plan istoric ? Cu veacuri înainte, cultura noastră urmase doar un alt curs decît cultura franceză, la ale cărei tradiții și inițiative noi am început să ne adaptăm odată cu începutul veacului trecut. De aici decurg două efecte diametral opuse. Pe de o parte am rămas într-adevăr în urmă față de noul cadru în care am intrat, dar pe de altă parte ne-am eliberat de atîtea servituți rutiniere pe care le provoacă o îndelungă evoluție culturală într-un același sens. Cei ce neagă acest fapt sînt obligați să desconsidere și afirmațiile atîtor mari scriitori occidentali din veacul XX că ei sînt anticipați de Dostoievski — de la care se și autorizează — numai pentru că genialul romancier rus aparține unei literaturi ce a luat mai tîrziu contact cu cultura franceză.

Desincronizări forțate și desincronizări naturale

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Realitatea ne arată că termenul lansat de Edgar Papu s-a îmbogățit cu nuanțe noi în răstimpul de un an de zile scurs și că s-au introdus, așa cum s-a mai spus, și alte noțiuni. Marino a propus **pancronismul** iar Marcus **asincronismul.** Mie mi se pare că un fenomen care este mai apropiat înțelegerii noastre imediate și care se situează la antipodul sincronismului este **asincronismul** sau **desincronizarea.** Nu trebuie să ne facem iluzia că fenomenul [illegible] Practic el a fost unul în discuția noastră dar nu poate fi ignorat. El [illegible] avea o viziune prea optimistă, el credea că procesul sincronismului merge înainte pînă la capăt triumfal, fără nici o problemă. Dar istoria ne arată că nu este așa și că momentele de desincronizare nu sînt excluse. Ele și-au avut locul și în istoria noastră și folosirea noțiunilor trebuie făcută dialectic prin inscrierea lor în coordonate istorice. De multe ori, cu bună intenție, prin încercarea de a apăra identitatea culturii naționale s-a ajuns la un proces de desincronizare. Chiar în perioada interbelică au fost reacții care au obturat procesul de sincronizare. Urmarea este un refuz de deschidere către alte culturi și pînă la urmă o închistare.

PAUL ANGHEL : Dar nu vi se pare că desincronizarea este și totuna cu închiderea față de izvoarele interne ?

M. UNGHEANU : Dacă acceptăm termenul ca binevenit nu putem accepta explicația după care apărarea identității naționale în cultură duce la desincronizare. N. Iorga a perorat despre taxe pe cărțile străine, dar activitatea lui este a unui cărturar deschis către Europa și către lume. Să vedem cînd se produce în cultura română prima desincronizare autentică. Este perioada fanariotă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Fanariotismul ilustrează într-adevăr o desincronizare, dar nu numai el.

M. UNGHEANU : Preludiul fanariotismului înseamnă executarea sau pribegirea celor mai importante personalități politice și culturale ale românilor. Instalarea fanarioților aduce apariția acelei pături suprapuse (care a trezit, retroactiv, alergia lui Eminescu) și, în același timp, disprețul față de valorile pămîntene. Într-o carte despre perioada fanariotă **(Ideile politice și iluminismul în Principatele române, 1972),** Vlad Georgescu a subliniat caracterul profund traumatizant al perioadei, apariția decalajului față de Occident și a complexelor de inferioritate. Este tipul de desincronizare forțată față de cel al desincronizării naturale care marchează momentele de virf ale unei culturi.

PAUL ANGHEL : A doua desincronizare forțată coincide cu proletcultismul. Trăsăturile sînt aceleași : traumatism, decalaj, complexe de inferioritate. Consecința ei primă : amnezia culturală. Acum, și nu după 1900 cînd semănătoristul Vlahuță făcea un elogiu sculptorului, a fost șters Brâncuși din cataloagele artei românești și nu de către „autohtoniștii" amintiți aici, maltratați frecvent în această perioadă. N. Iorga este cel care l-a decorat pe Brâncuși.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Dar să nu uităm că și în epoca proletcultistă se anatemiza orice contacte cu „occidentul decadent". Atunci se arunca foarte ușor și termenul de „Cosmopolitism" ; pot vorbi în cunoștință de cauză fiind un beneficiar.

POMPILIU MARCEA : Ceea ce mi se pare regretabil este faptul că persiflarea lui Iorga a proliferat și în beletristică, Iorga devenind fie direct numit, fie prin fraze înțelese izolat, prin aluzii malițioase sau grave, un personaj pe seama căruia se hrănea spiritul sprințar al cîte unui romancier sau memorialist. Amintim paginile din **Domnul general guvernează** sau **Regele Palaelibus, Carte despre vremuri multe,** tipărite în tiraje de masă, și chiar unele pagini dintr-o carte cu neîndoielnice merite literare, **Coborînd.** Faptul că Iorga nu e singurul mare om al culturii naționale tratat astăzi la modul „neparlamentar" în timp ce alții sînt sufocați de adevărate bătăi cu fiori, nu ne poate consola.

M. UNGHEANU : Și proletcultismul, ca desincronizarea forțată, aduce închiderea față de izvoarele interne. Valorile mari sînt destituite și înlocuite cu valori minore. Disprețul, adversitatea față de valorile pămîntene sînt notele dominante ale proletcultismului. O etapă de desincronizare naturală ni se pare a fi epoca interbelică. Desincronizarea naturală cred că se caracterizează prin apariția de valori greu raportabile la curente, dificil de încadrat în serii imediate. Din acest punct de vedere perioada interbelică ni se pare a fi cea mai desincronizată prin marile ei personalități.

NICOLAE DRAGOȘ : S-a citat Bacovia, ca exemplu de protocronie. Cu ani în urmă s-a pus în lumina adevărată opera lui Macedonski, de către Adrian Marino, subliniindu-se originalitatea și contribuția proprie a poetului român, în cadrul unui curent de amplitudine europeană. În momentul cînd Lovinescu edifica, teoretic, teza sincronismului — teză care, raportată la momentul dat, viza o implicare mai accentuată a literaturii române în fluxul general al dezvoltării literaturilor, înlăturarea cantonării necreatoare într-un tematism conservator — să nu uităm într-adevăr, că-și împlineau opera un Sadoveanu, Arghezi sau Blaga, creatori de universuri inconfundabile, personalități nepereche ale culturii universale. Aceste exemple, și cîte altele, vin să susțină afirmația axiomatică, devenită, sper, loc comun prin acceptare generală — anume că o cultură nu poate fi universală fără a fi națională. Fără orgoliul creator al originalității, al intîietății nu ne putem imagina propășirea unei culturi. Iată de ce, în loc de a ne transforma în pseudo-teoreticieni ai inertiei, în loc de a privi cu timiditate valorile proprii, atunci cînd este cazul să le definim în raport de valorile din alte părți, este logic, firesc să le detașăm cu discernămînt din corpul unitar al culturii naționale, în climatul căreia s-au afirmat, și să ne angajăm în a le pune în circulație mondială, la dimensiunea lor reală. E bine să se manifeste prudență, să se evite exagerările. Dar, ferindu-ne de exagerări, să nu refuzăm evidențele. Și aceasta nu numai în ce privește trecutul culturii ci și prezentul ei, cînd, datorită superiorității orînduirii și filosofiei asumate, putem aspira cu îndreptățire la opere de valoare, de originalitate și întîietate. O societate superioară nu poate accepta sincronizarea ca unică realitate a culturii și științei sale. A ne sincroniza cu valori, cu tendințe înnoitoare, revoluționare este o datorie. A ne desincroniza, (dau cuvîntului, iată, un alt sens decît cel propus, un sens activ, de atitudine deliberată), nu prin necunoaștere ci prin justa evaluare, de mode ce au o unică șansă, a efemerului, de false-valori este un act de superioară conștiință creatoare.

SOLOMON MARCUS : Nu cumva și acum riscăm ca abia peste 10, 20 sau 50 de ani să descoperim unele priorități apărute în anul 1978 ? Nu cumva sub ochii noștri apar valori pe care nu le punem în evidență în mod adecvat și, din acest motiv, ele nu sînt receptate corespunzător de cultura noastră și, cu atît mai mult, nu-s receptate în lume ? Desigur, e greu să se facă o evaluare precisă a unor contribuții foarte recente. Sînt însă convins că unele manifestări de originalitate în cultura noastră actuală ar căpăta o șansă mai bună în competiția internațională a valorilor dacă am găsi posibilitatea de a le aduce într-un mod mai pregnant și mai organizat în atenția specialiștilor. Mă gîndesc, de pildă, la splendida echipă de compozitori și muzicieni care se manifestă de mai multi ani la interferența semioticii muzicale cu informatica și teoria limbajelor (un Bredicean, un Stroe, un Vieru, un Niculescu, un Metianu, un Ciocan, un Nemescu, un Brîndus). Ei s-au manifestat fiecare pe cont propriu, în cîte o revistă, nu dintre cele mai citite, dar ar merita mult mai mult, pentru că ei constituie un adevărat front care trebuie lansat ca atare. Exemole de acest fel mai sînt. Este de datoria noastră să le considerăm ca atare.

Mitul obiectivității apusene și reala sociologie a succesului

POMPILIU MARCEA : Cred că discuția noastră este cazul să sugereze anumite soluții în cultură, menite să facă mai bine cunoscută, în afară (dar și pentru noi, repet), valorile noastre reprezentative. Ar trebui, după opinia mea, un plan centralizat de măsuri, a cărui realizare să fie riguros urmărită, și care să conțină cel puțin instrumentele esențiale necesare, cum ar fi, de pildă Dicționarele de autori, de opere, de personaje, în maniera „Bompiani", compendii de istorie literară, studii sintetice despre epoci și curente etc. Cînd eram la Paris am făcut o vizită editurii „Larousse" pe al cărei redactor șef îl cunoșteam bine. M-am plîns de modul în care literatura română apare în prestigioasa casă de editură, dar redactorul ei șef mi s-a plîns, la rîndu-i, că nu i s-a trimis niciodată un dicționar de autori sau de opere din România și, mărturisesc că nu m-am simțit în largul meu. Ideea **Dicționarului de personaje sadoveniene** nu e, desigur, fără legătură cu această întîmplare.

Un excelent mijloc de a ne face cunoscuți în afară îl reprezintă bibliotecile românești din străinătate (din care avem, se știe prea puține), participarea la reuniuni sau colocvii internaționale (prea puține în raport cu ceea ce ar fi nevoie) și, mai ales, lectoratele de limbă și literatură română din străinătate care adună destui tineri interesați de fenomenul românesc. Trebuie, cred, să ne sprijinim, de-acum încolo, ceea ce este pe deplin în spiritul hotărîrilor de partid și de stat, într-o mult mai mare măsură pe aceste pîrghii foarte importante, asigurînd o cale eficientă de circulație și de cunoaștere a valorilor noastre de seamă.

SOLOMON MARCUS : Mă voi referi acum la afirmația tov. Mihai Ungheanu : „Să urmărim succesul intern al valorilor, decisiv pentru cel extern" și la aceea a tov. Adrian Marino din **Prezențe românești și realități europene :** „Nimeni nu se poate impune în străinătate dacă nu s-a impus mai întîi în țară". Urmărirea succesului intern al valorilor mi se pare o adevărată comandă socială. Promovarea unei valori la scară națională asigură formarea acelui front de susținere de care au nevoie valorile pentru a putea intra în universalitate. Desigur, nu toate valorile sînt de aceeași mărime, dar toate au dreptul de a intra în competiție, iar rezultatul acestei competiții poate aduce surprize care ne obligă la reevaluările necesare. Global, condiționarea succesului internațional de succesul la scară națională corespunde realității. Individual însă, se știe că lucrurile sînt mai nuanțate. Cunoaștem destule personalități care s-au impus în lume înainte de a se impune în țara lor. Ar fi regretabil să neglijăm această posibilitate. Cultura românească, de exemplu, nu a receptat încă toate valorile pe care ea le-a produs (Un singur exemplu : A intrat oare Matila Ghyka, un nume de prim rang, în studiul evoluției formelor, în conștiința noastră culturală ? Nici măcar nu e consemnată în **Mic dicționar enciclopedic).** Desigur, ar fi de dorit ca locul pe care o personalitate îl ocupă în cultura românească să nu fie în discordanță cu locul ei în cultura universală. Anomaliile care există în această privință provin fie dintr-o greșită evaluare a lor la noi sau aiurea, fie din deficiențe care apar în procesul de comunicare între culturi.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : „Sociologia succesului" presupune actul selectării, așa cum îl definea schematic în teoria sa vestită Ibrăileanu. Dar cine alege și în virtutea căror criterii ? E clar că marile centre de inducție culturală, prin care se produc omologarea și asigurarea pe scară mondială a „succesului" nu procedează obiectiv. Prin însăși tendința lor de a-și păstra proeminența, sînt foarte severe cu realizările popoarelor mici și mijlocii, în schimb supralicitează, cînd e vorba de ceea ce înfăptuiesc ele. Pe urmă sînt subiective în chip fatal, fiindcă reacționează conform intereselor proprii. Orice roman care denigrează socialismul e editat îndată în Occident, chiar dacă valoarea lui, strict literar vorbind, rămîne adesea foarte scăzută. Extrem de greu se publică o carte foarte bună, venită din Est, cînd adoptă o altă atitudine. Oare „Moromeții" nu merită să fie tradusă la Paris sau New York în loc de atîtea texte de mîna a șaptea, dar cu o certă notă politică anticomunistă ? Nu ați observat cum partizanii autonomiei judecății estetice, apărătorii „libertății tuturor convingerilor" devin subit sociologiști vulgari cînd judecă o carte care afirmă idealurile socialiste, îi reproșează „conținutul", oricîtă strălucire ar avea expresia.

Să reținem și că grație mijloacelor moderne de comunicare azi, succesul se poate, pur și simplu, „fabrica", zeci de „best-seller"-uri, lansate pe piață cu un tam-tam asurzitor confiscă o vreme complet atenția publică. Cîte nu sfîrșesc să facă o carieră literară „aranjată" industrial, ca abia după decenii coltii timpului să poată roade și demola un monument artificial ?

E firesc ca să apară, în vremea noastră, am mai spus-o, o reacție de nemulțumire la asemenea tratamente inegale. Monopolul validării succeselor trebuie combătut cu speranța de a-l anula cîndva.

M. UNGHEANU : Asupra demitizării mecanismului de promovare a valorilor în Occident sîntem de perfect acord. Orice listă a premiilor Nobel ne arată prin ignorarea sistematică de către jurii a unor mari valori literare, științifice, că întotdeauna mecanismul occidental al promovării, al succesului este pus în mișcare nu de întîmplătoare impulsuri subiective, ci de precise interese naționale, politice. Funcționează aici forța și interesele imperialismului cultural sau politic care beneficiază de o bună organizare, de bune vaduri de difuzlune și de o experimentată propagandă. Iată de ce faptul că prioritatea diverselor valori românești n-a fost validată acolo, ne obligă la formularea unei scări de valori proprii, la luciditatea perspectivei protocronice și nu la entuziasmul tarasconez care i se atribuie preventiv. Obiectivitatea occidentului în materie de cultură, literatură, artă e una din iluziile scumpe intelectualului român la care, date fiind brutalele realități, este, credem, constrins să renunțe. Scara de valori pe care ne-o propune Occidentul fiind nu o dată falsă este firesc să tindem către o proprie scară de valori.

Cărți ca **Intrusul** de Marin Preda, **Barocul ca tip de existență** de Edgar Papu, **Bacovia, sfîrșitul continuu** de Ion Caraion, **Critica ideilor literare** de Adrian Marino, **Urmuz** de Nicolae Balotă, lucrările închinate avangardismului românesc, **Vlad Țepeș** de Ștefan Andreescu sînt cărți cu dreptul la o circulație europeană pe care trebuie să le-o facilităm. Iată utilitatea protocronismului ca **idee forță,** cum a numit-o Nicolae Balotă.

PAUL ANGHEL : Toate ar fi bune și frumoase dacă unii preopinenți n-ar împinge discuția noastră într-un unghi provincial. Se respinge protocronismul sau se reduce la minimum cînd ? — într-un ceas cînd în culturile occidentale unele personalități produc o fermă deschidere către alte culturi, către protocronia altor culturi, o mișcare umanistă de recunoaștere, asimilare, sinteză. Ceea ce înseamnă că chiar culturile occidentale, cele care au propus pînă ieri etaloane, resimt necesitatea recunoașterii și asimilării demersului protocronic al altor culturi, în interesul propriei dezvoltări. Niciuna dintre problemele morfologiei culturii sau ale istoriei literare, să spunem, nu se mai discută azi în dialog între francezi și italieni, germani, englezi, spanioli, ci ca un dialog la scară planetară, în care sînt integrați termeni dintre cei mai îndepărtați în spațiu și timp. Din acest dialog cine lipsește ? Lipsesc țările sud-estului european. Lipsim noi, românii, și o facem, curios, în numele teoriilor subestimatoare.

Am citit zilele acestea ultima carte a lui Mircea Eliade, „L'épreuve du labyrinthe" („Proba labirintului"), în care sînt formulate, în urma unei experiențe de cercetare de o viață, citeva din problemele care ne preocupă și pe noi. Mircea Eliade se întreabă care e destinul culturilor mici sau puțin cunoscute în omenirea viitoare, în formula de umanism pe care viitorul o va găsi. Are dreptul acest umanism, în măsura în care se pretinde umanism, să excludă valorile acestor culturi, oricît de modeste ar fi acestea, chiar la nivelul miturilor, riturilor, experienței socio-etnografice ? Dacă o face, el, acest umanism se condamnă, excluzîndu-se din formula umanității de mîine. Mircea Eliade spune că el, ca român, se simte solidar nu numai cu spiritualitatea lui Platon, Dante, Goethe, Shakespeare, dar și cu spiritualitatea băștinașului australian sau a eschimosului, care împreună compun o formulă a omului, fără de care nu putem înțelege omul. Vreau să spun că protocronismul ne invită la o maximă deschidere, care începe cu recunoașterea capacității noastre de a face cultură, isprăvind cu recunoașterea tuturor capacităților creatoare de cultură, din lumea de azi, din istoria lumii, printr-o cunoaștere fără prejudecăți, care să excludă mitul superiorității unora și al inferiorității altora, ca premisă în construcția unui umanism superior, umanismul zilei de mîine. În construcția acestui dinamism cultura română are de spus un cuvînt important.

NICOLAE DRAGOȘ : Sîntem îndreptățiți, cred, să constatăm că, la un an de la debutul dezbaterii noastre despre **Protocronism și sincronism** (perioadă în care s-au adus reale contribuții la mai exacta definire a conceptului de protocronism și a celui de sincronism, din perspectiva acumulărilor spirituale de pînă acum, a imperativelor prezentului, dincolo de existența deosebirilor de păreri) această dezbatere s-a dovedit oportună și eficientă, răspunzînd unei cerințe majore a culturii și științei românești, îndemnînd mai ferm, în continuare, la o sporire a răspunderilor tuturor față de o mai susținută și științifică operă de impunere în conștiința umanității a contribuțiilor românești, originale, specifice, valoroase, din trecut și din prezent. Bineînțeles, această masă rotundă fără a fi o simplă introducere în problemă nu este totuși o încheiere, un ultim cuvînt. Ci un îndemn la reflexie activă, la acțiune lucidă de impunere a valorilor românești în dialogul tot mai amplu și mai dinamic al culturilor lumii.

ERATĂ. În pagina a treia a numărului trecut al revistei noastre, în cadrul discuției despre **Protocronism și sincronism,** a doua intervenție a scriitorului Paul Anghel din coloana a treia (începînd cu : **originalitatea nu e obligatoriu derivată...**) se va citi în continuarea primei intervenții a prof. Solomon Marcus din coloana a patra (care se termină cu : **nu putem vorbi de prioritatea originalității ?**)

Televizorul SPORT —
un prieten de nedespărțit

ÎN CONCEDIU ȘI ÎN EXCURSIE LA MARE ȘI LA MUNTE, TELEVIZOARELE PORTABILE „SPORT" — COMPLET TRANZISTORIZATE, ADAPTABILE LA TENSIUNEA DE 220 V și 12 V DE LA ACUMULATORUL AUTOTURISMULUI DV. OFERĂ POSIBILITATEA VIZIONĂRII ÎN CONDIȚII OPTIME A TUTUROR EVENIMENTELOR.

LA MAGAZINELE COMERȚULUI DE STAT VĂ PUTEȚI PROCURA FOARTE AVANTAJOS TELEVIZORUL „SPORT" LA PREȚUL DE 2 870 LEI ȘI CU PLATA ÎN 24 DE RATE LUNARE, PRIMA RATĂ CONSTITUIND ȘI AVANSUL ÎN SUMĂ DE CIRCA 120 lei.

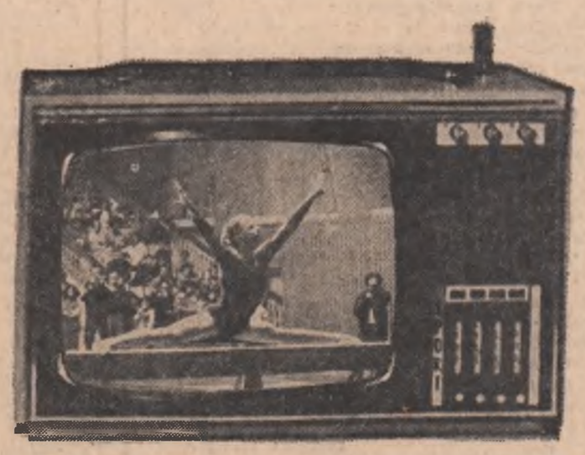

atelier literar

poșta redacției

FERNANDO : Am mai citit cîndva „Omul cu servieta diplomatică". N-avem nimic de adăugat celor spuse anterior (în afară de un fel de mirare pentru gestul dv. inexplicabil...).

G. N. RODESCU : Versurile trimise dezmint succesele pe care ni le aduceți la cunoștință. Ele sînt niște simple compuneri mimetice, fără un mesaj și o vibrație autentice, care nu justifică graba dv. spre edituri. Acesta este și unul din motivele pentru care nu vă putem citi volumul de care ne vorbiți (celălalt motiv, principalul, ținînd de obligația noastră — nu tocmai simplă și ușoară — de a citi și discuta uriașa corespondență adresată „Atelierului literar", obligație care ne ia aproape tot timpul). Nu rămîne decît să vă încercați în continuare șansele în concursurile pentru debutanți ale editurilor.

I.V. PERIAM: Ceva mai bine, în : „Ritual", „Buletin de știri" I, II.

I. DIACONU : Considerațiile teoretice din scrisoare (inclusiv citatele) ar putea avea un sens și o motivație, dar „demonstrația" practică e cu totul impracticabilă, imposibil de urmărit și de „dezlegat".

ION NEDELCU : Mai limpezi și nu prea, dar, oricum, în progres (se pare) lăsîndu-ne în așteptarea unor rezultate și mai bune. Deocamdată : „Constructorul", „Sublimă arca lui Ulyse".

PAUL P.-PLOIEȘTI : N-ați reușit să găsiți, totuși, o parodie ? ! (O parodie „ca lumea" — se subînțelege, probabil — și nu ne-ar fi prea greu să cădem de acord cu dv...). Chibzuind, însă, îndelung și profund pe marginea textelor dv., ne-am dat seama că nici prin eventuala lor publicare n-am reuși, vai !, să punem capăt stării de carență care domnește în revistele noastre, în materie de parodie. (Principala lor meteahnă e că nu sînt „în caracter", neflind, în general ,indentificabil modelul, ci doar prozodia, invariabilă și destul de sumară și neiscusită a parodistului...).

I. LUPOAIE : Mulțumiri pentru declarația de simpatie (cu „probe de dosar" atît de solide !...) și scuze pentru „forfait"-ul dezamăgitor — dar pînă și fotbaliștilor li se iartă unele indisponibilități involuntare !... Cît privește poezia, nu ne putem încumeta să tragem concluzii dintr-un singur text, insuficient de semnificativ și concludent. Reveniți cu o selecție mai cuprinzătoare.

Ioan Alexandru Boanchiș : „Toamna la dellă"

IOAN POTOLEA : Atunci cînd nu dați drumul țăranului „care taie limba unui automobil cu barbă", cînd pe „din pod", podului „care se umple cu cai", „calul grîului" și altor „goange" facile și ieftine, cînd dimpotrivă promovați efortul firesc și cinstit al vorbelor de a se exprima, de a purta un înțeles și un mesaj, atunci vă apropiați destul de mult de poezie, într-un chip care arată că dispuneți de „armele" necesare și care ne lasă să sperăm lucruri din cele mai bune („Copilăria mișcării", „Poem", „Poem în casa fetei").

ZAMFIRA CHIRONOAEI : Nu ne putem face o părere din cele șase versuri, atît de puțin concludente.

MĂRIOARA (A. DONCU) : Curiozitate și sete de cunoaștere și explorare, spirit de aventură și frondă, de independență și insubordonare, ispita (voluptatea) de a încălca niște rigori adesea seci și formale (sau chiar absurde), setea de originalitate, de ieșire din anonimat, etc., toate acestea sînt fenomene firești (și, după părerea noastră, pozitive) ale vîrstei dv. (și nu numai ale ei !...). Problema care s-ar pune, poate, este aceea a alegerii momentului și (ca în orice joc sau joacă) a justei anticipări a riscurilor. În așa fel încît o independență și originalitate de moment să nu compromită independența și originalitatea de durată, de perspectivă, de adîncime (vocația, viața...). Ar mai fi, desigur, de discutat și alte aspecte ale „cazului" dv., dar specificul rubricii noastre (și spațiul ei !) nu sînt tocmai adecvate unei asemenea intenții (... de pildă, problema școlii, pe care, după cum vă așteptați, n-o putem trece cu vederea, mai ales că unele lucruri din scrisoare — de pildă, cuvîntul stilcit **injective** e tipic pentru analfabeți și agramați ! — par să demonstreze că spiritul dv. de independență tinde să se manifeste și împotriva limbii române !...). Și ar fi păcat, pentru că versurile pe care ni le trimiteți arată că înzestrările pentru poezie nu vă lipsesc și că perspectivele, în acest sens, sînt promițătoare. Rămînem, deci, în așteptare.

Poema Năpastă, V. Vasileancă, Mihai Ioana, Duply : Sînt unele semne bune ; meritați să insistați.

Geo Dumitrescu

N. B. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Fluier românesc

Cu mult înainte
de a se fi descoperit
patefonul
străbunii mei descoperiseră
fluierul,
o creangă
ce memorase
toate suferințele și bucuriile lumii.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Secundă

Pădurea,
frunzișul ei închipuie
obloanele scorojite ale unui han...
Stau lipit de copac,
luna este cuib peste care nu ai cum să treci,
luna mă strigă,
orașul mă strigă
îngrijorați că n-am trecut pe acasă de cîteva zile
și eu fug
și mi se pare că întunericul este
un dud desfrunzit
și fug,
floarea pe care o am în mînă
e fierbinte de parcă aș duce cu mine
rănitul dintr-o
benzinărie incendiată la marginea autostrăzii...
„Unde ești ? Unde ești" sînt strigat,
eu tac,
m-am oprit pentru o clipă
să văd noaptea
prăbușită în urmă ca rafturile unei biblioteci...

ION TEODORESCU

Buletin de știri

Cosurilor fabricii
le-au dat muguri,
în parcul de la marginea
orașului
un castan a-ndrăznit
să bombardeze cu frunze
doi îndrăgostiți
uitați de anotimp
pe o bancă fără picioare,
un tînăr instrumentist
a fost prins
în timp ce sustrăgea
o melodie celebră
dintr-un pian învechit,
deasupra virfului Omul
norii au declarat război
pămîntului...

IOAN VASIU

Copilăria mișcării

Vorbesc la ferestre călători
și deasupra trenului
o floare de frig
se deschide în pasăre.
Cîmpia se umple de aburi
prin care copiii desbrăcați
mină cai de hîrtie caldă
și fac cu mîna spre cer.

ION POTOLEA

Ioan Alexandru Boanchiș : „În așteptare"

Patima

Mă afund în patimă —
și din trup țîșnesc puncți stacojii
pe care alunec — regină din Saba
mistuită de impotriviri.

Buzele suferă de ametitoarea povară
a presimțirilor,
în aburul respirației
înfrigurat palpită așteptări,
ca-ntr-o dulce osîndire
privirile-mi curg supuse,
hipnotic atrase de soarele negru
din ochii tăi.

Prin vifornița de mireasme
a chemării,
ca halucinată inima naște
o visătoare apă
legănată de noapte,
bîntuită de lună
și iată-mi satanele trufiei —
boturi de miei
păscîndu-ți urma.

ELVIRA ILIESCU

Pasul meu

Îmi ascut zorile,
Mă pregătesc pentru a tăia
Carnea albă a zilei.
Fața fragedă a străzii,
Spintecată de pasul meu
Uneori bocanc,
Uneori țipăt.
Atunci cînd alerg
Pentru a-mi înhăța de guler
Rătăcită iluzia,
Ca să-i pot spune,
Sau măcar să-i sărut ochii,
Singerează urmele pașilor mei,
Strada se clatină,
Și toate par a se nărui.

IOAN PLEȘ

Vis de fum

Arcul gestului rotund
și ciobul celui săgetat
pe nebunia de-a iubi
lasă-le să cadă odată cu
abrupta voie
de a nu ști ce vreau.

Sălbatica grădină
de rînduiala foarfecai lipsește-o
și lasă-mi
nehotărîrea vîntului și mersul
egal și inegal al valului
și raza
pe rare ură, nenumind-o
speranță,
și pe mine însumi, nenumită lasă-mă,
liberă de tine,
vis de fum.

LILIANA POPESCU

Ca o femeie așteptînd un copil

Dragostea noastră,
fluture alb
pe o bombă H odihnindu-se
și noi prin orașele lumii
ne facem blîndajul inimii
tot mai gros,
cu arca subțire a ochilor,
prin radarul genelor te-am căutat,
cu vîrfuri de aripi ți-am mîngîiat somnul,
tu n-ai știut că e dragostea mea
și iată dincolo de toamne
mă strigă pe nume zăpada,
prin buzunarele sufletului
pierd tot mai multe frunze
și pe pagini, dezgolită,
stă poezia ca o femeie
așteptînd un copil.

GEORGE OCHIȘOARA

Călinescu și Lovinescu

Urmare din pag. 1

nu putea servi însă nici ca reper, nici, cu atît mai puțin, ca model așa cum pretindeau doctrinele evoluției organice. Calea aceasta normală, a evoluției presupunea existența unei baze tradiționale care să se configureze într-o epocă clasică, adică într-un moment de supremă expansiune națională. Cum un asemenea punct de plecare lipsește, propășirea societății românești nu putea avea loc prin reforme fondate pe tradiție, ci numai pe cale revoluționară, adică prin imitație integrală: „Ca și la alte popoare înapoiate (...) civilizația noastră nu se putea deci forma decît revoluționar, adică brusc, prin importație integrală, și fără refacerea treptelor de evoluție ale civilizației popoarelor dezvoltate pe cale de creștere organică."

Această dezvoltare în salturi n-ar fi explicabilă altfel decît în absența unor forțe de rezistență, a unui „trecut cert", a unei tradiții autoritare. Acordul final al „Istoriei civilizației române moderne" sună astfel: „Tocmai lipsa unei tradiții puternice, unită, de altfel, și cu lipsa unei autorități organizate, au făcut posibilă o transformare atît de bruscă a civilizației noastre în sens revoluționar".

Aici este punctul de maximă opoziție între concepția lovinesciană și cea călinesciană. Pentru Călinescu, această transformare bruscă și rapidă se explică tocmai prin existența unei tradiții îndelungate, reprezentate nu atît în formele ei concrete, greu reconstituibile, cît ca o exersare a facultăților creatoare ale poporului nostru, fără de care cuceririle moderne ar fi de neînchipuit. Din faptul că în formele actuale e dificil să recunoaștem formele vechi, nu trebuie trasă încheierea că acestea n-ar fi existat sau că n-ar fi avut consecințe. Adoptarea tiparelor occidentale și refacerea grabnică a handicapului de cîteva secole n-ar fi fost posibile fără continuitatea unui efort spiritual. Adaptarea noastră rapidă nu infirmă, ci confirmă existența unei tradiții cu mult anterioare.

Polemica dintre G. Călinescu și E. Lovinescu, menținută aproape o viață la flacăra orgoliului, pare să-și găsească un ax în această atitudine diferită față de tradiție. Diverse alte contraziceri sînt, într-un fel sau altul, reductibile la ea.

Încă în 1927, Călinescu reacționa împotriva sincronismului lovinescian, mai precis împotriva principiului contagiunii prin idei. Acestora din urmă el nu le recunoștea eficiența practică, nu le acorda — ca Lovinescu — un rol configurator. Ceea ce se aseamănă sub raportul ideilor se

Ioan Alexandru Boanchiș „Lunca Ciucurovei"

poate deosebi sub raportul actelor. Ideile ca idei, ca forme pure, sînt contagioase, actele sînt întotdeauna specifice — susținea el. „Căci actul fiind expresie, reacțiune, are îndărătul lui tot sufletul individual și ca atare în primul rînd ceea ce este aproape și adînc și mai apoi ceea ce este general și accidental".

Trecînd peste imprudența teoretică din finalul acestei fraze (cum s-ar putea admite cu oarecare seriozitate că generalul este... accidental?), notăm, împreună cu Călinescu, adevărul elementar că actualizarea unei idei este întotdeauna specifică. Sensul polemic dat acestei observații este însă lipsit de obiect, căci Lovinescu scria la rîndu-i: „trecute prin medii cu un indice de refracție variabil, ideile se naționalizează, totuși..."

Pentru Călinescu disputa era mai ales de ordin practic. El desparte atît de răspicat ideile de fapte tocmai pentru a dovedi că sincronismul unora nu atrage după sine în mod automat sincronismul celorlalte. Prin această rezervă și prin sublinierea caracterului artificial al imitației, el se situa pe o poziție net maioresciană pe care contextul epocii sale o colora în chip caracteristic. Iată aplicația lui la literatura română: „Urbanismul analitic al literaturii franceze este un fenomen specific pentru Franța. Aceeași urbanizare voită în literatura română, poate fi o imitație, dacă privim faptele superficial; în realitate e o manifestare specifică pentru culturile primitive ce vor să țină în chip artificial pasul vremii..."

Oricît ar părea de ciudat, Lovinescu nu susține altceva. Și pentru el urbanizarea este o manifestare specifică pentru culturile primitive ce vor să țină pasul vremii. Această manifestare este voită pentru că e cerută de sensul însuși al progresului social și este artificială pentru că întrerupe ritmurile seculare ale unei evoluții lente. Bineînțeles, la Lovinescu termeni de „artificial" și „voit" nu ar avea nimic pejorativ urbanizarea, fie ea voită, artificială sau formală, reprezintă singura șansă a unei societăți primitive.

Deosebirea esențială între cele două păreri aici e, în aprecierea virstei societății și culturii românești. Tocmai pentru că nu consideră primitivă cultura română, lui Călinescu îi apare drept artificial urbanismul analitic urmărit cu orice preț în literatură. Urbanismul analitic este specific, adică organic, literaturii franceze; același urbanism introdus în literatura română este artificial, adică nepotrivit specificului societății românești.

O opoziție e implicată aici între „artificial" și „organic" precum și ideea că o cultură veche are dreptul la o evoluție organică. Dar dacă lucrurile stau astfel, de ce să pară artificială prezența urbanismului analitic în literatura română, cînd el este o manifestare specifică unei culturi cu o îndelungată tradiție? Călinescu intra, fără să-și dea seama, într-o masivă contradicție logică: Ori cultura română e veche și, ca atare urbanismul analitic reprezintă un fenomen normal în evoluția ei, ori ea e tînără și atunci o asemenea apariție este încă prematură, forțată, artificială. Mai tîrziu, el va disocia în mod explicit între cultură și literatură, mai precis între virsta literaturii și cea a culturii române, și nu va mai considera (cum vom avea ocazia să vedem) urbanismul analitic un fenomen artificial și superficial.

Pentru Lovinescu, urbanizarea și analizarea literaturii române nu reprezentau altceva decît o replică normală, o adecvare firească la exigențele societății românești. În treacăt fie spus, se uită adesea că sincronismul în accepția lui Lovinescu presupunea și o **corespondență între stadiile evoluției literare și sociale.** Lovinescu își caracteriza epoca tocmai prin „tendința de sincronizare a literaturii cu evoluția societății, adică de îndepărtare de spiritul rural, de la baza ei, spre forme evoluate".

Fie și numai din acest scurt pasaj se poate deduce sensul sincronismului lovinescian. El este, mai cu seamă, un **anti-ruralism.** „Istoria civilizației române moderne" și „Istoria ideologiei literare" conține afirmații încă mai radicale în această privință.

Autorul recunoștea „caracterul mai mult rural al literaturii române", precum și faptul că reprezintă „un fenomen determinat de însești condițiile vieții din trecut a poporului nostru", dar aprecia ca reacționară „ideologia tuturor mișcărilor culturale ce se străduiesc să-l mențină intact ca pe singurul posibil. „Sufletul rural al poporului nostru — adăuga el — s-a realizat desăvîrșit în Creangă și Coșbuc; literatura lui nu se poate fixa însă într-o formulă parțială și insuficientă prin idealitate".

Lovinescu nu contesta, deci, desăvîrșirea inspirației rurale, ci numai exclusivitatea ei, reclamată într-un fel sau altul de tradiționaliști. Mai exact, el înțelegea să o limiteze la trecut și să califice drept anacronică stimularea ei în continuare. Dreptatea era de partea lui cînd denunța „insuficiența" unei formule ideologice și critice; el își extindea însă nemulțumirea și asupra formulei literare, căci iată concluzia lui: „Nu există popor în Europa care să fi rămas la această literatură rurală, oricum inferioară".

Cum se vede ușor, refuzul exclusivității literaturii rurale face loc aici afirmării nete a inferiorității ei. Și nu numai literatura noastră are o structură rurală, dar și limba. Din această cauză, crede Lovinescu, ea este „atît de înapoiată". Combătînd cu îndreptățire limitarea limbii române la „fondul său rustic", el recomanda neologizarea și intelectualizarea ei continuă. O opoziție este instituită între limbajul modern, intelectualizat și „limba pur materială a țărănimii". O dată mai mult, ruralismul primește o calificare negativă. Lovinescu îi recunoaște numai legitimitatea istorică, referindu-se la manifestările lui în actualitate aproape întotdeauna sub semnul refuzului, al concesiei, al pejorativului.

Împotriva unui asemenea punct de vedere (în susținerea cărula Lovinescu nu era singular), afirmă G. Călinescu valoarea și demnitatea tradiției noastre rurale. Istoria lui literară se constituie din acest punct de vedere ca o mărturie pentru ruralism, ca o apărare a lui, ca o demonstrație a potențelor lui creatoare. Occidentalizarea, respectiv citadinizarea, e salutată de Călinescu, care acceptă în mare exigențele ei, fără a trece însă cu vederea prezența factorului tradițional.

Din volumul „G. Călinescu și «complexele» literaturii române".

Către cetate

Urmare din pag. 1

sale care se preface, compensatoriu, în platoșa de gheață a omului superior.

Este „poezia" o marfă ? În înțelesul strict economic, se înțelege că nu. Dar ce este literatura, în fine, dacă un mijloc de a spori „umanul" din omenire, de a îndepărta acele instincte violente din om, de a combate abuzul, întunericul, brutalitatea, atentatul, privațiunea de libertăți și injustiția ? O lume fără artă ar fi una acefală și indicibil mai tristă.

Pentru ce scrii, dumneata, stimate prietene tînăr, oare nu pentru a face din om o valoare superioară, oare nu pentru a-i face și pe alții să înțeleagă ceea ce ai simțit și tu într-o clipă de conexiune vizionară ? Nu cunosc sentiment mai deplin pentru un scriitor decît acela de a ști că rîndurile lui, bune-rele, sînt citite de alții, astăzi sau mîine, anul viitor sau poate peste cîteva zeci de ani. În acele clipe adînci din noapte, cînd tu, scriitorule, te ridici de la masa de lucru și deschizi larg fereastra către cetate nu gîndul superiorității tale ci ideea că ai sporit omenirea cu încă o lumină — aceasta e totul.

Este cu neputință de închipuit o literatură alcătuită din scriitori singuri, care să nu corespondeze artisticește unii cu alții. Fiecare apariție nouă excepțională este un moment și nu se poate crede că ea n-a mișcat barem și infinetizimal conștiința unui cititor sau a unui confrate. O literatură puternică este conștiința unității valorice în diversitate de stil și conjugarea pe deasupra reacțiilor umorale a tuturor personalităților notabile ale unui moment. De aceea confratele pe care tu, amice, îl detești, a publicat pînă azi unele volume. El s-a așezat onest sub lupa criticii, a mișcat cititorului cîteva gînduri în conștiință și a înriurit, de ce să n-o spun, și cîțiva confrați mai tineri care, pe urmă, s-au afirmat. Un scriitor nu se naște perfect și nu iese în lume gata înzăuat din capul lui Zeus : el se creează pe sine treptat și produce o operă etapă cu etapă, după puteri. Acest proces este minunat și consolidarea unei reputații literare adevărate prin muncă publică, vizibil prin confruntare continuă, este un fapt moralicește superior. Opera nu trăiește la întuneric, ascunsă vederii contemporanilor căci atunci ea este fructul unei gîndiri anacronice. Cine scrie direct pentru „posteritate", scrie pentru neant. O operă fără acel substrat istoric adevărat, născută fără temperatura zilei, e ca o plantă jilavă și fără clorofilă, nutrită cu obscuritate.

Drumurile Mioriței

Urmare din pag. 1

„Miorița, tipologie, circulație, geneză, texte", cu un studiu introductiv de Pavel Apostol, conținînd peste 800 de variante, complete sau fragmentare, balada a plecat de la un fapt concret : o crimă cu substrat economic, pentru deposedarea ciobanului mai avut, mai „ortoman". Asemenea tîlhării, atribuite uneori tătarilor, alteori geloziei competitive în mina unei „fete de maior", erau frecvente în lumea păstorească. Îți recomand călduros lucrarea mai sus numită, un adevărat monument editorial și folcloristic.

Învățăcelul : — Așadar nu puteți crede în soluția pe care Suchianu o dă, ca să zic așa, problemei.

Eudoxiu : — Dragul meu, nu e nici o problemă, afară de aceea că nu se cunoaște nici vechimea baladei, nici localizarea ei originară : după ultima versiune, nu Vrancea ar fi fost leagănul baladei, ci Muscelul.

Învățăcelul : — Iertați-mă că insist. Vă întreb încă o dată: credeți ca Suchianu că periculul de care l-a anunțat Miorița pe cioban nu

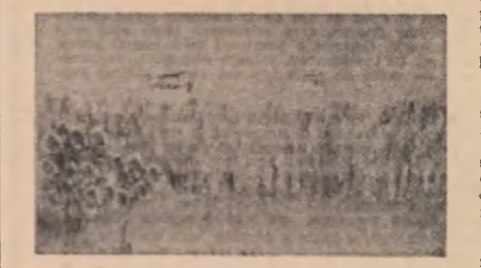

Ioan Alexandru Boanchiș : „Canalul Dunavăț"

era iminent și că „testamentul" păstorului are un caracter ludic ?

Eudoxiu : — Dacă plecăm, așa cum afirmă Suchianu în nota finală, de la textul unic, din punct de vedere estetic, al lui Alecsandri, n-am prea putea accepta premiza majoră a silogismului său, deoarece Miorița spune limpede :

„...Că, **I-apus de soare**
Au să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrincean".

Care va să zică, baciul moldovan n-are înaintea lui decît, cel mult, o jumătate de zi, în cursul căreia și-ar putea lua măsuri de apărare, sau să încerce a o lua la fugă părăsindu-și însă oile, ca în cîte o rară variantă.

Învățăcelul : — Cum însă nu face nici una, nici alta, e limpede că testamentul său nu e doar un joc gratuit al imaginației, ci reprezintă într-adevăr ultimele lui dorinți, nu-i așa ?

Eudoxiu : — Firește, așa ne spune bunul simț. Deoarece însă, măreței construcții lirice a celui condamnat la moarte, trebuie să-i corespundă și cîte o interpretare tot atît de ludică, de ce i-am contesta inteligentisimului Suchianu, dreptul de a opune concluziei logice a baladei, una paralogică ? La poezia sublimă a textului, o interpretare — paralogism transcendental, dacă ar fi să folosim, mai mult sau mai puțin apriat, terminologia kantiană ! Cine-i mai citează astăzi pe solitarul din Königsberg ?

Învățăcelul : — Eu cred că Suchianu falsifică datele oroblemei, afirmînd :

„Pînă la moarte este o cale lungă".

Eudoxiu : — Dragul meu, cunoști relativitatea timpului. Ciobanului i se va fi părut timpul rămas să-i trăiască, foarte scurt. Lui Suchianu i se pare foarte lung. Și unul și altul sînt subiectivi în măsurătoarea timpului, ca noi toți, de altfel.

Ca nimeni pe lume, Eminescu și-ar fi dat viața pentru „o oară de iubire". Acel ceas, petrecut în intimitatea nu prea dezirabilei Cleopatra Lecca-Poenaru, care i se refuza, era pentru el eternitatea. Suchianu calculează altfel timpul, în veacul nostru al astronauticei, cînd o kilometri se străbat într-o singură secundă.

Învățăcelul : — Suchianu mai afirmă :

„...simpla aflare a complotului reduce dimensiunile primejdiei brusc, de la infinit la zero ?". Așa să fie ?

Eudoxiu : — Desigur, și premiza minoră a silogismului suchianesc este discutabilă. Să zicem însă că două premize eronate pot duce la o concluzie justă, după cum minus înmulțit cu minus dau plus.

Învățăcelul : — Rideți de mine, magistre ?

Eudoxiu : — Cîtuși de puțin. Suchianu, spuneam, face poezie în marginea poeziei și ca atare, îi aplic adagiul francez :

— Même quand il a tort, le poète a raison.

Învățăcelul : — Așadar, Suchianu se înșeală, dar ca poet, are dreptate. V-am înțeles bine ?

Eudoxiu : — Numai pe jumătate. Rămîn cu o insatisfacție. De ce n-am crede că, în legitimă apărare, într-o luptă pe viață și pe moarte, ciobanul știa că-și va răpune adversarii și că numai astfel, sigur pe planul său invincibil, a putut delira poetic, atît de emotiv, la rece.

Ca șerifii în westernurile, magistral interpretate de eminentul critic cinematografic, pătorul nostru putea răpune nu numai pe cei doi, ci pe toți cei șapte din variantele transilvănene, coalizați împotrivă-i, care-l condamnaseră, după „legea" lor, la moarte, lăsîndu-i doar alegerea mijlocului de execuție : prin șireang, sabie sau armă de foc.

Departe de a-l acuza așadar pe Suchianu că a greșit, îi reproșez amical că n-a mers pînă la capăt în silogistica sa paralogică. Păcat ! e atît de inteligent !

SPORT

Turnee — test, turnee — maraton în rugbyul mondial

Tuturor cunoscătorilor și iubitorilor sportului cu balonul oval le apare tot mai evidentă expansiunea pe glob a rugbyului amator în 15 jucători, precum și imperioasa necesitate a confruntărilor pe plan internațional și intercontinental prin jocuri și turnee-test, al căror caracter, deocamdată amical, tinde cu entuziasm către o confruntare supremă, de categoria olimpiadelor (în care au și fost incluse, cîndva) și a campionatelor mondiale, pe care le merită cu prisosință acest nobil sport al bărbăției și unității combatante.

Deocamdată, după fluxul universal stîrnit de rugbyul britanic, asistăm la un reflux tribal, să-i spunem așa, la o întoarcere către sorginte a celor mai îndepărtate „ecouri", care vin în Marea Britanie cu o mare dorință de a-și „testa" autenticitatea, la țărmul primordial.

Astfel, în aceeași simbătă în care selecționata divizionară de rugby din România susținea penultimul său meci al turneului din Marea Britanie, surclasînd echipa **Clifton** cu 50—13, selecționata Argentinei se întîlnea cu selecționata Angliei, într-un meci încheiat la egalitate : 13—13, dar nu mai puțin glorios.

Iar, în timp ce rugbyștii români își încheiau temerarul lor itinerar, selecționata Noii Zeelande sosea la Londra, în vederea unui turneu-maraton, susținînd nu mai puțin de 16 partide, în decurs de aproximativ două luni, cu accentul pe cele patru meciuri-test cu reprezentativele Irlandei, Țării Galilor, Angliei și Scoției, în capitalele respective, constituind ad-hoc un pseudoturneu al celor cinci națiuni, prin substituirea Franței. Desigur că întîlnirile-chele erau judicios spațiate în suita datelor calendaristice (4, 11 și 25 noiembrie, 9 decembrie) iar componența lotului deplasat și a jucătorilor folosiți va fi atins, probabil, trei formații complete. La acestea, vom adăuga, pentru o imagine fastuoasă a grandioasei acțiuni de „pelerinaj" rugbystic, corpul impresionant alcătuit din magazineri, maseuri, medici, conducători tehnici și administrativi, suporteri, gazetari și scriitori de profesie, împreună cu cineaști, care să marcheze cronica vie a disputelor și încleștărilor ce tind să consolideze o tradiție a fair-play-ului și desigur să înlocuiască istoria războaielor cu istoria confruntărilor rugbyste.

Dacă, dintr-un capriciu statistic, vom privi, comparativ turneul selecționatei noastre, vom vedea că ea a susținut în decurs de 17 zile un număr de 7 întîlniri (aproximativ, una la două zile și jumătate !) ceea ce ar însemna, procentual, 13—14 partide pe lună, față de cele 16 întîlniri în decurs de două luni ale neozeelandezilor.

Desigur că exagerările comparative în această direcție sînt riscante, întrucît condițiile și obiectivele pot fi exprimate la trepte și preocupări diferite, iar, în ceea ce ne privește, nu putem trece cu vederea unele concluzii clare, afirmate de către antrenorul federal Valeriu Irimescu, a căror gravitate se cuvine subliniată : „cel puțin la ora actuală, nu avem și o a doua garnitură la fel de valoroasă ca prima". Într-adevăr, dacă un „joc tactic prost", precum cel cu **Bristol** (3—16) poate fi analizat, explicat și eventual remediat, ori chiar lăsat pe seama unei oboseli justificate, rezultatul cu selecționata **Bath** (6—18) în care „am folosit foarte mulți jucători de rezervă" — după ce, vorba presei britanice : „Românii au distrus tristul **Aberavon**" (20—7) și : „Galezii vor avea zile grele în fața românilor" (7—7) ei, bine acest lucru nu mai poate fi cu ușurință justificat. Dincolo de jocul „mai realist" și „îmbunătățirea grămezilor spontane" — fără îndoială, învățături practice ale turneului britanic — trebuie înțeleasă și armonia proporțiilor din sportul amator de masă, dacă reamintim că numai Anglia numără peste 600 000 rugbyști legitimați !

Astfel că nici un joc suportat în compania oricărei echipe de club de acolo nu poate fi considerat o simplă formalitate !

Privind prin această prismă, cu atît mai eroici mi se par cei puțini care ne-au reprezentat cu cinste și practicînd un joc dinamic modern, asemănător ca factură fantezistă celui francez, după cum s-a afirmat în ziare. Și prin controlul statistic, turneul acesta se reflectă pozitiv, lucru unanim recunoscut, căci, din 7 partide s-au cîștigat 4, una a fost nulă și numai două, prin „justificările" intentate, s-au pierdut. În privința esaverajului, de asemenea, cumpăna realizărilor se înclină de partea noastră, raportul de punctaj fiind 165 marcate, la 101 primite.

Bucuria noastră o amplifică și maniera în care au fost cîștigate unele confruntări, înscriindu-se, într-un stil penetrant, nenumărate eseuri (8 încercări la **London Scotsch,** 7 încercări la **Clifton**), iar, alteori, prin remarcabile loviturî de picior, care au stîrnit asemenea titluri : „Bucos cutremură **Gloucester-ul**" !

Distinsul meu coleg Dimitrie Callimachi, de la ziarul „Sportul", după interviul acordat de către Viorel Moraru, conducătorul delegației noastre, se gîndește că „fiecare dintre cei 28 de tricolori, odată întors la cîmpul său, va aplica cele învățate, mai mult — că va fi un propagator al NOULUI, sub toate aspectele, așa cum îi șade bine unui component al echipei naționale". Fără îndoială că asemenea „exemple vii" sînt necesare în sînul cît mai multor colective din țara noastră. Nu consider însă, că într-aceasta stă totul. Agitația vizuală și propaganda informativă și publicitară trebuie să completeze eforturile noastre și ale federației pentru răspîndirea acestui titanic sport. Or, în numărul 10 al revistei „Sport", sub aceeași semnătură a prietenului menționat, apare un articol despre „Toamna de aur a rugbyștilor", cu fotografii din diverse jocuri internaționale, numai din ultimul turneu britanic, nu ! La un turneu de asemenea amploare, se face vădită lipsa de atenție publicitară și documentar-informativă, redarea unor filme la t.v. pentru marele public, precum și conferințele ilustrate cu impresii vii de la fața locului pentru tehnicieni și specialiști. Fără să mai vorbim că „tradiția" la care aspirăm are nevoie de cît mai multe cluburi cu propria lor tradiție și **arhivă celebratoare.** Scripta manent !

Tudor George

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„Emoționanta artă a pictorilor români"

O expoziție de pictură contemporană românească organizată în Danemarca în cadrul schimbului de expoziții prevăzut în programul româno-danez de colaborare culturală, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Ministerului Culturii din Danemarca, se va deschide între 20 noiembrie — 5 decembrie la Copenhaga. Constituind un răspuns la expoziția artistului danez Henri Heerup, deschisă în aprilie la București, expoziția românească a fost inaugurată la biblioteca Aby din Arhus cu prilejul Festivalului anual internațional al artelor găzduit de acest oraș.

Cu un cuprins de 70 de lucrări din creația pictorilor Sabin Bălașa, Francisc Bartok, Constantin Blendea, Ion Gheorghiu, Sever Frențiu, Aurel Nedel, expoziția „Pictură contemporană românească", s-a bucurat de aprecierea publicului și de elogiile presei.

Intitulînd acest eveniment cultural „Modernism românesc la Biblioteca Centrală", „Suprarealism românesc în vizită în Danemarca", ziarul **Frederiksborg Amts Avis** sublinia : „Comun celor 6 pictori le este umanismul în arta picturii, preferința pentru colorit, fantezia, modernismul și originalitatea precum și forța personalității individuale".

Interesat de condiția creatorilor de valori din țara noastră, de posibilitățile de studii și creație precum și de cele de receptare a acestor valori, cotidianul **Helsingor Dagblad** intervievează pe Aurel Nedel, unul din expozanți, aflat în Danemarca, într-un stagiu de studii, ocazie cu care face o caldă prezentare expoziției într-un reportaj intitulat „Emoționanta artă românească la Biblioteca Centrală". Revista **„Land și Folk"** într-un articol intitulat „Pictori români de azi de calitate" accentuează asupra impresiei de înalt nivel artistic pe care o conferă lucrările ce alcătuiesc expoziția, în ciuda independenței stilistice afirmate de fiecare din cei 6 pictori. „Expoziția ne oferă prilejul de a studia standardul și scopul picturii moderne românești. Nici unul dintre pictorii expuși nu poate fi trecut cu vederea deși se exprimă în mod cu totul diferit unul de altul. Dacă ar fi să numim o trăsătură comună aceasta ar fi, poate, măiestria cu care își desăvîrșesc calitatea expresiei picturale atît ca formă cît și în fond. Cei interesați de artă trebuie să vadă această expoziție și în același timp să ceară ca aceste picturi să se expună și în alte orașe".

În întîmpinarea acestei dorințe expoziția va pleca de la Copenhaga în Suedia și Norvegia.

Viorica Necula

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL STUDIOURILOR „MOSFILM"**, unul din cele mai mari studiouri cinematografice din U.R.S.S., a luat ființă Uniunea experimentală de creație a tineretului. Au fost invitați să participe 40 de reprezentanți ai regizorilor din diverse ținuturi și regiuni ale Uniunii Sovietice. Maeștri regiei sînt foarte atenți cu începătorii. Debutanților le-au încredințat, în acest scop, scenariile unor dramaturgi și scriitori cu experiență ca Iuri Bondarev, Boris Vasiliev, Vasili Belov, Valentin Ejov. Membrii Uniunii vor începe primele lor filmări chiar în cursul acestor ani.

● **INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.** pregătește o lucrare în 60 de volume intitulată „Arheologia U.R.S.S.". Astfel de ediții nu s-au mai scos pînă acum. În aceste volume vor fi cuprinse materialele oamenilor de știință acumulate în 150 de ani de cercetări pe teritoriul U.R.S.S. Toate informațiile vor fi prezentate în ordine strict cronologică, fiind inclusă și o hartă a fiecărei culturi, civilizații, cu descrierile și caracterele populațiilor, și diverse ritualuri. Primele două volume se află sub tipar. Această ediție va fi realizată de editura „Nauka".

● **ÎNTRE LUCRĂRILE** omagiale prilejuite de aniversarea nașterii lui Tolstoi, presa sovietică menționează pînza cusută de artista ucraineană Tamara Levitska, reproducînd portretul marelui scriitor, pictat de Ivan Kramskoi. Paleta coloristică a plasticianului a fost de data aceasta înlocuită de firele colorate, a căror tratare abilă a reușit să redea întreaga bogăție a originalului atît de reputat, cît și o sugestie nouă, de portret în relief. Tamara Levitska și-a realizat lucrarea în timp de trei luni de muncă asiduă și a donat-o muzeului din Moscova consacrat autorului **Anei Karenina.**

● **LISTA BEST-SELLERS-URILOR DIN STATELE UNITE** la deschiderea sezonului de toamnă din acest an cuprinde cărți semnate de autori cunoscuți, „surprize" destul de așteptate de către editori și cititori : James A. Michener cu **Chesapeacke,** Mario Puzzo cu **Fools Die,** Richard Bach cu **Illusions,** în sfîrșit Arthur Schlesinger și William Manchester, autori celebri de literatură documentară, așa numita nonfiction, atît de gustată, de publicul anglo-saxon. Critica de peste ocean remarcă o pronunțată scădere a calității generale a ultimelor apariții, autorii mergînd pe căile bătătorite ale modalităților care le-au asigurat succesul unor apariții anterioare, comoditate încurajată de editorii avizi de un succes dinainte asigurat, făcînd apel la reflexe cunoscute ale publicului. Comerțul înainte de toate !...

● **MARELE ACTOR BURT LANCASTER,** imaginea de neuitat a prințului Salina, din adaptarea **Ghepardului,** împlinește în această lună șaizeci și cinci de ani. Figură dominantă a Holywoodului de după război, Burt Lancaster s-a afirmat pe toată gama actoricească, de la roluri de music-hall pînă la strălucite adaptări după opere literare : în **Omul care aduce ploaia,** în **Ghepardul** deja menționat și altele. Poate că dimensiunea cea mai substanțială din punct de vedere artistic a carierei sale o reprezintă aceste compoziții de personaje din operе epice, a căror vigoare provine din tradiționalul **story,** din trama condusă cu acuratețe și forță caracterologică.

● **REVUE D'HISTOIRE LITTÉRAIRE** publică scrisori inedite ale lui Victor Hugo adresate unor contemporani obscuri, lui Colfavru, Thomas și alții, semnificative pentru o vîrstă entuziastă a literaturii franceze, adînc angajată în convulsiile politice ale epocii, cutrierată de idei generoase, antimonarhice și progresiste. Personalitatea flamboyantă a autorului **Mizerabililor** este privită din intimitate, cîștigînd în trăsături umane, adînc preocupată de realitatea vieții sociale.

● **ACEST AN** constituie în Uniunea Sovietică un prilej de rememorări gorkiene. A reapărut revista dedicată de marele scriitor tinerilor ucenici în ale

Alexandr Smolin : „Bakou"

literaturii, **Literaturnaia Uceba,** și s-au împlinit patruzeci și cinci de ani de la inițierea seriei „Viața bărbaților iluștri", care celebrează peste șase sute de apariții. Colecția a constituit de-a lungul anilor o sursă de inestimabilă valoare educativă, recunoscută ca atare de către toți cei ce au salutat aniversarea

● **DANIEL ÎN GHEARELE LEULUI,** lucrarea pentru copii a Danutei Bienkowska, a fost încununată cu un înalt premiu acordat de către Președintele Consiliului de Miniștri din R.P. Polonă. Autoarea este o cunoscută iubitoare a literaturii române, traducătoare și comentatoare de cărți românești. De curînd a publicat o monografie Mihai Viteazul, asupra căreia s-a oprit pe larg și revista noastră. De asemenea, o parte a cărților sale anterioare se referă la România și la experiențe românești ale personajelor, constituind un cald omagiu al autoarei față de umanitatea caldă și față de frumusețile țării noastre.

REPERE

Roberto Sanesi și gîndul secund

● Roberto Sanesi este neîndoios un poet cu vocația unei imagistici deosebite : imagistica interogației. Afirmativul rămîne pentru el alegerea formei și sensului ei din real, aici mergîndu-se de la proporția supraumană la detaliu, la gest, la sunet. Demonstrația este întotdeauna interogativă. Imaginarul se dezvoltă ca decor voalat pentru lucrurile și tonurile realului cuprins. Compunerea este construită, elaborată, nu cu minuție și căutare expresivă, sau cel puțin aceasta nu se vede, ci ca structură de stare psihică. Condiția poetică pare să fie dominată de un sentiment al absurdului care trezește mirare, nedumerire, consternare și pe care imaginea îl surprinde în mișcarea unuia sau altuia din elementele pentru care a optat din mișcarea realului. De abia dincolo de consternare intuim hrismul sensibilitatea unei receptivități doar aparent dure dar impresionabilă în fond : „În bătăi de aripă am deslușit / cum scade un nor la graficul unei secțiuni de noi segmente / foșnete de azur și cuvîntul cer / scris cu tuș negru la limita cea mai înaltă : / m-am întrebat / cum de se poate mișca în abscisă / pe-acele înălțimi geometrice, dacă vîntul / hotărîse de mult direcția lui" **(Pescărușul).**

Este interesant de observat în această poezie un fenomen straniu : de fapt, versurile lui Roberto Sanesi sînt o pledoarie pentru marile și adîncile dimensiuni ale umanului, ale unui uman rațional, față de lume și simbolic în transcenderea ei. Dar procedeul poetic nu se va baza, cum ne-am putea aștepta, pe rezonanța majestuoasă a verbului în pledoaria pentru profunzime. Ci, dimpotrivă, el se va alcătui din încercuirea asperităților și îngustimilor într-o ordine mai puțin metaforică, și mai puțin simbolică dar majoritar metonimică. Viziunea optează pentru un anumit arsenal obiectual din concretul imediat ceea ce este o formă de metonimie. Limbajul optează (ca întotdeauna în artă) pentru un anumit sistem de referință polisemantic. Poezia sa capătă un aer de austeritate prin forma extrem de directă a vorbei : „În '71, scăpînd de obștească / mizantropie, / corbi veseli rîniesc / în sacade cenușii și noroase / Gîndind / la bătrînul Euclid / înarmat cu un triunghi / poți vedea luna care se despoaie / între două sofale de gheață / Vîrsta critică pretinde aceasta și atîtea altele" **(Frumoasele vremuri).**

Sub aerul acestui așa-zis anunț se simte mocnind focul unor idealuri voalate de aerul unui zîmbet amar pentru tot ce nu e speranță sau vis și iarăși se simte nevoia acută de comunicare. Poezia are farmec numai prin dezvăluire. Dezvăluirea sensurilor ei nu e un joc ci o adevărată lectură. O franchete, o dezinvoltură și un aer de „raisonneur" marchează această evidentă confesiune reținută, poate într-adevăr după model anglo-saxon, cum afirmă poetul St. Augustin Doinaș, tălmăcitorul acestor versuri în limba română. Tălmăcirea poetului St. Augustin Doinaș este una din acele rare echivalențe care păstrează sau altfel spus, într-o asemenea operație, restituie unui univers poetic întregi valențele sale. A-i alege chiar pe Roberto Sanesi singular într-un peisaj liric destul de apăsat de tradiția Ungaretti-Quasimodo și care păstrează melancolii ce pot părea desuete este un semn de gust elevat, pe care de altfel îl cunoaștem bine. Cînd un poet se mișcă atît de lesne ca Sanesi între abstract și concret, mai exact, cînd construiește din concret abstracțiuni și idei esențiale cu aerul că badinează cu universul, fie el trist sau grotesc, și în fond reușește o pledoarie pentru sublim sînt semne certe ale unei forțe lăuntrice deosebite și a unei mari purități poetice.

Ioana Crețulescu

La Suzdal și Vladimir

Însemnări de călătorie din U.R.S.S.

Chiar dacă drumul de la Moscova la Suzdal trece prin Vladimir, călătorului îi stă în minte, în primul rînd, orășelul de pe rîul Kamenka și numai după aceea orașul de pe Kliazma. Faptul se explică prin importanța istorică și artistică a Suzdalului, odinioară centru, împreună cu Vladimirul, în jurul căruia s-a format, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, viitorul stat rus. Și atunci, ca și astăzi, natura a fost primitoare cu oamenii acestor meleaguri găzduindu-i pe cîmpiile întinse, cît vezi cu ochii, din nord-estul Moscovei, accidentate pe alocuri de mici coline, acoperite cu pîlcuri de pădure de stejari și mesteceni, care dau o coloratură vie și plăcută întregului peisaj.

Marele erou național, Alexandru Newski, spune legenda că ar fi fondat la Suzdal mînăstirea ce-i poartă numele, cîndva denumită Marea Lavră, în incinta căreia se poate vedea și azi vasta și maiestoasa biserică a Înălțării, construită la răscrucea secolelor XVII și XVIII de mama lui Petru cel Mare. Umbra legendară a lui Newski, plutește în aceste părți ale Rusiei, iar oseminte i se odihnesc în biserica Născătoarei din Vladimir. Alt mare erou național, Dimitri Pojarski, al cărui monument, în tovărășia cneazului Minin, se înalță în Piața Roșie din Moscova, își doarme somnul de veci în mănăstirea Evfimiewski din Suzdalul natal.

Cu eroi legendari și oameni de seamă curge istoria Vladimirului și Suzdalului din vremuri îndepărtate pînă în zilele noastre. La Vladimir și-a desfășurat o parte din activitatea revoluționară Mihail Frunze, unul din cei mai vestiți făuritori și comandanți ai Armatei Roșii. Memoria a peste două sute de eroi ai Uniunii Sovietice din Marele război pentru apărarea Patriei, luptători neînfricați împotriva armatelor hitleriste, din Vladimir, Suzdal și alte orașe și sate ale regiunii, este cinstită în Muzeul Porților de Aur, cea mai veche ctitorie a Vladimirului, construită odată cu orașul însuși. Portile de aur constituie monumentul unic al artei fortificațiilor din aceste locuri, reprezentînd un cub înalt din piatră albă, traversat de un enorm pasaj boltit, deasupra căruia se ridică mai multe turnuri rotunde, sub care, de o parte și de alta, două aripi puternice flanchează acest prețuit monument. Cu toate că au trecut peste opt sute de ani de cînd a fost construit, iar un metru și jumătate din partea de jos i-a fost înghițită de scurgerea vremii, monumentul ctitorit de prințul Andrei Bogoliubski, despre care se vorbește că nu-și pleca niciodată capul în biserică, este încă frumos și impresionant. Meșteri iscusiți au înălțat în anul 1160, tot la îndemnul prințului Andrei, catedrala cu trei cupole a Adormirii Maicii Domnului, decorată înăuntru și în afară cu sculpturi în piatră, cu fresce și aurării. Distrusă de incendiu, la numai 25 de ani, a fost reconstruită de zidari ruși, cronicile notînd cu mîndrie că „nu s-a mers să se caute zidari germani". Noii catedrale, lărgită și înălțată peste zidurile celei vechi, i s-au adăugat încă două cupole iar interiorul a fost împărțit în cinci nave. Unele detalii ale primei biserici, mai ales o friză cu mici colonade, așezate pe console înclinate și împodobite cu capiteluri de stil occidental, se pot vedea și azi. Deasupra ei se așează o altă friză ornamentală și fragmente din frescă din anul 1161. Cu trei secole mai tîrziu, bolnavul Aristole Fioravanti a descoperit aceste detalii pe care le-a transpus în lucrarea sa din Kremlinul Moscovei, unde a fost solicitat să facă o copie a vechilor biserici în stilul celor din Vladimir. Aici s-a aflat pentru o scurtă icoană — Fecioara din Vladimir — executată de un pictor bizantin de la începutul secolului al XII-lea, azi în Galeriile Tretiakov din Moscova — și tot în biserica Adormirii, restaurată de mai multe ori, au fost descoperite frescele celui mai mare pictor de icoane din Rusia — Andrei Rubliov și ale apropiatului său Daniil Ciornii. Tot aici Andrei Rubliov a realizat unul din cele mai importante iconostase ale începutului secolului al XV-lea, cu cîteva icoane, care depășesc ca înălțime 3 metri, dar care, din păcate, s-au distrus, pînă în zilele noastre ajungînd numai cele restaurate în anul 1918. Tot la Vladimir, în perioada sa de înflorire, cînd în a doua jumătate a secolului al XII-lea devenise centrul politic, economic și cultural cel mai important al Principatului Vladimir — Suzdal, Vsevolod al III-lea, poreclit și Marele Cuib, din cauza multor copii ai săi, a hotărît să se înalțe catedrala Sfîntului Dimitrie ca simbol al puterii principiare din această parte a Rusiei. Sanctuarul acesta, sprijinit pe patru stîlpi, decorați cu artă și grijă, străjuiesc o sculptură murală multiformă, asemănătoare unei broderii somptuoase, care cade de la cupola aurită pînă la pandantivele frizei de arcatură. O mare varietate a faunei și florei se desfășoară de-a lungul pereților, de la reliefurile cele mai pronunțate pînă la acelea abia sesizabile, reprezentînd portretele ctitorului și ale familiei lui precum și ale unor mari oameni politici și comandanți de oști, printre care se distinge figura legendară a lui Alexandru cel Mare. Puținele fresce care s-au păstrat atestă lucrul bine meșteșugit al unor pictori deosebit de talentați.

Și chiar dacă cunoașterea Vladimirului, a istoriei și a artei lui poate continua cu multe alte monumente din secolele XII—XVII, așezate în „inima" orașului sau înafara ei, așa cum sînt bisericile construite la Bogoliubovo de prințul Andrei Bogoliubski, dintre care cea a Protectoarei de pe Nerl este de referință în literatura mondială de specialitate, Vladimirul trăiește și se dezvoltă, prin voința și munca neobosită a celor peste 360 000 oameni ai săi, preocupați de creșterea și înflorirea modernă a orașului lor. Fondat cu 870 de ani în urmă, oraș-veteran printre multele orașe rusești, Vladimirul este mîndru de trecutul său istoric și de prezentul socialist. Încă în anul 1932 au apărut aici primele „rîndunele" ale primului plan cincinal — uzinele de aparatură auto și de produse chimice. În plin război de apărare a patriei, la Vladimir a început construcția uzinei de tractoare, de pe porțile căreia în anul 1945 au ieșit cele dintîi o mie de tractoare. Astăzi produsele de înaltă calitate ale acestei uzine se exportă în peste 70 de țări ale lumii. În același timp, uzina de autoaparatură livrează produse de înaltă calitate întregii industrii automobilistice și de tractoare a U.R.S.S., exportînd, de asemenea, o mare parte din ele în aproximativ 60 de țări din Europa și de pe alte continente. Pe străzile Vladimirului vizitatorul observă o îmbinare pitorească a vechiului cu noul, a vremurilor de demult cu zilele de azi. Întregi ulicioare vechi cu case din lemn de numai un etaj își găsesc loc printre blocurile masive de pe bulevardele largi și moderne ale orașului.

În anii puterii sovietice suprafața locuibilă a Vladimirului a crescut de mai mult de 11 ori. În instituțiile de învățămînt superior, cu clădiri pentru studii și cămine bine aranjate, învață peste 11 000 de studenți, iar în școlile tehnice de specialitate peste 10 000 de elevi.

Locuitorilor Vladimirului, mulți din ei mari amatori de sport, le stau la dispoziție 63 de săli de gimnastică, 2 stadioane, 2 bazine de înot acoperite, Palatul sporturilor, 14 poligoane de tir și un club pentru șah. Biblioteci, case de cultură, cinematografe, sala de concerte a Filarmonicii „S. T. Taneev" și sălile de spectacole ale Teatrului de păpuși și ale Teatrului de dramă „A. V. Lunacearski" adăpostesc activități profesioniste și de amatori de o înaltă ținută artistică, încurajate și susținute cu căldură de mulți vladimireni. La loc de frunte se situează printre edificiile culturale noua clădire a Teatrului de dramă, construită în piatră albă și sticlă în anul 1973, cu prilejul celei de-a 125-a aniversări a fondării teatrului, după proiectul talentatului arhitect G. P. Goriskov. În construcția și reconstrucția Vladimirului se poate observa o grijă deosebită atît pentru păstrarea și conservarea monumentelor arhitectonice ale veacurilor trecute cît și pentru crearea condițiilor moderne de trai locuitorilor și vizitatorilor orașului. Vladimirul devine, cu trecutul său istoric și cultural bogat, cu prezentul socialist tot mai înfloritor, unul din orașele cele mai vizitate ale Uniunii Sovietice, un centru al turismului sovietic și mondial.

Dar la numai 40 de kilometri spre nord-est de Vladimir stă, parcă ascuns în negura veacurilor, Suzdalul. Și expresia i se potrivește, pentru că, așa cum spun localnicii și ghizii, orașul are aceeași înfățișare pe care a avut-o la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Nici populația n-a crescut aici peste 10 000 de locuitori, excedentul luînd în mod sistematic calea Vladimirului, Novgorodului, Moscovei și altor orașe ale Rusiei și Uniunii Sovietice. În anii puterii sovietice, cînd construcțiile peste tot, în toată țara, au cunoscut realizări de neimaginat înainte, Suzdalul a rămas în afara planurilor de reînnoire și reconstrucție. Văzîndu-l cu 15—20 de ani în urmă cineva ar fi putut crede că autoritățile l-au dat uitării, îl vitregesc, în comparație cu vecinii lui mai apropiați sau mai îndepărtați. Dar lucrurile nu stau așa. Și Suzdalul s-ar fi putut reconstrui și aici puteau fi amplasate mari și puternice uzine și fabrici, care să transforme orașul din vechiul și pitorescul Suzdal în modernul și sclipitorul oraș al zilelor noastre. Dar planurile puterii sovietice în privința acestui leagăn al istoriei poporului rus au fost altele.

Suzdalul trebuia conservat și restaurat ca oraș-muzeu, ca vatră istorică a începuturilor statalității ruse. Și așa s-a făcut. Suzdalul, cu cele 75 de monumente istorice și de artă ale sale, primește anual vizita a peste 1 000 000 de turiști sovietici și străini. Complexul turistic ultramodern din apropierea sălii Kamenka și a mănăstirii Protectoarei, nu depășește pe verticală înălțimea medie a clădirilor din Suzdal, pentru a nu afecta în nici un fel panorama arhaic-istorică și monumental-artistică a orașului. La Suzdal, vizitatorul simte profund pulsul istoriei și artelor poporului rus. La Vladimir, pe lîngă fiorul istoriei și artelor din veacurile trecute, se resimte puternic pulsul înnoitor și edificator al socialismului și comunismului.

Vasile Ileasă

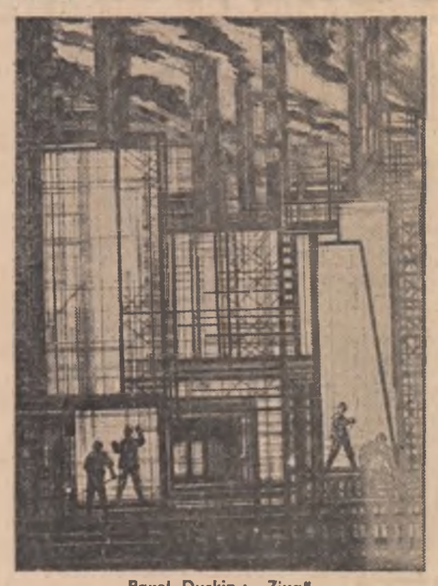

Pavel Duskin : „Ziua"

Andrei Milnicov : „Zi însorită"

din lirica sovietică

GHEVORG EMIN

Basm

Minat, cîndva, în lume de-al soartei vînt avan,
se spune că, de-acasă plecînd, un biet armean
a rupt din măr o creangă de și-a cioplit toiagul
ce l-a purtat pe drumuri de jale și alean.

Dar negăsind, se vede, tristeții sale leac,
se spune că se-ntoarse acasă, tot sărac,
și-atuncea rădăcină de-odată în meleagul
străbun i-a prins toiagul schimbîndu-se-n copac.

Era un măr cum nimeni, niciunde, n-a văzut.
Pe creanga cea mai naltă trei mere au crescut.
Unu-l iau eu. Al doilea : îl va lua pribeagul.
Și-al treilea : cel ce tîlcul de-acum i-a priceput !

BULAT OKUDJAVA

Ultimul troleibuz

Cînd jalea cea neagră m-apasă în piept,
cînd geana de lacrimi mi-e scursă,
eu stau troleibuzul albastru s-aștept
spre ultima-i cursă,

îl văd de departe cu forul lucind
pe uliți înecate în ceață.
De el rătăciții în noapte, pe rînd,
se-agață Se-agață.

Și eu ca din valuri de picle răsar
și-mi dau ajutor pasagerii
să urc ca pe-o navă în care ei par
matrozi ai tăcerii.

Cu ei niciodată nu fug de alean.
Cu ei îmi împart nenorocul.
Ce triști le sînt ochii ! Dar cît de uman
în-înșii e focul !

Și nava mă duce prin Moscova mea
pe-un riu ce se stinge în tină
și dorul ce-n suflet atîta mocnea
se-alină, se-alină.

KAISIN KULIEV

O femeie se scaldă în rîu...

O femeie intră goală-n riu.
Dincolo de lanul copt de grîu,
soarele plecat spre asfințit
ar apune dar s-a răzgîndit
mîngîind cu tandre și tîrzii
raze, sinii ei trandafirii.
Dinspre mal mestecenii întind
degete de umbre și-o cuprind.
Trestiile-ncremenite tac.
Undele un zgomot nu mai fac.
Vîntu-și ține răsuflarea-n grîu.
O femeie goală intră-n riu.
Și-i atîta pace ! Nicăieri
nu se-aude plînset. Nu-s dureri
și nici lacrimi nu sînt pe pămînt.
Nu e viscol. Închisori nu sînt.
Nicăieri nu-s lipsuri. Nu-s nevoi.
Nu mor oameni și nu e război.
Numai pace, numai soare, numai grîu...
O femeie intră goală-n riu.

IURI KOJEVNIKOV

Suceava

Suceava, Suceava, Suceava !
Rămîn rădăcinile-n stei
adînc împletite cu slava
și toate legendele ei.

Dar nu vezi creneluri mărețe,
nici șanțuri, nici poarta de tuci...
doar brazi, ce cu vîrfuri semețe,
țin locul străbunelor cruci.

Și unde altcînd neînfrîntul,
călare Ștefan a umblat,
înfruntă azi iedera vîntul
și urcă pe zidul surpat.

Din glii — depărtîndu-i rugina,
scoți spada și-o pui la oblînc
dar nu poți să smulgi rădăcina
Sucevei din veacu-i adînc !

În românește de Victor Tulbure și Raluca Tulbure

Anatoli Borodin : „Pe deasupra Volgăi"
Din expoziția de pictură și grafică din U.R.S.S. „Chipul patriei", deschisă la sala Dalles.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian